

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 65 – Τεύχος 2

*«Πρός τό φῶς ἠπείγοντο, Χριστέ, ἀγαλλομένῳ ποδί,
Πάσχα κροτοῦντες αἰώνιον»*

Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2016

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἑπιχειρήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014-2015 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετράκος, πρωτοπρ. Ἀντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημήτριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιππος, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ὙΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαίος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ὅσους δέν τό δικαιοῦνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Φωτογραφία ἐξωφύλλου: Σπύρου Παπαλουκά, Ἀνάσταση.

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: Τροπάριον τῆς Ε΄ ὠδῆς τοῦ Κανόνος τῆς Ἀναστάσεως.

Οἱ διακοσμήσεις τῶν σελίδων προέρχονται ἀπό ἔργα διακεκριμένων ἐλλήνων καί ξένων ζωγράφων.

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἴδιωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Ἔτος 65

Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2016

Τεύχος 2

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εἰσοδικόν	3
ΑΡΧΙΜ. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΔΕΔΕ	
Ἡ ἀρχιτεκτονική τῆς πίστεως καὶ ἡ πίστη στὴν ἀρχιτεκτονική (β')	4
ΜΙΛΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Ἡ ἀληθινὴ μετάνοια. Τετάρτη τῆς Τυρινῆς Ἑβδομάδας: Ἀκολουθία τῆς Τριθέκτης: Ἰωήλ 2:12-26	8
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Πῶς σκιαγραφεῖται τὸ σωτηριολογικὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ στὰ Εὐαγγέλια;	11
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ἡ μεταβαπτισματικὴ ἀγωγή στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία	13
π. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικὰ θέματα τῆς Κατήχησης. Ὀλόψυχη συμμετοχὴ πάντων	16
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας (Ζ')	18
ΠΡΩΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΟΡΜΠΑΡΑΚΗ	
Καὶ οὕτω μακροθυμήσας (ὁ Ἀβραάμ) ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας (Ἐβρ. 6,15)	21
ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΤΣΟΡΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ	
Κυριακὴ Ὁρθοδοξίας 20 Μαρτίου 2016	23
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Μίμησις Χριστοῦ: ὁ μεγαλομάρτυς Ἀλέξανδρος [14/3, 9/11] καὶ ἡ Ροτόντα τῆς Θεσσαλονίκης	25
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Ἡ Βιβλικὴ πόλη Ἰόππη	28
ΠΡΩΤ. ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	
Θεανθρώπινες ψηφίδες τοῦ Πάθους σέ δημοτικούς θρήνους τῆς Μ. Παρασκευῆς	30
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
Ὁ ἱερέας μπροστὰ στὴν «ἱστορία»	32
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοὶ Κανόνες (στ')	34
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ	
Τρεῖς ἅγιοι τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα προστάτες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης	36
Ἐπικοινωνία	40
Βιβλιοπαρουσίαση	44
Ἐφημεριακά	47

« Ἀλλά κατά τήν διδασκαλία αὐτός ἦταν (ὁ ἀπόστολος Παῦλος)· γιά τήν τοῦ βίου φιλοσοφία τί ἄνθρωπος ἦταν; Πάντα καί συνεχῶς διέτριβε στό λόγο καί ἐργαζόταν τό εὐαγγέλιο· δέν μεταλάμβανε δωρεάν οὔτε τόν ἄρτο πού τοῦ προσέφερε κανείς, ἀλλά τήν μέν ἡμέρα εἶχε τήν πάλη ἀπέναντι σέ μυριάδες ἐχθρούς, τήν δέ νύχτα τήν σμίλη καί τά δέρματα καί τήν ἐργασία τῆς τέχνης του. Μέ ἀποτέλεσμα, ἀπό μέν αὐτή νά ἐξασφαλίζει τήν τροφή του, νά φανερώνεται δέ σέ ὅλους ἀπόστολος ὁ ὁποῖος ἐπωμίζεται τά βάρη του, ἀδάπανος κήρυκας καί μή δαπανῶν ἀκόμα καί τόν ἄρτο ἐκείνων πού τόν φιλοξενοῦσαν.

Ἦς ἀκούσουμε αὐτά τά λόγια, ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι δέν συμπαρευρισκόμαστε μόνο στά θυσιαστήρια, ἀλλά καί πλουτοῦμε ἀπό ἐκεῖνα καί καλοπερνᾶμε καί οἰκειοποιούμεστε τήν ἱερή περιουσία καί διατάζουμε τούς ὑπηκόους τοῦ Χριστοῦ σάν νά ἦταν δοῦλοι μας. Δέν εἶναι ἡ ἱερωσύνη δεσποτεία, ἀλλά μᾶλλον δουλεία γιά τόν συνετό· δέν εἶναι ἀξίωμα ἀρχοντικῆς ἀλαζονείας, ἀλλά εὐλαβοῦς διακονίας οἰκονομία. Μήπως δέν εἶχε ἐξουσία ὁ θεσπέσιος Παῦλος νά τρώγει καί νά πίνει ἀπό τά ἱερά καί νά λαμβάνει μικρὴ ἐνίσχυση τῶν μυρίων πόνων, πού προκαλοῦνταν ἀπό τά χτυπήματα πού δέχονταν στό σῶμα; Ὅμως δέν ἔκανε χρήση τῆς ἐξουσίας, ὥστε, ἐφ' ὅσον δέν ἔλαβε τίποτε ἀπό τά γήινα, νά ἀπαιτήσῃ τά πάντα στούς οὐρανοῦς. Γι' αὐτό καί ἀξιώθηκε νά δεῖ ὑπεράνθρωπες θεωρίες, ὄντας ἀκόμα συνδεδεμένος μέ τήν φθαρτὴ σάρκα».

(Ἀγίου Ἀστερίου, ἐπισκόπου Ἀμασειας,
Λόγος εἰς τούς Ἀποστόλους Πέτρον καί Παῦλον)

Σεβαστοί πατέρες,

Τό: «Χριστός ἀνέστη», ἀναγγέλλει «τὴν συντριβὴ αἰωνίων μοχλῶν». Τῆς Ἀναστάσεως Του προηγήθηκε μαρτυρική διαδρομὴ καὶ ὁ σταυρός. Πρὶν τὴν σύλληψή Του θά προσευχηθεῖ: «ἂν θέλεις, ἀπομάκρυνε αὐτό τό ποτήρι ἀπὸ ἐμένα, ὅμως ὄχι τό θέλημά μου, ἀλλὰ τό δικό σου (Πατρός) νά γίνει» (Λουκ. 24,42), «σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης» (Ἰωα. 12,27). Ὁ Κύριος ζεῖ μιὰ ἔνταση (νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραχται, Ἰωα. 12,27). Προβάδισμα ὄχι στό δικό Του θέλημα, ἀλλὰ στό θέλημα τοῦ Πατρός, κατὰ τό: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ» (Μάρκ. 20,34). Ἀποστολή Του νά φανερώσει τό ὄνομα τοῦ Πατέρα. Αὐτὴ ἡ προτεραιότητα πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι αὐτό πού κυριαρχεῖ καὶ διαρκῶς προβάλλει ὁ Χριστός στὴν ἐπίγεια Παρουσία Του.

Ἐδῶ λαμβάνουμε πείρα τῆς οὐσιαστικῆς διάστασης τοῦ μαρτυρίου πού κινεῖται σέ ὄντολογικὸ ἐπίπεδο, συνδέεται μὲ τό ἀπὸ ποῦ ἀντλεῖ κάποιος: νόημα, ταυτότητα. Ἡ θά στραφεῖ κάποιος νά ἀντλήσει ζωὴ πρὸς τὸν ἑαυτό του ἢ σέ «Κάτι» ἐκτός τοῦ ἑαυτοῦ του. Τό νά βεβαιώνεσαι διὰ μέσου ἑνός Ἄ(α)λλου δέν συμπίπτει πάντοτε μὲ τό νά ἀντέχεις ἐν Χριστῷ («ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»), τό νά μὴν ἀντιδρᾷς σέ βασανιστικὲς συμπεριφορές, μπορεῖ νά ὑποκρύπτει μαζοχιστικὴ τάση.

Ἐπομένως τό κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ αὐθεντικοῦ μαρτυρίου δέν εἶναι τόσο ἡ παρουσία τῶν λεγομένων «ἀσκητικῶν κατορθωμάτων» –δέν ἀπουσιάζουν οὔτε ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους– ὅσο ἡ ἀπουσία τῆς φιλαυτίας. Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος ἀντιμετώπισης τῆς φιλαυτίας ἀπὸ ἐκεῖνον πού μᾶς ἀποκάλυψε ὁ Χριστός. Κάθε ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν τρόπο ζωῆς Του θά ἀφήνει χῶρο στὴν φιλαυτία. Εἶναι τόσο εὐκόλο νά παραπλανηθεῖ κανεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, ὅταν ἐμπιστεύεται κυρίως τὸν ἑαυτό του, γι' αὐτό οἱ ἅγιοι δέν ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ ὡς κοινότητα ἀναφωνοῦν «εἷς ἅγιος...». Ἐπομένως ἡ ποιότητα τοῦ μαρτυρίου χρωματίζεται καθοριστικὰ κυρίως ἀπὸ τὴν πρωταρχικὴ μας προτεραιότητα, ἀπὸ ἐκεῖνο πού θεωροῦμε θησαυρό μας. Χριστός Ἄνέστη!

*Μέ ἰδιαίτερο σεβασμό
Ἄλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντὴς Σύνταξης*

Ἡ ἀρχιτεκτονική τῆς πίστεως καί ἡ πίστη στήν ἀρχιτεκτονική* (β')

Ἄρχιμ. Φιλόθεου Χρ. Δέδε

Διευθυντὴ Ὑπηρεσίας Δόμησης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

«Πίστις ἐστὶν ἐλπίζομένου ὑπόστασις»: ἀλλὰ τί θὰ πεῖ ὑπόστασις; ἡ ὑπόστασις ἀποτελεῖ ὄντολογικὴ ἔκφραση, φανερώνει ὅτι κάτι ὄντως ὑπάρχει. Ἀναφέρεται στό συγκεκριμένο, τὸ ἴδιον, τὸ ἰδιαίτερο.

Μέ τὴν πίστη λοιπόν συντελεῖται μεταστροφή πρὸς τὸ μέλλον, τὰ ἔσχατα, πού ἀναγνωρίζονται ὡς ὑφιστάμενα. Μέ βάση αὐτὴ τὴ θέση μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθεῖ καί τὸ β' σκέλος: «πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων». Ἀντίθετα, ἡ ὄραση στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας μέ ἀφορμὴ τὸ «νοῦς ὄρα καὶ νοῦς ἀκούει» τοῦ Ἀναξιμένη – ἰδίως στὸν Πλάτωνα – δηλώνει τὴ γνώση. Ὅ,τι καθορᾶται, αὐτὸ καί μόνο ὑπάρχει. Τὰ μὴ ὀρώμενα εἶναι ὅσα δέν ὑπόκεινται στὸν ἔλεγχο τῶν αἰσθήσεων.

Ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς ἡ πίστη ὅσο καί ἡ θύραθεν γνώση δέν ὑπάρχουν μαζί. Δέν πιστεύουμε ἐπειδὴ πρέπει ἢ γιατί εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τὴ γνώση τῆς φύσης τῶν πραγμάτων, οὔτε διότι ἔτσι μᾶς ἐπιβάλλει ἡ ἀναγκαστικὴ γνώση τῆς ἐμπειρίας καί τῆς ἱστορίας· πιστεύουμε ἀπλῶς καί μόνο ἐπειδὴ θέλουμε. Ἡ πίστη ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ μέλλον, ὅ,τι εἶναι ἀποδεσμευμένο ἀπὸ τὸν ἱστορικό ἐμπειρισμὸ καί ἀπὸ τὰ «βλεπόμε-

να». Ἡ πίστη ἐπομένως δέν προέρχεται ἀπὸ τὴ φύση, τίς αἰσθήσεις καί τὰ πεπερασμένα ὄρια τῆς λογικῆς ἀπ' ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ προσψαύσει ἔστω ἄκρω δακτύλῳ.

Ἀπὸ τὰ ἔως ἄνω ἐκτεθέντα μποροῦμε νὰ συναγάγουμε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πίστη δομεῖται στό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ: «Ἡ προσωπικὴ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ δηλώνει τρόπο ὑπάρξεως ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε φυσικὴ ἀναγκαιότητα. Δέν εἶναι ἡ φύση (θεία ἢ ἀνθρώπινη), ἀλλὰ ἡ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ-Λόγου πού καθορίζει ἀφετηριακά καί τελικά τὸ γεγονός τῆς ὑπαρξης τοῦ Χριστοῦ. Δέν ὑποστασιάζει ὁ Χριστὸς ὑπαρκτικὲς προδιαγραφές μιᾶς φύσης, δέν δεσμεύεται ἀπὸ φυσικοὺς ὑπαρκτικούς προκαθορισμούς. Ὑποστασιάζει δύο φύσεις καί δύο φυσικὲς ἐνέργειες μέ ἀπόλυτη ἐλευθερία ὡς πρὸς κάθε φυσικὴ ἀναγκαιότητα... Εἰκόνα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ προσωπικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου: ἐκεῖνος ὁ τρόπος τῆς ὑπάρξεως πού καθιστᾷ τὴν ὑπόσταση ἐλεύθερη ἀπὸ τὴ φύση, ἰκανὴ νὰ ὑποστασιάζει καί ἐνέργειες ἄλλης φύσεως. Ἀκριβῶς ὅπως ὁ ἄκτιστος κατὰ τὴ φύση τοῦ Λόγου ὑποστασίασε τίς ἐνέργειες

* Ἡ παρούσα ἀνακοίνωση, τροποποιημένη γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» ἀφιερώνεται στὴ μνήμη τοῦ Βασιλῆ Γ. Τσοῦρα, Καθηγητοῦ στὴ Σχολὴ Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ΕΜΠ, φίλου καί συνεργάτη.

καί τῆς κτιστῆς ἀνθρώπινης φύσης ... Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ-Λόγου συνιστᾷ ἕναν καινούριο τρόπο ὑπάρξεως, μιᾶ “καινή κτίση”»¹⁵.

Γνωρίζουμε τόν Θεό ἐπειδὴ ἐκεῖνος τό θέλει. Τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτεται σ' ἐμᾶς. Τόν γνωρίζουμε ἐν ἐλευθερίᾳ ἐπειδὴ καί ἐμεῖς ἐπιλέγουμε νά ἐμπλακοῦμε στό πλέγμα μιᾶς ἀγαπητικῆς σχέσης μαζί του. Ὁ Θεός εἶναι ὁ μόνος ἐλεύθερος, ἔξω καί πέρα ἀπό κάθε ἀναγκαιότητα. Ὁ Θεός δημιουργεῖ τόν ἄνθρωπο γιατί θέλει· θά μπορούσε καί νά μὴν τόν εἶχε δημιουργήσει. Ὁ Θεός ἐπίσης θέλει μόνο στό πλαίσιο τῆς ἐλευθερίας νά γνωσθεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο, γι' αὐτό καί ἡ ἀποκάλυψή Του γίνεται μέ τρόπο πού νά μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος καί νά τόν ἀρνηθεῖ. Ἡ πατερική θεολογία παραδίδει ὅτι ὁ Θεός δέν θέλει νά ἀναγκάσει τόν ἄνθρωπο νά τόν ἀγαπήσει. Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νά γνωρίσει ὡς κτιστό ὄν τόν Θεό, ξεπερνᾶται διά τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί κυρίως διά τῆς ἐνανθρωπήσεως, τῆς κενώσεώς του, τῆς ἀγάπης του. Καί ὅλα αὐτά γιατί ὁ Θεός «δέν μπορεῖ» νά μὴν ἀγαπᾷ, δέν προσιδιάζει στή φύση Του· γι' αὐτό ἀκριβῶς ἀνεβαίνει ἐκουσίως στόν σταυρό καί κατέρχεται στόν Ἄδη τῆς ἀνθρώπινης περιπέτειας, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀδυνατεῖ νά νικήσει τή φθορά καί τόν θάνατο.

«Ἐλεύθερος ὁ Θεός νά ὑπάρχει χωρίς ἀναγκαῖο προκαθορισμό τῆς ὑπαρξῆς του ἀπό φύση ἢ οὐσία, μπορεῖ νά ὑπάρξει καί ὡς ἄνθρωπος (νά προσλάβει τόν τρόπο-φύση τοῦ ἀνθρώπου), χωρίς νά πάψει νά εἶναι αὐτό πού εἶναι. Ὅντας

Θεός εἶναι ἐλεύθερος ἀπό τή θεότητά του, καί γινόμενος ἄνθρωπος εἶναι ἐπίσης ἐλεύθερος ἀπό τήν ἀνθρωπότητά του. Ὁ δικός του τρόπος εἶναι νά πραγματώνει τήν ὑπαρξή ὡς ἐλευθερία: νά ὑπάρχει ἐπειδὴ θέλει νά ὑπάρχει, ἐπειδὴ ἀγαπάει. Εἶναι ἡ Αἰτιώδης Ἀρχή τοῦ ὑπάρχειν, ἐπειδὴ εἶναι ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός καί τό Πνεῦμα: ἡ ὑπαρξή ὡς αὐθυπέμβαση καί αὐτοπροσφορά. ... Ἡ πατρότητα εἶναι ὁ τρόπος τῆς Ἐκκλησίας, ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ὁ τρόπος τῆς θρησκείας. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς γεννάει στήν ὑπαρξή ὡς σχέση, ὡς ἐλευθερία ἀγάπης, ἡ θρησκεία θωρακίζει τό φυσικό ἄτομο, παρηγορεῖ μέ ψευδαισθήσεις τή θνητότητα –τό θωρακίζει μέ “ὀρθόδοξες” πεποιθήσεις, πιστότητα στό νόμο, μετρούμενη ἀξιωμαθία, ἀντικειμενικά πιστοποιούμενη ἠθικότητα»¹⁶.

Γνωρίζουμε τόν Θεό ὄχι κατά τήν οὐσία ἢ τή φύση του, πού εἶναι ἀμέθεκτη, ἀπερινόητη, ἀκατάληπτη, ἀλλά ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι Πατήρ καί γεννᾷ τόν Υἱό καί διά τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου Του μᾶς ἀποκαλύπτεται ὡς πρόσωπο «ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Λόγου ὡς δημιουργοῦ τοῦ κόσμου δέν φανερώνει μιᾶ ἀτομική ὑπαρξή, ἀλλά μιᾶ καθολική προσωπικότητα. Ἀποκαλύπτεται ὡς Υἱός τοῦ Πατρός διά Πνεύματος καί ἐν Πνεύματι. Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ Παράκλητος, «ὡς τρίτη προσωπική ἑτερότητα τοῦ ἐνός ἀκτίστου, σημαίνει αὐτό πού κάνει τόν Θεό νά εἶναι Θεός: ὑπαρκτική πληρότητα πού κοινωνεῖται ὡς ἐλευθερία προσωπικῶν ὑποστάσεων· ἀμετρία ὑποστατικά θελημένης ἀγαθότητος: “τό ὅλον τοῦ ἔρωτος”»¹⁷. «Μέ αὐτή τή σημασία ἡ λέ-

ξη Πνεῦμα δηλώνει τήν ταυτότητα τοῦ Θεοῦ – αὐτό πού εἶναι τό ἄκτιστο (“πνεῦμα ὁ Θεός”): Δηλώνει τήν ἐλευθερία προσωπικῶν ὑποστάσεων ἀπό κάθε ὑπαρκτικό περιορισμό - ἐλευθερία ὡς ἀγάπη, ἀγάπη ὡς ὑπαρκτική πληρότητα, πληρότητα κοινωνούμενη: ἀναιρετική κάθε ἐξάρτησης, κάθε αἰτιοκρατικοῦ συνειρμοῦ, κάθε ἀναγκαιότητας»¹⁸.

«Ὁ Θεός», κατά τόν σημαντικότερο ἕλληνα θεολόγο πού ἔχει νά παρουσιάσει ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στόν αἰώνα μας Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη Ζηζιούλα, «δέν γνωρίζεται, οὔτε θέλει νά γνωρίζεται ἀναγκαστικά. Πού σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τή δυνατότητα νά ἀρνεῖται τήν ὑπαρξή τοῦ Θεοῦ. Νά πεῖ δηλαδή “δέν σέ γνωρίζω”. Πού σημαίνει στήν οὐσία δέν θέλω νά σέ γνωρίσω. Μπορεῖ νά ὑπάρχεις, δέν ὑπάρχεις γιά μένα. Ὁ Θεός θέλει νά γνωρίζεται ὅτι ὑπάρχει γιά μᾶς, γιά μένα. Θέλει δηλαδή αὐτή τήν προσωπική σχέση. Θέλει τή γνώση πού προέρχεται ἀπό προσωπική σχέση, ὄχι τή γνώση τή γενική, ὅτι ὑπάρχει ἓνας Θεός. Δέν τόν ἐνδιαφέρει αὐτή ἡ γνώση τόν Θεό. Ὅταν ἀποκαλύπτεται, ἀποκαλύπτεται ὡς Πατήρ μου, - σου, - τοῦ, ὄχι ὡς Θεός γενικά καί ἀόριστα. Τέτοια γνώση λοιπόν ἐν ἐλευθερία, μοῦ δίνει καί μένα τό δικαίωμα νά πῶ καί ἐγώ ἐν ἐλευθερία: νά ὑπάρχεις, νά καταφάσκω, ἢ νά πῶ ὄχι, σέ ἀγνωῶ, γιά μένα δέν ὑπάρχεις. ... Καί αὐτό συνεπάγεται ἡ προσωπική γνώση, ἡ γνώση ὅπως τήν εἴπαμε ὄχι κατά τήν φύση, ἀλλά θά ἔλεγα τώρα ὡς “ἴδιον θέλημα”. Καί τόν Θεό Τόν γνωρίζεις διότι θέλεις νά Τόν γνωρίσεις, καί ἐκεῖνος σέ γνωρίζει διότι θέλει νά σέ γνωρίσει»¹⁹. «Θά μπορού-

σαμε νά συνοψίσουμε τό χριστιανικό Εὐαγγέλιο στή φράση: Γνωρίζουμε τόν Θεό καλλιεργώντας μιᾶ σχέση, ὄχι καταντώντας ἓνα νόημα»²⁰.

Στή διδασκαλία τους περί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μιλώντας γιά τό θεῖο σχέδιο τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, μᾶς ἀποκαλύπτουν πῶς αὐτό φέρει ἐν σπέρματι τή μέλλουσα ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου. Δημιουργία καί ἐνανθρώπηση ἀλληλοεξαρτώνται καί ἀλληλοσυνδέονται. Κατά τήν Πατερική διδασκαλία, ἡ Ἐνανθρώπιση θά γινόταν ἀνεξάρτητα ἀπό τήν συντελεσθεῖσα πτώση, ὡς ἔκφραση τῆς θείας ἀγάπης, μέ ἓναν ἄλλο τρόπο πού ἐμεῖς δέν μπορούμε νά γνωρίζουμε. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ «ἀτέλεστη τελειότητα»· ἓνα σχέδιο ἐκπλήξεων, ἀποκαλυπτικό τῆς θείας ἀγάπης, ἡ ὁποία δέν ἔχει «τελεσθεῖ», δηλαδή δέν ἔχει ἀκόμη τελειώσει καί συνεχίζει ἀκόμη νά ἐκπλησσει. Ἐνέχεται καί ἐνυπάρχει στόν ἄνθρωπο ὡς δῶρο, βαθμός γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης ἀναφέρει: «Αὐτός πού καθάρισε/θεράπευσε τή δική του καρδιά ἀπό ὅλη τήν κτίση καί κάθε ἐμπαθῆ διάθεση, τότε μέσα στό ἴδιο τό κάλλος τῆς θεικῆς φύσης βλέπει (ἐξετάζει) θεωρεῖ μέ σεβασμό τήν εἰκόνα»²¹. Γιά τήν ἀνταπόκριση τοῦ ἀνθρώπου στή θεία κλήση ὁ Θεός τοποθέτησε στήν ὑπαρξή του τόν πόθο: «... ἀφοῦ ἀνέδειξε/κατέστησε τούς ἀνθρώπους ἀνθρώπους μόνον κατά τρόπο κύριο καί ἀληθινό, κατ’ αὐτόν μεταμορφωμένους συνολικά καί φέροντας τήν εἰκόνα σώα καί ἐντελῶς ἀνόθευτη/ἄδολη»²². Ὁ ἄνθρωπος εἶναι προικισμένος ἀπό τήν ἴδια τή

φύση του νά γνωρίσει τόν Θεό, καθώς πλάστηκε κατ' εικόνα Του.

«Τό προπατορικό ἀμάρτημα κυρίως ἐχώρισε τό λογικό ἀπό τήν καρδιά, τή γνωσιολογία ἀπό τήν ἀξιολογία, κι αὐτό διαστρέβλωσε τήν ἱκανότητα τῆς διακρίσεως καί τῆς ἐκτιμήσεως. Αὐτή ἡ κατάσταση τῆς ὄντολογικῆς διαστροφῆς ἀπαιτεῖ μιᾶ βαθειά μεταβολή τοῦ εἶναι –τή μετάνοια– πού εἶναι ἀκριβῶς πράξη πίστεως. Πρέπει νά ὑπογραμμίσωμε ἔντονα τόν ὑπαρξιακό καί ἐμπειρικό χαρακτήρα τῆς πίστεως, πού ἐξηγεῖ γιατί στήν Ἀνατολή ἡ πίστη δέν προσδιορίζεται ποτέ μέ ὄρο στενά διανοητικό, ἀλλά ἀπό τή μεταβολή ὀλόκληρου τοῦ ἀνθρώπινου εἶναι μέ τήν “μαρτυρία” ἢ τήν “βεβαιότητα” τῆς Ἀναστάσεως πού ἔγινε βίωμα σέ κάποια “ἐμπειρία” τοῦ Ὑπερβατικοῦ»²³. Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής μᾶς διαφωτίζει σχετικά:

«Ὀνομάζω δέ πείρα αὐτήν τήν γνώση πού συνοδεύει τήν ἐνέργεια, τήν αἴσθησή πού ἐπέρχεται/ἐπισυμβαίνει μέ κάθε λόγο, αὐτήν τήν ἴδια τή μέθεξι αὐτοῦ (τοῦ πράγματος) πού γνώρισαν, αὐτή πού παρουσιάζεται μέ κάθε νόηση»²⁴.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς λέγει σαφῶς πώς ἂν νομίζει κάποιος ὅτι γνωρίζει κάτι, ἀκόμη δέν ἔχει γνωρίσει τίποτα μέ τόν τρόπο πού πρέπει νά τό γνωρίζει²⁵. «Ἡ Θεολογία καλεῖ νά ξεπεράσουμε τήν αὐτάρκεια μιᾶς γνώσεως καθαρᾶ ἐγκυκλοπαιδικῆς, γιατί δέν εἶναι ἔργο τοῦ λογικοῦ ἀλλά ἔχει τίς ρίζες της μέσα στό φῶς τοῦ Λόγου. Μέ τόν τρόπο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τους οἱ Πατέρες δείχνουν τήν ἄσκησι ὡς πρόλογο τῆς θεολογικῆς τέχνης καί τήν προσευχή ὡς κατάσταση κατά τήν ὁποία ὁ νοῦς εἶναι δεκτικός καί ἀνοιχτός στίς ἐκθαμβωτικές Ἀποκαλύψεις τοῦ Ὑπερβατικοῦ»²⁶.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **15.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ὁ.π., σ. 178, 179. **16.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., Ἡ Εὐρώπη γεννήθηκε ἀπό τό «Σχίσμα», ἐκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 2015, σ. 57, 59. **17.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ὁ.π., σ. 92. **18.** Ὁ.π., σ. 93. **19.** ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ, Ι. Δ., *Μαθήματα Χριστιανικῆς Δογματικῆς Ι* (Σημειώσεις πανεπιστημιακῶν παραδόσεων), Τμήμα Ποιμαντικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ΑΠΘ, ἀκαδ. ἔτος 1984-85, Θεσσαλονίκη, σ. 48. **20.** ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, ΧΡ., *Τό ρητό καί τό ἄρρητο*, ὁ.π., σ. 51. **21.** «Ὁ πάσης τῆς κτίσεως καί ἐμπαθοῦς διαθέσεως τήν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθῆρας, ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾶ τήν εἰκόνα» Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τήν προσευχήν*, Λόγος στ', PG 44, 1269 C. **22.** «... ἀνθρώπους μόνον κυρίως καί ἀληθῶς ἀποδείξας, κατ' αὐτόν δι' ὄλου μεταμορφωμένους καί σώαν αὐτοῦ καί παντελῶς ἀκίβδηλον τήν εἰκόνα φέροντας» Ἀγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Περί διαφόρων ἀποριῶν τῶν Ἀγίων Διονυσίου καί Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν τόν ἡγιασμένον* (Ambiguorum liber), PG 91, 1312 A-B. **23.** ΕΥΔΟΚΙΜΟΝ, PAUL, *Τό Ἅγιο Πνεῦμα στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση* (μετάφρ. πρεσβ. Στέλλας Κ. Πλευράκη), 3^η ἔκδοσι, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 25. **24.** «Πείραν δέ λέγω, αὐτήν τήν κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν, τήν μετά πάντα λόγον ἐπιγινομένην αἴσθησιν δέ, αὐτήν τοῦ γνωσθέντος μέθεξιν, τήν μετά πᾶσαν νόησιν ἐκφαινομένην» Ἀγ. Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Ἐρωτήσεις πρὸς Θαλάσιον*, PG 90, 624 A. **25.** *Πρὸς Κορινθίους Α'*, 8, 2-4. **26.** ΕΥΔΟΚΙΜΟΝ, ὁ.π., σ. 27.

Εὐγενίου Σπαθάρη,
Πάσχα Ἑλληνικό

Ἡ ἀληθινή μετάνοια Τετάρτη τῆς Τυρινῆς Ἑβδομάδας: Ἀκολουθία τῆς Τριθέκτης: Ἰωήλ 2:12-26

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

Η ΠΕΡΙΚΟΠΗ Ἰωη 2:12-26 εἶναι, σύμφωνα μέ τή λειτουργική παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τό πρῶτο ἀνάγνωσμα ἀπό τήν *Παλαιά Διαθήκη* τῆς περιόδου τοῦ Τριωδίου καί διαβάζεται τήν Τετάρτη τῆς Τυρινῆς Ἑβδομάδας κατά τήν Ἀκολουθία τῆς Τριθέκτης. Ὁ λόγος τῆς ἐπιλογῆς εἶναι προφανής, καθώς στή συγκεκριμένη περικοπή ὁ προφήτης ἐμφανίζεται νά καλεῖ τούς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ σέ μετάνοια καί προαναγγέλλει τήν ἀνταπόκριση τοῦ Θεοῦ στήν ἐπιστροφή τοῦ λαοῦ του. Μέ ἕνα ἄλλο ἀνάγνωσμα ἀπό τό ἴδιο βιβλίο πού ἀναφέρεται στήν ἐκπλήρωση αὐτῆς τῆς προαναγγελίας (2:23 – 3:5) θά κλείσει ἡ χαρμόσυνη περίοδος τοῦ Πεντηκοσταρίου.

Τό βιβλίο Ἰωήλ περιέχει τίς προφητείες τοῦ ὁμώνυμου προφήτη, γιοῦ τοῦ Βαθουήλ, σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἡμέρας τῆς κρίσης τοῦ Κυρίου. Τό ὄνομα τοῦ προφήτη συνιστᾷ κάτι σάν ὁμολογία πίστεως, καθώς σημαίνει «Ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεός». Τό κήρυγμα τοῦ Ἰωήλ σχετίζεται μέ τήν Ἱερουσαλήμ, ἀλλά στό βιβλίο δέν ἀναφέρονται ἄλλα στοιχεῖα οὔτε γιά τόν ἴδιο οὔτε γιά τήν ἐποχή τῆς δράσης του, ἄν καί ὑπάρχουν σχετικά ἀσφαλεῖς ἐνδείξεις ὅτι ἔδρασε κατά τή μετὰ τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων (538 π.Χ.) ἀπό τή βαβυλωνία αἰχμαλωσία περίοδο.

Τό ἔργο τοῦ προφήτη διαιρεῖται σέ δύο μέρη. Τό πρῶτο (1:2 – 2:17) περιλαμβάνει τήν περιγραφή μιᾶς ἐπιδρομῆς ἀκρίδων πού ἀκολουθεῖται ἀπό ξηρασία (1:2-12), καί δίνει στόν προφήτη ἀφορμή νά καλέσει τόν λαό σέ μετάνοια καί προσευχές γιά ἀπαλλαγή ἀπό τήν πληγή (1:13-20), καί νά τόν προειδοποιήσει γιά τήν ἐπικείμενη ἔλευση τῆς ἡμέρας τῆς κρίσης τοῦ Κυρίου (2:1-17). Τό δεύτερο μέρος (2:18 – 4:21) ἔχει ὡς θέμα του τήν ἀνταπόκριση τοῦ Θεοῦ στίς ἐκκλήσεις τοῦ λαοῦ του· ὁ Θεός θά ἐκδηλώσει τό ἔλεός του (2:18-27), θά χορηγήσει πλουσιοπάροχα τό Πνεῦμα του στόν λαό του (3:1-5), θά κρίνει τούς ξένους λαούς (4:1-16) καί θά ἀποκαταστήσει τόν λαό του (4:17-21).

Ἄν δεχτεῖ κανεῖς τά πορίσματα τῆς σύγχρονης βιβλικῆς ἐπιστήμης, σύμφωνα μέ τά ὅποια τό βιβλίο τοῦ Ἰωήλ εἶναι χρονολογικά ἕνα ἀπό τά τελευταῖα τῆς συλλογῆς τῶν *Δώδεκα Μικρῶν Προφητῶν* καί τό *Κατά Μάρκον Εὐαγγέλιον*, τό πρῶτο τῆς συλλογῆς τῶν *Εὐαγγελίων*, διαπιστώνει μιᾶ ἀδιάσπαστη συνέχεια τῆς προφητικῆς παράδοσης ἀπό τήν *Παλαιά Διαθήκη* ὡς τήν *Καινή*· ὁ προφήτης Ἰωήλ καλεῖ τόν λαό σέ μετάνοια, ἐπειδή ἔφτασε ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ προφήτης Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, μέ τήν περιγραφή τῆς δράσης τοῦ ὁποίου ἀρχίζει τό

Κατά Μάρκον Εὐαγγέλιον καλεῖ τόν λαό σέ μετάνοια, ἐπειδὴ ἔφτασε ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ὅσοι θά ἀκολουθήσουν τή συμβουλή τοῦ προφήτη Ἰωήλ θά ἀποφύγουν τήν κρίση καί ὅσοι θά ἀκολουθήσουν τή συμβουλή τοῦ Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστή θά εἰσέλθουν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τόσο γιά τήν ἔξοδο ἀπό τήν κρίση ὅσο καί γιά τήν εἴσοδο στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τό κλειδί εἶναι τό ἴδιο· ἡ μετάνοια.

Μετά τήν περιγραφή, λοιπόν, τρομακτικῆς ἐπιδρομῆς ἀκριδῶν στή χώρα, μέ ἀπίστευτης ἔκτασης καταστρεπτικά ἀποτελέσματα, πού μόνο μέ τήν ἐκδήλωση τῆς ἐπικείμενης κρίσης τοῦ Θεοῦ κατά τοῦ λαοῦ του μπορεῖ νά παρομοιαστεῖ, ὁ προφήτης καλεῖ τόν λαό σέ μετάνοια. Ἐναλαμβάνει, μάλιστα, νά ἐξηγήσει ἀκριβῶς τί ἐννοεῖ μέ τόν ὄρο αὐτόν. Σύμφωνα μέ τό κείμενο, ὁ Θεός ζητάει ἀπό τόν λαό του «Ἐπιστρέψατε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν καί ἐν νηστεία καί ἐν κλαυθμῶ καί ἐν κοπετῶ» (2:12). Ἡ καρδιά θεωρεῖτο κατά τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς κέντρο τῆς σκέψης τοῦ ἀνθρώπου, καί κατ' ἐπέκταση, καί τῶν συνειδητῶν ἐπιλογῶν του. Ἡ μετάνοια, κατά συνέπεια, ἀπαιτεῖ συνειδητή ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καί ἐπιστροφή στόν Θεό, ἀλλά καί ἀνάληψη δράσης. Ἡ μετάνοια δέν εἶναι μιά παθητική κατάσταση, ἀλλά ἀπαιτεῖ συγκεκριμένες ἐνέργειες. Ἡ νηστεία δηλώνει τή σταθερὴ ἀπόφαση νά ἀλλάξει κανεὶς τὰ πάντα, ἀκόμα καί τόν τρόπο τῆς διατροφῆς του. Μιά συμβολικὴ ὅμως ἀλλαγὴ δέν συνιστᾶ πραγματικὴ μετάνοια ἂν δέν συνοδεύεται ἀπό συνειδητοποίηση τῆς ἀνάγκης γιά ριζικότερη ἀλλαγὴ, ἄρα πρέπει νά συναι-

σθανθεῖ κανεὶς τὰ λάθη του καί νά κλάψει γι' αὐτά καί νά θρηνήσει γιά ὅσα ἔχασε ἐμμένοντας στήν ἁμαρτία του.

Ἡ συνειδητοποίηση ὅμως τῶν λαθῶν καί ὁ θρῆνος προϋποθέτουν κάτι πολύ περισσότερο ἀπὸ τή συναισθηματικὴ φόρτιση πού προκύπτει ἀπὸ μιά, ἀκόμη καί ἔντονη, τελετουργικὴ κίνηση. Γιά τόν λόγο αὐτόν ὁ Θεός προτρέπει «διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν καί μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν» (2:13^α). Τό σκίσιμο τῶν ἐνδυμάτων ἀποτελοῦσε γιά τήν ἐποχὴ χαρακτηριστικὴ ἐνέργεια δηλωτικὴ μεγάλου πένθους, θλίψης, ἀπόγνωσης ἢ φρίκης. Ὅμως ὁ Θεός καλεῖ τοὺς ἀκροατὲς τοῦ προφήτη νά «σκίσουν τίς καρδιές τους», ζητάει δηλαδή τή συνειδητὴ συμμετοχὴ ὅλου τοῦ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄμέσως μετά τήν παράθεση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ προφήτης ἀπευθύνεται στοὺς ἀκροατὲς του μέ τήν προτροπὴ «Ἐπιστρέψατε, λοιπόν, στόν Κύριο τόν Θεό σας, γιατί εἶναι γεμάτος ἀγάπη καί καλοσύνη, εἶναι ἀνεξίκακος καί πολυεύσπλαχνος καί συγχωρεῖ τίς κακίες» (2:13^β). Συνειδητὴ ἀπόφαση, ἀνάληψη δράσης καί ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἶναι δυνατὰ μόνον ὅταν ἔχει κανεὶς βέβαιη τήν ἐλπίδα ὅτι θά φτάσει κάπου. Διαφορετικά ὁ ἄνθρωπος γρήγορα ἀποκαρδιώνεται καί ἐγκαταλείπει τήν προσπάθεια. Γι' αὐτό ὁ προφήτης σπεύδει νά διαβεβαιώσῃ τὸ ἀκροατήριό του ὅτι ὁ Θεός τοὺς ἀγαπάει καί θά ἀποδεχθεῖ τήν ἐπιστροφή τους. Τήν ἴδια διαβεβαίωση θά δώσει μερικoὺς αἰῶνες ἀργότερα καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος στοὺς Ρωμαίους μέ τό ρητορικὸ ἐρώτημα: «Ἐεχνᾶς πὼς ἡ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ θέλει νά σέ ὀδηγήσει στή μετάνοια;» (Ρωμ 2:4).

Όμως ή μετάνοια πού θά αλλάξει τόν κόσμο καί θά όδηγήσει στην πραγματώση τής Βασιλείας του Θεού δέν μπορεί νά εΐναι άτομική υπόθεση, αλλά προϋποθέτει καθολική συμμετοχή. «Συγκεντρώστε τόν λαό, έξαγνίστε τή συνάθροιση· συναθροΐστε ακόμη καί τούς γέροντες καί τά νήπια πού θηλάζουν· ώς καί τά νιόπαντρα ζευγάρια άς βγοϋν άπ' τούς κοιτώνες τους» (2:16) κραυγάζει ό προφήτης, θέλοντας νά δείξει πώς μόνο μέ συνειδητή καί πάνδημη προσπάθεια θά έπιτευχθεί ή Βασιλεία του Θεού. Υπάρχουν διατάξεις στον Νόμο πού απαλλάσσουν τούς νιόπαντρους ακόμα καί άπό τίς στρατιωτικές τους υποχρεώσεις, ώστε νά άποφευχθεί τό ένδεχόμενο νά σκοτωθεί κάποιος πριν προλάβει νά χαρεί τόν γάμο του. Τό ότι ό προφήτης δέν έξαιρει ούτε τούς νιόπαντρους άπό αυτή τήν πάνδημη προσπάθεια δείχνει τό πόσο έπείγουσα εΐναι ή κατάσταση.

Πρός τήν ΐδια κατεύθυνση κινείται καί ή έπόμενη πρόσκλησή του. «Στό λιθόστρωτο πού περιβάλλει τό θυσιαστήριο άς κλάψουν οι ιερείς πού ύπηρετούν τόν Κύριο» (2:17). Η μετάνοια πού θά αλλάξει τόν κόσμο καί θά όδηγήσει στην πραγματώση τής Βασιλείας του Θεού δέν

μπορεί νά στηρίζεται σε προτροπές τής πνευματικής ήγεσίας προς τούς άλλους, αλλά προϋποθέτει προσωπικό παράδειγμα. Άποτελεί χαρακτηριστικό των διεφθαρμένων ήγεσιών νά προτρέπουν τόν λαό σε θυσίες σε περιόδους κρίσης, ένω οι κατέχοντες τήν έξουσία διαφυλάσσουν στό άκέραιο τά προνόμιά τους. Έτσι όμως, ένας λαός έξευτελίζεται, καθώς, άπογοητευμένος άπό τούς ήγέτες του, γίνεται εύάλωτος στις όποιες έξωτερικές έπιβουλές. Γι' αυτό ό προφήτης δέν έξαιρει άπό τό προσκλητήριό του ούτε τούς ιερείς. Τούς καλεί νά μετανοήσουν καί αυτοί καί νά παρακαλέσουν τόν Κύριο, ώστε νά μή έπιτρέψει νά άναρωτηθούν ποτέ οι άλλοι λαοί για τούς Ίσραηλίτες: «Πού εΐναι ό Θεός τους;» (2:17). Αυτό τό ένδεχόμενο συνιστά για τόν προφήτη τό έσχατο στάδιο έξευτελισμού ένός λαού· τό νά καταστήσει, δηλαδή, μέ τή συμπεριφορά του τόν Θεό του άόρατο στους άλλους. Παρά τή χρονική άπόσταση των είκοσιτεσσάρων αΐνων πού χωρίζουν τήν έποχή του προφήτη Ίωήλ άπό τή σύγχρονη, ή εκκλησή του για μετάνοια ήχει περισσότερο έπίκαιρη άπό ποτέ, ιδιαίτερα έξω άπό τήν πόρτα πολλών σύγχρονων Κοινοβουλίων.

Niko Pirosmiani, τό πασχαλιάτικο άρνί, λεπτομέρεια

62. Πῶς περιγράφεται τὸ σωτηριολογικὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ στὰ Εὐαγγέλια;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου
Ἐφημ. Ἱ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἱ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΕΧΕΙ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ ΚΔ εἶναι ἀπόλυτα Θεοκεντρικὸ βιβλίον, πού ἀποκαλύπτει τὸν Θεὸ στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ σωτηριολογία καθιστᾶ τή Χριστολογία ἀπαραίτητη· καί ἡ Χριστολογία καθιστᾶ τή σωτηριολογία δυνατή (L. Keck). Ἔτσι, εἶναι ἐμφανῆς στά Εὐαγγέλια ἄφ' ἑνός μὲν ἡ κεντρικότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄφ' ἑτέρου δέ ὅτι οἱ σωτηριολογικὲς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ ἔχουν ἐκπληρωθεῖ στό πρόσωπο καί τὸ ἔργο τοῦ Υἱοῦ του.

Κορυφαῖα γεγονότα πού καταγράφονται στήν ἀρχική χριστιανική μαρτυρία, στήν πηγὴ τῶν Εὐαγγελίων, εἶναι ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ, τὰ ὁποῖα λειτουργοῦν ὡς τὰ μέσα τῶν διαθηκικῶν ὑποσχέσεων, οἱ ὁποῖες καί πραγματοποιήθηκαν. Εἰδικότερα, ἡ συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ νέα δημιουργία καί ἡ νέα ἔξοδος ἔχουν γίνεῖ πραγματικότητα μέσα ἀπὸ τὸν θάνατο καί τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ. Ὡστόσο, ἡ πραγματικότητα εἶναι περίπλοκη, διότι κινεῖται καί δρᾷ μέσα στό σχέδιο τοῦ ἡδῆ καί ὄχι ἀκόμη πραγματοποιημένου. Ἀκόμη καί ἂν ἡ «καινὴ κτίσις» ἔχει ἀνατεῖλεῖ μέ τὴ ζωηφόρο ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ἡ ἀνάσταση ἐκείνων πού ἀνήκουν στόν Χριστό ἔχει ἐπιβραδυνθεῖ. Ὑπάρχει ἓνα ἀναπάντεχο –ἐκ πρώτης

ὄψεως– μεσοδιάστημα μεταξύ τῆς ἀνάστασης τοῦ Ἰησοῦ καί τῆς γενικῆς τελικῆς ἀνάστασης. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐγκαινισθεῖ, ἀλλὰ δέν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ. Ἡ ἐγγύτητά της καθιστᾶ ἀναγκαῖα τὴν πρόσκληση γιὰ μετάνοια, γιὰ ριζικὴ μεταστροφή.

Ἐμβαθύνοντας κάποιος στίς εὐαγγελικὲς διηγήσεις διαπιστώνει ὅτι ἡ σκιαγράφηση τοῦ σταυροῦ ὑποκρύπτεται σέ ὅλη τὴν ἱστορικὴ γραμμὴ τῶν γεγονότων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων. Καθένα ἀπ' αὐτὰ θά μπορούσε δικαίως νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς ἐκτεταμένη εἰσαγωγὴ στήν ἀφήγηση τοῦ πάθους. Οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς τοὺς δέν ἐξηγοῦν μέ μεγάλη λεπτομέρεια τὴ σπουδαιότητα τῆς σταυρικῆς θυσίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμούμαστε ὅτι τὰ Εὐαγγέλια συνιστοῦν ἀφηγηματικὲς διηγήσεις, καί γι' αὐτὸ ἡ σημασία τοῦ σταυροῦ ἀναδεικνύεται μέσῳ τῆς κεντρικότητάς του στή συνολικὴ ἱστορικὴ διήγηση. Αὐτὴ βασίζεται στήν ἀλήθεια ὅτι ἓνας δίκαιος καί ἀθῶος ὑποφέρει γιὰ ἀνόμους. Ἄν καί τὰ Εὐαγγέλια δέν ἀποκαλύπτουν τὸ νόημα τοῦ σταυροῦ λεπτομερῶς, γεγονός εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε στή θέση τοῦ λαοῦ του γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴ συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν. Μέ αὐτὴ τὴν ἔννοια ἀποβλέπουν οἱ συγγραφεῖς τῶν Εὐαγγελίων στήν ταύτιση τοῦ Ἰησοῦ ὡς Δούλου τοῦ

Κυρίου, σύμφωνα με την προφητική περικοπή Ήσ. κεφ. 53. Στή συνοπτική παράδοση δίνεται έμφαση ότι «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Μκ. 10,45· Μτ. 20,28). Ἔδωσε τὴ ζωὴ του «ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων» (Α΄ Τιμ. 2,6), πρόσφερε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ὡς λύτρο γιὰ πολλούς, δηλ. νὰ σώσει τὸν λαό του ἀπὸ τίς ἁμαρτίες τους. Καὶ στὸν Μυστικό Δεῖπνο ὁ Κύριος ἐξήγησε ὅτι τὸ αἷμα του πού χύνεται θεμελιώνει τὴ νέα διαθήκη καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν. Στὴν ἰωάννεια παράδοση ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται ὡς ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνει θυσιαστικά τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Ἐδῶ ἐπίσης ὁ θάνατός του, σύμφωνα μὲ μιά προφητεία τοῦ Καϊάφα, εἶναι γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἔθνους στοῦ σύνολό του, ὥστε νὰ ἀποθάνει ἀντιπροσωπευτικά γιὰ τὸν λαό του. Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ ἐκχύθηκαν «ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας». Οἱ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις θὰ ζήσουν πλέον μόνο μὲ τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ σταυρός καὶ ἡ ἀνάσταση μαζί συνιστοῦν τὸ σωτηριολογικὸ γεγονός. Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ T. Schreiner, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ δοῦμε ὅτι κάθε εὐαγγελικὴ ἀφήγηση ὀλοκληρώνεται μὲ τὴν ἀνάσταση, διότι ὁ σταυρός ἀπὸ μόνος του εἶναι ἀνεπαρκὴς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι τὴ συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ Δ΄

Εὐαγγελιστὴς τονίζει ἰδιαίτερα, ὅτι ὁ σταυρός εἶναι ἡ ὁδὸς πρὸς τὴ νίκη καὶ τὴ δόξα, γιὰτὶ περιγράφεται ὡς ὑψωση πρὸς τὰ ἄνω, καθὼς καὶ ὁ δοξασμὸς τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος πηγαίνει καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Πατέρα. Ὁ σταυρός, μὲ ἄλλα λόγια, δὲν μπορεῖ νὰ διαχωριστεῖ ἀπὸ τὴν ὑψωση τοῦ Ἰησοῦ. Πράγματι, ὁ σταυρός εἶναι τὸ κορυφαῖο μέσο μὲ τὸ ὁποῖο ἀνυψώνεται ὁ Ἰησοῦς καὶ κυριαρχεῖ νικηφόρα πάνω σὲ ὅλα.

Τέλος, ἡ ὀρθόδοξη θεολογία συνεχεξετάζει τὴ σωτηριολογία μὲ τὰ ἄλλα θέματα τῆς θεολογίας τῆς ΚΔ. Ὁ Ἰησοῦς ὡς ὁ Ἐσταυρωμένος καὶ Ἀναστημένος Κύριος σώζει τὸν κόσμον ἐπειδὴ εἶναι αὐτὸς πού εἶναι, καὶ βεβαιώνει τὴν ἐγγύτητα τοῦ πολυεὐσπλαχνοῦ Θεοῦ. Εἰδικότερα, ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασή του ἐπιφέρουν τὴ σωτηρία καὶ χαρίζουν τὴ νέα ζωὴ στὴν ἀνθρωπότητα, γιὰτὶ ὁ ἴδιος εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ «ἐγὼ εἰμι», καὶ ὁ πραγματικὸς Θεός. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶναι ὁ θάνατος ἑνὸς συνηθισμένου ἀνθρώπου. Σωτηριολογία στὴν ΚΔ εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὴ Χριστολογία, καὶ τὸ ἀντίστροφο. Δεσμεύονται μεταξύ τους, ἀφοῦ συνιστοῦν τὴν οὐσία τοῦ πρωτοχριστιανικοῦ κηρύγματος, καὶ εἶναι συνδεδεμένες ὅπως εἶναι ἡ ἐξιστόρηση τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων μὲσφ τοῦ λυτρωτῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ περαιτέρω μελέτη:

H. RIDDERBOS, «The gospel of the kingdom (salvation)», *The Coming of the Kingdom*, transl. by H. de Jongste, edit. by R. Zorn (Philadelphia: Presbyterian and Reformed Publ. Co., 1962). T. SCHREINER, «Jesus' Saving Work in the Gospels», *New Testament Theology: Magnifying God in Christ* (Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 2008), 261-88. M. SLUSSER, «Primitive Christian Soteriological Themes», στὸ E. FERGUSON (ed.), *Doctrines of Human Nature, Sin, and Salvation in the Early Church* (SEC 10; New York: Carland Publ., 1993), 209-23.

Ἡ μεταβαπτισματική θεωρία στήν ἀρχαία Ἐκκλησία

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ
Ἄναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΣΤΗΝ ἀρχαία Ἐκκλησία ὑπῆρχε τὸ ἔθος οἱ νεοφώτιστοι κατὰ τὴ Διακαινήσιμο Ἑβδομάδα νά συμμετέχουν καθημερινά στίς λατρευτικές συνάξεις, νά μετέχουν τῆς μυστικῆς τραπέζης καί στό Ναό τῆς Ἀναστάσεως νά ἀκοῦνε ἀπό τόν Ἐπίσκοπο «τόν λόγον διὰ τὰ μυστήρια»¹. Ὁ λόγος αὐτός περιελάμβανε κηρύγματα θεολογικά πού μᾶς εἶναι γνωστά ὡς μυσταγωγικές κατηχήσεις καί πραγματεύονται τούς συμβολισμούς, τή θεολογία καί τή σπουδαιότητα γιά τή ζωή τοῦ χριστιανοῦ τῶν μυστηρίων τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Κείμενα ὅπως αὐτά τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων², τοῦ Θεοδώρου Μοφουεστίας³, τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων⁴ καί τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου⁵ ἀναδεικνύουν τήν ἐνότητα, θεολογική, ἐκκλησιολογική καί ἀνθρωπολογική τῶν τριῶν μυστηρίων καί προβάλλουν τή βαπτισματική ἀγωγή ὡς μυσταγωγία στό ἕνα καί μοναδικό μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, «ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἀντικείμενον ὁλοκλήρου τῆς μυστηριακῆς ζωῆς, ἀλλά καί τῆς χριστιανικῆς λατρείας καί ζωῆς»⁶.

Μέ τό Βάπτισμα, τονίζει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, γινόμεστε σύμμορφοι τοῦ σώματος τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ⁷. Γινόμεστε ἐπίσης χριστοί μέ τό Χρῖσμα «τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ

ἀντίτυπον δεξάμενοι» ὡς εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ⁸. Μέ τή θεία δέ Εὐχαριστία γινόμαστε «σύσσωμοι καί σύναιμοι Χριστοῦ»⁹. Ἀνάλογες ἀπόψεις ἐκφράζει καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὅταν λέγει ὅτι «καθάπερ γάρ γυνή τό τεχθέν οἰκείω τρέφει αἷματι καί γάλακτι, οὕτω καί ὁ Χριστός οὓς ἐγέννησεν αὐτός οἰκείω τρέφει διηνεκῶς αἷματι»¹⁰. Τήν ἀλήθεια ὅτι μέ τά τρία αὐτά μυστήρια μετέχουμε στή ζωή τοῦ Χριστοῦ ἐντός τῆς Ἐκκλησίας διατυπώνει ἀργότερα καί ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, ὅταν γράφει ὅτι «σημαίνεται δέ ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς μυστηρίοις, οὐχ ὡς ἐν συμβόλοις, ἀλλ' ὡς ἐν καρδίᾳ μέλη καί ὡς ἐν ρίζῃ φυτοῦ κλάδοι καί καθάπερ ἔφη ὁ Κύριος ὡς ἐν ἀμπέλῳ κλήματα»¹¹. Πεθαίνουμε ὡς πρός τήν ἁμαρτία μέ τό Βάπτισμα καί ἀνιστάμεθα ἐν Χριστῷ, γινόμεστε μέ τό Χρῖσμα κοινωνοί θείας φύσεως καί μέ τή θεία Εὐχαριστία μετέχουμε τῆς σαρκός καί τοῦ αἵματος αὐτοῦ¹².

Γενικότερα τήν περί τῆς βαπτισματικῆς ἀγωγῆς εἰκόνα τῶν πιστῶν στήν ἀρχαία Ἐκκλησία τήν καταγράφουν καί ἄλλα κείμενα τῶν Πατέρων, πού ἀναφέρονται στό νόημα τοῦ Βαπτίσματος καί στή σπουδαιότητά του γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Μ. Βασίλειος π.χ. προσδίδει στό Βάπτισμα τήν ἴδια ἀξία πού ἔχει ἡ ἀναπνοή γιά τό σῶμα, τό φῶς

για τὰ μάτια καί ἡ γνώση τοῦ δημιουργοῦ για τήν ὑπαρξη τῆς ψυχῆς¹³. Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων παρομοιάζει τό μυστήριο μέ τή διαδικασία ἐμβολιασμοῦ ἄγριου δένδρου σέ ἡμεροκαί καρποφόρο καί καλεῖ τόν κατηχούμενο νά ἐγκεντρισθεῖ στήν καλλιέλαιο τοῦ Χριστοῦ, νά γίνει πιστός καί κοινωνός τῆς ἀγίας ἀμπέλου¹⁴. Ὁ δέ ἅγιος Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐξαίρει τό Βάπτισμα ὡς «τό φῶτισμα, ὄχημα πρός Θεόν, συνεκδημίαν Χριστοῦ, ἔρεισμα πίστεως, νοῦ τελείωσιν, κλεῖδα οὐρανῶν βασιλείας»¹⁵.

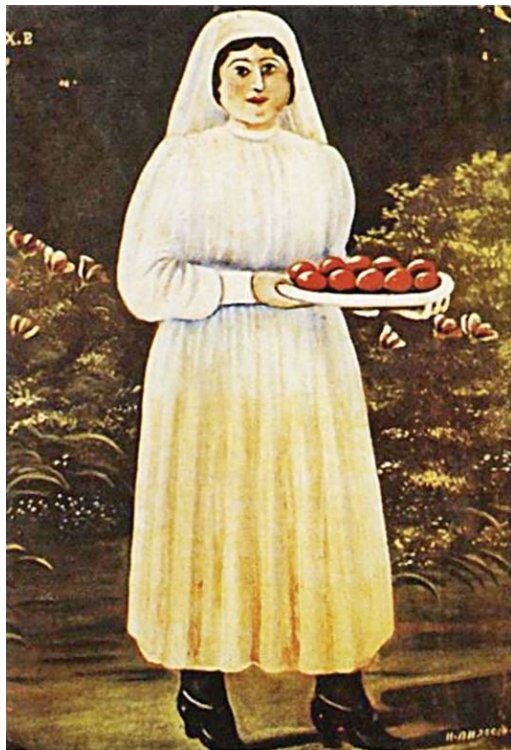
Στίς περιπτώσεις μάλιστα ἐκεῖνες πού κάποιοι ἀνέβαλλαν, για διάφορους λόγους, τό Βάπτισμά τους ἕως τὰ γηρατειά ἤ ἕως ὅτου ἤθελε παρουσιασθεῖ κάποιος κίνδυνος¹⁶, οἱ Πατέρες τούς προέτρεπαν ν' ἀλλάξουν γνώμη καί νά βαπτισθοῦν τό συντομότερο· «Βαπτισθῶμεν οὖν – ἔλεγε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ θεολόγος– ἵνα νικήσωμεν... βαπτισθῶμεν σήμερον, ἵνα μή αὖριον βιασθῶμεν. Καί μή ἀναβαλώμεθα τήν εὐεργεσίαν, ὡς ἀδικίαν· μηδέ ἀναμείνωμεν πλεῖον γενέσθαι κακοί, ἵνα πλεῖον συγ-

χωρηθῶμεν· μηδέ γενώμεθα Χριστοκάπηλοι καί Χριστέμποροι»¹⁷.

Στήν ἴδια γραμμή κινούνται καί οἱ Μέγας Βασίλειος καί ἱερός Χρυσόστομος. Ὁ πρῶτος τονίζει ὅτι τό Βάπτισμα «δύναμις ἐστι πρός τήν ἀνάστασιν»¹⁸ καί καλεῖ ὅσους ἀνήκουν σ' αὐτή τήν κατηγορία νά μιμηθοῦν τόν εὐνοῦχο τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος «ἐδέξατο μέν τῇ καρδίᾳ τήν πίστιν, οὐκ ἀνεβάλετο δέ τήν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος»¹⁹. Τούς προτρέπει νά ἀσφαλίσουν τή νεότητά τους «τῷ τοῦ Βαπτίσματος χαλινῷ»²⁰, διότι «ἡ ἐν γήρα σωφροσύνη οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία. Νεκρός οὐ στεφανοῦται· οὐδεὶς δίκαιος δι' ἀδυναμίαν κακοῦ»²¹. Ὁ δευτέρος ἀπευθυνόμενος πρός τούς βραδύνοντας εἰς τό Βάπτισμα τούς καλεῖ νά ἀσφαλίσουν «τό ἀστάθμητον καί ἄδηλον τοῦ βίου»²², νά μιμηθοῦν τόν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ βασιτάζοντας «τό Εὐαγγέλιον ὡς ἐκεῖνος τήν κιβωτόν»²³ καί νά λάβουν τό τῆς παλιγενεσίας λουτρόν, για νά μποροῦν στή ζωή τους νά ἀντιμετωπίζουν μέ ἐπιτυχία «τά τῶν πονηρῶν πνευμάτων τοξεύματα»²⁴.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Ὁδοιπορικόν τῆς Αἰθερίας, Sources Chrétiennes (SC) 21, 260-261. Βλ. καί I. (H.) YAZIGI (Ἱεροδ.), Ἡ τελετή τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος (Ἱστορική, θεολογική καί τελετουργική θεώρησις), Διατριβή ἐπί Διδακτορία, Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 87-88. **2.** Μυσταγωγικά κατηχήσεις, ἔκδ. A. Piedagnet, SC 126, Paris 1961 (=BEPES 39, 247-262· PG 33, 1065-1128). Βλ. καί H. A. ΒΟΥΓΑΡΑΚΗ, Αἱ κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ἱεραποστολική θεώρησις, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1977· Μυσταγωγικές κατηχήσεις, Εἰσαγωγή-σχόλια κειμένου Γ. Πατρώνου, μετάφραση-σχόλια μεταφράσεως Ἱερομ. Μεθόδιος Ὀλυμπιώτης, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήναι 1982. **3.** Κατηχητικὲς Ὁμιλίαι, ἔκδ. R. Tonneau - R. Devreesse, Studi e Testi 145, Città del Vaticano 1949. **4.** De sacrament, De mystères, ἔκδ. B. Botte, SC 50bis, Paris 1961. **5.** Ὁμιλίαι κατηχητικάι, ἔκδ. A. Wenger, Paris 1961. **6.** I. (H.) YAZIGI (Ἱεροδ.), ὁ.π., σ. 161. **7.** Μυσταγωγική κατήχησις Γ' περί Χρίσματος, SC 126, 120: «Εἰς Χριστόν βεβαπτισμένοι καί Χριστόν ἐνδυσάμενοι σύμμορφοι γεγόνατε τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Προορίσας γάρ ἡμᾶς ὁ Θεός εἰς υἰοθεσίαν, συμμόρφους ἐποίησε τοῦ σώματος τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ». **8.** Ὁ.π., SC 126, 120. **9.** Μυσταγωγική κατήχησις Δ' περί σώματος καί αἵματος Χριστοῦ, SC 126, 134. **10.** Λόγος Γ', 19, SC 50bis, 162. **11.** Εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν, ΛΗ, SC 4bis, 230 (=PG 150, 452D). Βλ. καί N. A. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, Δογματική καί Συμβολική Θεολογία Γ'. Ἀνακεφαλαίωσις καί Ἀγαθοτοπία. Ἐκθεση τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρα τῆς χρι-

στιανικής διδασκαλίας, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 270. **12.** Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς 2, 2, SC 355, 134 (=PG 150, 521AB): «Βαπτίζόμεθα μὲν, ἵνα τὸν θάνατον ἀποθάνωμεν ἐκεῖνον καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀναστῶμεν· χριόμεθα δέ, ἵνα διὰ χρίματος τοῦ βασιλικοῦ τῆς θεώσεως αὐτῷ γενώμεθα κοινωνοί· σιτούμενοι δέ τὸν ἱερώτατον ἄρτον καὶ τοῦ θειοτάτου πίνοντες ποτηρίου, αὐτῆς μετέχομεν τῆς σαρκός, αὐτοῦ τοῦ αἵματος, τῶν τῷ Σωτῆρι προσειλημμένων». **13.** Ὁμιλία Π', προτρεπτική εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα 1, PG 31, 424C: «Οὔτε γὰρ σώματι ζῆν μὴ ἀναπνέοντι δυνατόν, οὔτε ψυχῇ συνεστάναι μὴ γνωρίζουση τὸν κτίσαντα. Θεοῦ γὰρ ἄγνοια θάνατός ἐστι ψυχῆς. Ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς οὐ πεφώτισται. Ἄνευ δὲ φωτός οὔτε ὀφθαλμός τὰ ἑαυτοῦ καθορᾷ, οὔτε ψυχὴ Θεοῦ δέξασθαι δύναται θεωρίαν». Βλ. καὶ Π. Ι. ΣΚΑΛΤΗ, «Οἱ συμβολισμοὶ στὴν Ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος», ἐν Λειτουργικὲς Μελέτες Ι, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 57. **14.** Κατήχησις Α', 4, PG 33, 373B: «Λαμβάνεις ὄνομα καινόν, ὃ πρότερον οὐκ εἶχες. Πρὸ τούτου κατηχούμενος ἦς, νῦν δὲ πιστός κληθήσῃ. Μεταφυτεύῃ λοιπὸν εἰς τὰς ἐλαίας τὰς νοητάς, ἐξ ἀγριελαίου εἰς καλλιέλαιον ἐγκεντριζόμενος· ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς δικαιοσύνην, ἐκ μολυσμῶν εἰς καθαρότητα. Γίνῃ κοινωνός τῆς ἁγίας ἀμπέλου». Βλ. καὶ Π. Ι. ΣΚΑΛΤΗ, ὅ.π., σ. 57. **15.** Λόγος 40, 3, PG 36, 361. Βλ. καὶ Π. Ι. ΣΚΑΛΤΗ, ὅ.π., σσ. 56-57. **16.** Β. Ι. ΚΑΛΑΙΑΚΜΑΝΗ (Πρωτοπρ.), Ὁ ἐκκλησιολογικὸς χαρακτήρας τῆς ποιμαντικῆς. Λεντίω ζωννύμενοι ΙΙ, έκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 51-52. **17.** PG 36, 372C. **18.** PG 31, 424D. **19.** PG 31, 437A. **20.** PG 31, 432C. **21.** PG 31, 436B. **22.** PG 46, 420B. **23.** PG 46, 421A. **24.** PG 46, 429C.

Niko Pirosmiani, γυναίκα μέ πασχαλιάτικα αὐγά

43. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης Ἐκκλησίας ὡς λατρευτικῆ κοινότητα

Ἐκκλησία ὡς λατρευτικῆ κοινότητα ση- μαίνει σύναξη. Μαζευόμαστε στό ναό, («συνερχομένων ὑμῶν ἐν Ἐκκλησίᾳ» Α΄ Κορ. 11,18) γιά νά ἀποτελέσουμε, νά κάνουμε πραγματικότητα τήν Ἐκκλη- σία. Νά γίνουμε μέλη ἑνός σώματος, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς ἐνταξίῃς μας σ' αὐτό τό σῶμα εἶναι ἡ σω- τηρία. Μέ τό βάπτισμα γινόμαστε μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας κι ἔτσι ἀλλάζει ἡ προοπτική τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνῶ πρῖν, τό τέλος τοῦ ἀνθρώπου ἦταν ὁ θάνατος, μέ τό βάπτισμα ἀρχίζει νά προχωρεῖ πρός τή ζωή. Ὡς μέλη τοῦ σώ- ματος τοῦ Χριστοῦ σέ κάθε θεία Λει- τουργία μετέχουμε στό ἅκτιστο κι ἔτσι ἀλλάζει ἡ προοπτική τῆς ὑπάρξεώς μας. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει: «τότε πληροῦται ἡ κεφαλή, ὅτε τέλειον σῶμα γίνεται, ὅταν ὁμοῦ πάντες ὤμεν συνημ- μένοι καί συγκεκολλημένοι»¹. Ἡ κορύ- φωση τῆς ἐννοίας τῆς ὀλόψυχης συμμε- τοχῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας λαμ- βάνει χώρα στό κέντρο τῆς Θ. Εὐχαρι- στίας, ὅταν πρῖν ἀπό τήν Ἀναφορά ἀναγγέλλεται τό «ἀσπασώμεθα ἀλλή- λους ἐν φιλήματι ἀγίῳ» ἢ τό «ἀγαπήσω- μεν ἀλλήλους ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογή- σωμεν» καί ὁ λαός χαιρετίζεται μεταξύ του λέγοντας «ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν». Εἶναι ἕνας χαιρετισμός πού γί-

νεται σήμερα μόνο μεταξύ τῶν κληρικῶν
ἐκείνη τή στιγμή. Ἡ ἔχθρα ὑποχωρεῖ, ἡ
ἀγάπη εἰσχωρεῖ παντοῦ καί γνήσια.
Ἔτσι ὁ Χριστός εἶναι παρών μόνον ἀνά-
μεσα σέ ὅσους εἶναι ἐνωμένοι καί ὅπως
ἀναφέρει ὁ Ὠριγένης σέ ὑπόμνημά του
στό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο: «ὀφεί-
λομεν ἀσκεῖν τήν ἀπό τῆς θείας μου-
σικῆς συμφωνίαν, ἵνα, συναγομένων
ἡμῶν εἰς τό ὄνομα Χριστοῦ, Χριστός ᾗ ἐν
μέσῳ ὑμῶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καί ἡ τοῦ
Θεοῦ Σοφία καί ἡ δύναμις αὐτοῦ»². Ὁ
π. Δημήτριος Στανιλόαε σχολιάζει:
«Ἐάν «ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχεται ἐν
ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Ρωμ. 5,5), καί ὡς
συνέπεια μποροῦμε καί ἄρα πρέπει νά
βλέπουμε τά πρόσωπα τῶν συνανθρώ-
πων μας στό ἀνθρώπινο πρόσωπο τοῦ
Χριστοῦ, ἀκριβῶς ὅπως βλέποντας τόν
σαρκωθέντα Υἱόν του ὁ Πατέρας βλέπει
καί ἀγαπᾷ ἐμαῶς ὅλους ὡς υἱούς καί μᾶς
υἱοθετεῖ μέσῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ
Υἱοῦ του, τότε εἶναι σαφές ὅτι στό πρό-
σωπο κάθε ἀνθρώπου πρέπει νά βλέ-
πουμε καί νά ἀγαποῦμε κάποια ἄποψη
τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἀληθινά τό
ἴδιο τό πρόσωπο τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ.
Ἦ, γιά νά τό διατυπώσουμε ἀκριβέστε-
ρα, κάθε πρόσωπο εἶναι δυνατικά ἕνα
πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ· τό ὅτι εἶναι ἱκα-
νό νά γίνει πραγματικό πρόσωπο τοῦ
Χριστοῦ ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ὁ

Χριστός έχει βάλει εκεί τή δική του εικόνα και έχει γίνει διαφανής. Ἄλλα έχουμε κι ἐμεῖς νά παίζουμε ἕνα ρόλο στήν μετάβαση κάθε ἀνθρώπινου προσώπου ἀπό αὐτή τήν δυνητική κατάσταση σ' ἐκείνη στήν ὁποία εἶναι ἀληθινά τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ»³.

Ἐκκλησία βέβαια δέν εἶναι μιὰ ὁμόφυχη, ἔστω, συμμετοχή ὄλων, ἀπλά τῶν πιστῶν, τῶν βαπτισμένων, ἀλλά ἡ δυνατότητα ὁ χριστιανός νά βλέπει τόν Χριστό σέ κάθε ἄνθρωπο καί νά ἀκούει τήν κραυγή τοῦ Χριστοῦ γιά βοήθεια σέ κάθε ἀνθρώπινη κραυγή, Ὅπως χαρακτηριστικά τό ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος: «ὁ ἔχων τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν οὐδέν πλέον ἔχειν τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐάν δέ ἔχη καί μή μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἕως ἄν καί αὐτός ὁ πτωχός γένηται καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότη ἐκπληρωτής οὐχ εὐρίσκεται...»⁴. Ἡ ἀληθινή πνευματικότητα ἀναπτύσσεται μέ τήν ἐμπειρία τῆς κοινωνίας πολλῶν προσώπων, μέ τήν κατανόηση πολλῶν πολύπλοκων καταστάσεων πού γεννιοῦνται στή ζωή τῆς κοινωνίας. Ἡ Ἐκκλησία ἀναφέρει ὁ π. Δημήτριος Στανιλόαε «διατηρεῖ τήν ἐνότητα τῆς πίστεως ἔτσι ὥστε τό ἀντικείμενο τῆς πίστεως

δέν εἶναι ἀπλῶς ἕνα παθητικό ἀντικείμενο ἀτομικῆς διανοητικῆς ἀναλύσεως, οὔτε ἀπλῶς ἀντικείμενο ὀρισμένης θελήσεως νά πιστεύει πού ἐπιδιώκει νά παραμένει ὑπάκουη στίς ἀποφάσεις μιᾶς ἐξωτερικῆς ἐξουσίας. Τό ἀντικείμενο τῆς πίστεως εἶναι ὁ Θεός πού ἐργάζεται μέσα στήν Ἐκκλησία μέσω τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ θεανθρώπινη σχέση πού βιώνεται στήν μυστηριακή καί πνευματική κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐτή πού πληροῦται μέ τό Ἅγιον Πνεῦμα. Τό ὑποκείμενο τῆς πίστεως μπορεῖ νά εἶναι ὁ κάθε πιστός μόνον καθ' ὅσον εἶναι τό ὑποκείμενο πίστεως μαζί μέ τήν Ἐκκλησία»⁵.

Ἕνας κατηχούμενος χρειάζεται νά κατανοήσει ὅτι τό νά εἶσαι χριστιανός σημαίνει οὐσιαστικά, ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμα τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, νά ἀνήκεις στήν κοινότητα τῶν ἀδελφῶν, ὅπως στήν ἐποχή τῶν Ἀποστόλων ὁ χριστιανός, πέρα ἀπό τήν προσωπική του πίστη ἔπρεπε νά ἐνσωματωθεῖ στήν ἀποστολική κοινωνία, νά εἶναι ἐν κοινωνίᾳ μέ τοὺς Δώδεκα (Πράξ. 2,42). Στήν ἐποχή μας οἱ συνεχιστές τῶν Δώδεκα εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καί οἱ διάκονοι καί πάνω στά πρόσωπα αὐτά ὁ λόγος στό ἐπόμενο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Εἰς τήν πρός Ἐφεσίους, Ὁμιλία γ', PG 62,29
2. Ὀριγένης, Ἐξηγητικά εἰς τό κατά Ματθαῖον, PG 12,1188
3. Δημητρίου Στανιλόαε, Θεολογία καί Ἐκκλησία, ἔκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 1989, σ. 198
4. Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, Κεφάλαια Πρακτικά καί Θεολογικά, 116, PG 120,665A-B
5. Δημητρίου Στανιλόαε, ὅπ.π., σ. 210.

Ἡ ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας (Ζ')

Ἡ ὁδὸς Κυρίου ὡς ὁδὸς σωτηρίας (β' μέρος)

Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ο ΨΑΛΜΙΚΟΣ στίχος: «γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ἣ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου» (Ψαλμ. 142,8), ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τῶν οὐσιώδεις διδασκαλίας τῆς Π. Διαθήκης. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἔχει 4-5 κεφάλαια πάνω στὴ θεολογία τῆς ὁδοῦ Κυρίου. Θὰ ἔλεγα, μάλιστα, ὅτι τὸ 35^ο κεφάλαιο τοῦ Ἡσαΐα εἶναι ἡ σύνοψη ὅλης τῆς διδασκαλίας, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἡ σύνοψη ὅλης τῆς Π. Διαθήκης, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἡ σύνοψη ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Περιγράφει τὴ νέα δημιουργία, αὐτὴ πού καινουργεῖ τὸν κόσμον τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, μίαν ἄλλη μέρα, ἕναν ἄλλο καιρὸ, ἕναν ἄλλο τρόπο ζωῆς: «Εὐφράνθητι, ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιᾶσθω ἔρημος καὶ ἀνθήτω ὡς κρίνον» – ἡ ἔρημος νὰ γίνῃ ἀνθος, ὅλη ἡ ἔρημος. Ἡ παρακάτω λέει: «ἐκεῖ ἔσται ὁδὸς καθαρὰ καὶ ὁδὸς ἀγία κληθήσεται. Αὐτός ὁ δρόμος εἶναι ἅγιος, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ ἐκεῖ ἀκάθαρτος, οὐδέ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς ἀκάθαρτος· οἱ δὲ διεσπαρμένοι πορεύσονται ἐπ' αὐτῆς καὶ οὐ μὴ πλανηθῶσι» (Ἡσ. 35,1 καὶ 7-8). Τὰ διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ (αὐτὴ εἶναι ἡ εἰκόνα πού παρουσιάζεται μέσα στὴν Ἁγία Γραφή), μόνον ἂν βροῦν αὐτὸν τὸν δρόμον θὰ πάψουν νὰ εἶναι διεσκορπισμένα καὶ δὲν θὰ πλανηθοῦν ἂν ἀκολουθοῦν αὐτὸν τὸν δρόμον. Ἐκεῖ ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη, στεναγμός.

Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ ὁδὸς θεώσεως ἔχει στάδια, ἀπὸ τὴ νηπιότητα στὴν ὠριμότητα. Σύμφωνα μάλιστα μὲ μίαν ἐξοχὴ διατύπωση τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, ἔπρεπε ὁ ἄνθρωπος πρῶτα νὰ δημιουργηθεῖ, καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ στάδια νὰ αὐξηθεῖ, νὰ ἀνδρωθεῖ, νὰ πληθυνθεῖ, νὰ ἐνισχυθεῖ, νὰ δοξαστεῖ καὶ τελικὰ νὰ φτάσῃ στὴ θέα τοῦ Θεοῦ, θέα πού γεννάει τὴν ἀφθαρσία («Ἐδει δὲ τὸν ἄνθρωπον πρῶτον γενέσθαι, καὶ γενόμενον αὐξῆσαι, καὶ αὐξήσαντα ἀνδρωθῆναι, καὶ ἀνδρωθέντα πληθυνθῆναι, καὶ πληθυνθέντα ἐνισχύσαι, καὶ ἐνισχύσαντα δοξασθῆναι, καὶ δοξασθέντα ἰδεῖν τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην. Θεὸς γὰρ ὁ μέλλων ὀραῖσθαι, ὄρασις δὲ Θεοῦ περιποιητικὴ ἀφθαρσίας» (Εἰρηναίου, Κατὰ αἰρέσεων 4, 38, 3, PG 7, 1108C).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀνοίγω παρένθεση, γιὰ νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας περὶ ἀρετῆς εἶναι ἐναρμονισμένη μὲ τὴν ἀντίστοιχη θεολογία τῆς ἀρχαιολογικῆς παράδοσης, ἀφοῦ τρεῖς αἰῶνες πρὶν τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ ἐπιτυγχάνεται, στὸ σημεῖο αὐτὸ, ὁσμωση τῶν δύο προσεγγίσεων, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σοφιολογικῆς λεγόμενης γραμματείας (Σοφία Σολομώντος, Ἐκκλησιαστής, Παροιμίαι, Σοφία Σειράχ).

Πράγματι, στὴν Π.Δ. ἡ τετρακτὺς τῶν ἀρετῶν ἐμφανίζεται στὰ βιβλία Σοφία

Σολομώντος και Δ' Μακκαβαίων, που γράφτηκαν κατά τους έλληνοιστικούς χρόνους (3^{ος}-2^{ος} αι. π.Χ.). Σοφία Σολ., 8,7: «και ει δικαιοσύνην αγαπᾱ τις, οι πόνοι ταύτης εισίν ἀρεταί· σωφροσύνην γάρ και φρόνησιν εκδιδάσκει, δικαιοσύνην και ανδρείαν, ὧν χρησιμώτερον οὐδέν ἐστιν ἐν βίῳ ἀνθρώποις». Και Δ' Μακ.1,16: «τῆς δέ σοφίας ιδέαι καθεστήκασιν φρόνησις και δικαιοσύνη και ανδρεία και σωφροσύνη».

Ὁ Ιουδαῖος φιλόσοφος Φίλων, που ἔζησε στα τέλη του 1^{ου} π.Χ. αι. και πέθανε στα μέσα του 1^{ου} μ.Χ. αι., αντιλαμβάνεται τήν αγαθότητα ὡς τή γενική ἀρετή, ἀπό τήν ὁποία ἀπορρέουν οι τέσσερις συγκεκριμένες πλατωνικές ἀρετές. Για τόν Φίλωνα ἡ αγαθότητα χαρακτηρίζει τόν ἄνθρωπο που διασώζει τήν εικόνα του ἀγαθοῦ Θεοῦ (Φίλων, Ἀλληγοριῶν Α', 64,1): «Διά τούτων βούλεται τάς κατά μέρος ἀρετάς υπογράφειν· εισί δέ τόν ἀριθμόν τέτταρες, φρόνησις σωφροσύνη ανδρεία δικαιοσύνη. Ὁ μὲν δὴ μέγιστος ποταμός, οὔ αἱ τέτταρες ἀπόρροιαι γεγόνασιν, ἡ γενική ἐστιν ἀρετή, ἣν αγαθότητα ὠνομάσαμεν, αἱ δέ τέτταρες ἀπόρροιαι αἱ ισάριθμοι ἀρεταί». Και (Φίλων, Πρεσβεία πρὸς Γάιον, 128, 4): «Γενικαί μὲν γάρ εισιν ἀρεταί τέσσαρες, φρόνησις, ανδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη· τούτων δ' ἡγεμονίς ἐκάστη και βασιλίς ἐστι, και ὁ κτησάμενος αὐτάς ἄρχων και βασιλεύς εὐθές, κἄν μηδεμιᾶς ὕλης εὐπορήῃ».

Τόν 2^ο αι. π.Χ. παρουσιάζεται στο βιβλίο Δ' Μακκαβαίων, τό ὁποῖο γράφτηκε κατευθεῖαν στα ἔλληνοιστικά και ἀνήκει στα δευτερο-κανονικά βιβλία τῆς Π.Δ., τό θέμα τῶν ἀρετῶν ὡς θεμέλιο του

ἀνθρώπινου βίου. Εἶναι ὅμως ἐνδιαφέρον νά υπογραμμίσουμε, ὅτι στο βιβλίο αὐτό γίνεται σύνδεση τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἔχει ἀναπτυχθεῖ στήν ἑβραϊκή παράδοση (Π. Διαθήκη) ὡς ὑπακοή στο θέλημα του Θεοῦ, και τῶν ἀρετῶν, ὅπως ἔχουν ἀναπτυχθεῖ στήν ἀρχαιοελληνική παράδοση. Ὁ ἄγνωστος συγγραφεύς του βιβλίου ἐντάσσει τό θέμα τῶν ἀρετῶν στήν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας: «Φιλοσοφώτατον λόγον ἐπιδεικνυσθαι μέλλων, ει αὐτοδέσποτός ἐστι τῶν παθῶν ὁ εὐσεβῆς λογισμός, συμβουλευσαίμ' ἄν ὑμῖν ὀρθῶς, ὅπως προθύμως προσέχητε τῇ φιλοσοφίᾳ» (Δ' Μακ. 1,1). Στρέφεται, λοιπόν, ἐκτός ἀπό τή θεολογία τῆς Π.Δ. και στή φιλοσοφία τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἡ ἐποχή τῶν ἑλληνοιστικῶν χρόνων, και ὅπως εἶπαμε, ἡ ὁσμωση ἑλληνισμοῦ και ἑβραϊκῆς παράδοσης ἔχει ἀρχίσει. Αὐτό θά προετοιμάσει τό ἔδαφος για νά γίνει ἡ ἑλληνική γλῶσσα και ἡ ἑλληνική ὁρολογία βασικό ἐργαλεῖο στο κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ λόγος περὶ ἀρετῶν του Πλάτωνα θά ἐνσωματωθεῖ στή φιλοσοφία τῶν Ἰουδαίων τῶν ἑλληνοιστικῶν χρόνων, για νά προσληφθεῖ ἀργότερα ἀπό τους Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεμελιώδης βάση ἐπάνω στήν ὁποία θά ἀναπτύξουν τά γνωρίσματα και τήν πορεία του πνευματικοῦ βίου. Κλείνει ἡ παρένθεση.

Μετά τήν ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι τό θέμα τῆς διά βίου ἀσκήσης ἔλαβε πνευματικό περιεχόμενο, μέ τήν ἔννοια ὅτι προσδιόρισε πλέον τόν πνευματικό βίο του χριστιανοῦ, ὥστε νά μπορούμε νά μιλάμε για πνευματική ζωή ἐννοώντας ἀσκητική ζωή – και ἀντίστροφα. [Ἵπενθυμίζω ὅτι

στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὄροι «πνευματικός» καί «πνευματικότης», ἀναφέρονται στήν παρουσία τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.]

Τό πρῶτο σημαντικό στοιχεῖο πού χαρακτηρίζει τήν ἄσκηση εἶναι ἡ συνεχῆς καί διαρκῆς μετάνοια. Ἡ μετάνοια ὄχι μέ τήν ἠθική της διάσταση, ἀλλά ὡς τάση τοῦ ἀνθρώπου νά ἀλλάξει τόν τρόπο τοῦ νοεῖν (θά λέγαμε σήμερα, νά ἀλλάξει νοοτροπία). Μιά τέτοια συνεχῆς μετάνοια προϋποθέτει καί μιὰ συνεχῆ ἐγρήγορηση τοῦ ἀνθρώπου, μιὰ συνεχῆ προσοχή του ὥστε νά βρίσκεται πάντα στόν δρόμο πρός τή γνώση-σχέση. Τελικά ἡ μετάνοια (ἡ διαρκῆς μετάνοια) εἶναι μιὰ προσοχή (διαρκῆς προσοχή) τοῦ ἀνθρώπου νά μὴ ξεφύγει ἀπό αὐτό πού θά ὀνομάζαμε σπουδαῖο. Νά μὴ ἀφεθεῖ στό μὴ σπουδαῖο, στήν ἐνασχόληση μέ τὰ μὴ σπουδαῖα τῆς ζωῆς.

Ἡ ὁδός αὐτή πού ἀφορᾷ στή θεραπεία τῆς φύσης χαρακτηρίζεται ἀκριβῶς ὡς ἀσκητική, δηλαδή ἐμπεριέχει μιὰ διαρκῆ ἄσκηση, ἢ καλύτερα διαρκεῖς ἀσκήσεις, πνευματικές καί σωματικές. Μέ τίς ἀσκήσεις αὐτές, δηλαδή τήν προσευχή, τή νηστεία, τίς πράξεις ἀρετῶν, τόν ἔλεγχον τῶν λογισμῶν, τή συμμετοχή στίς ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες ὅπου σπουδάζουμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, προετοιμαζόμαστε συνεχῶς γιά νά μπορούμε νά λαμβάνουμε μέρος στή θ. Εὐχαριστία. Ἐπομένως, μέ τήν κατά Χριστόν ζωή μας, τήν ὁποία θά μπορούσαμε νά τήν ὀνομάσουμε ἠθικό βίο, ἢ καλύτερα χριστιανικό βίο, προετοιμαζόμαστε προκειμένου νά δεχθοῦμε ἐντός μας τόν Χριστό ὥστε νά

συντελεστεῖ ἡ θεραπεία τῆς φύσης μας.

Ἦδη, στή θεολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου περιγράφεται αὐτός ὁ χριστιανικός βίος ὡς διαρκῆς ἄσκηση, μέ σκοπό τό τελικό κέρδος τῆς μετά τοῦ Χριστοῦ σχέσης: «Ἐάν δέ καί ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ» (Β΄ Τιμ. 2,5), μέ τό «νομίμως» νά προσδιορίζει τήν παρουσία τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Στήν πραγματική εὐσέβεια ὁδηγεῖ ἡ διαρκῆς ἄσκηση, πού ὀνομάζεται καί «γυμνασία»: «Γύμναζε δέ σεαυτόν πρός εὐσέβειαν· ἡ γάρ σωματική γυμνασία πρός ὀλίγον ἐστίν ὠφέλιμος, ἡ δέ εὐσέβεια πρός πάντα ὠφέλιμος ἐστίν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καί τῆς μελλούσης» (Α΄ Τιμ. 4,7-8). Καί ἐπίσης, αὐτή ἡ γυμνασία συν-τείνει στή δυνατότητα διάκρισης καλοῦ καί κακοῦ: «Πᾶς γάρ ὁ μετέχων γάλακτος ἀπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι· τελείων δέ ἐστίν ἡ στερεά τροφή, τῶν διά τήν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρός διάκρισιν καλοῦ τε καί κακοῦ» (Ἐβρ. 5,13-14).

Ἐπάρχει ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ ἀσκητική παράδοση καί πρακτική ἀναπτύχθηκε σέ κύκλους ἀσκητῶν καί πέρασε στούς κύκλους τῶν κοινοβιατῶν, ἐπομένως ἀφορᾷ σέ μοναχοῦς καί ὄχι λαϊκοῦς. Ἡ ἀντίληψη αὐτή, κατά τή γνώμη μου, ἐδράζεται στήν ἀπουσία βαθιᾶς πίστεως. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς ἀφορᾷ σέ ὄλους. Ὁ ἔλεγχος τοῦ οἰκείου θελήματος, ὁ ἔλεγχος τῶν παθῶν καί κατ' ἐπέκταση ἡ καταπολέμηση τῶν κακῶν λογισμῶν, εἶναι ὁδός πού ἀφορᾷ σέ κάθε ἀνθρώπο, εἴτε μοναχό εἴτε κοσμικό.

Καί οὕτω μακροθυμήσας (ὁ Ἀβραάμ)
ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας (Ἐβρ. 6,15)
(Κυριακή Δ' Νηστειῶν)

Πρωτ. Γεωργίου Δορμπαράκη
τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ

ΟΣΟ πλησιάζουμε πρὸς τὰ σωτηριώδη γεγονότα τοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τόσο καὶ ἡ Ἐκκλησία μας τονίζει τὸν ἀδιάφυστο χαρακτήρα τους λόγῳ τῆς ἐγγυήσεως γι' αὐτὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. «Ἀδύνατον γὰρ ψεύσασθαι τὸν Θεόν» (ἄπ. Παῦλος). Ὅλη ἡ πορεία τῆς θείας οἰκονομίας τὸ ἐπιβεβαιώνει. Παράδειγμα μὲ τὸν Ἀβραάμ. Εἶδε ὁ Ἀβραάμ νὰ ἐκπληρώνονται σέ αὐτόν καὶ τὸν λαό του οἱ ἐπαγγελίες τοῦ Θεοῦ, ἔστω κι ἂν αὐτὲς προσέκρουαν στὴ λογικὴ του. Πίστεψε ὅμως στὸν Θεὸ καὶ ὑπέμεινε. «Καί οὕτω μακροθυμήσας (ὁ Ἀβραάμ) ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας».

1. Ποιὲς οἱ ἐπαγγελίες-ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ στὸν Ἀβραάμ; Ὅτι θὰ τοῦ δώσει χώρα· ὅτι θὰ τὸν κάνει γενάρχη μεγάλου γένους· ὅτι μέσῳ αὐτοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ὅλες οἱ γενιές τῆς γῆς. Ἐπαγγελίες πού πράγματι ὑπερέβαιναν τὴν λογικὴ του, διότι ἡ χώρα πού τοῦ ὑποσχέθηκε ὁ Θεός ἦταν γι' αὐτόν μία ξένη χώρα· ὁ ἴδιος δὲν εἶχε παιδιά ἀπὸ τὴν γυναίκα του Σάρρα· δὲν φαινόταν λοιπὸν ἀνθρωπίνως ἡ προοπτικὴ νὰ γίνῃ αὐτὸς μέσον εὐλογίας γιὰ ἄλλες γενιές. Συνεπῶς ὁ Ἀβραάμ βρισκόταν σέ μία θέση πού μόνη «σιγουριά» του εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸν Θεό.

2. Ἡ μετέπειτα πορεία του ἀποτελεῖ

τὴν μεγαλύτερη ἐπιβεβαίωση ὅτι ἡ πίστη του αὐτὴ εἶχε τὸ πιὸ σταθερὸ θεμέλιο: τὸν μόνον πιστὸ Θεό. Διότι καὶ χώρα τοῦ δίνει: τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ παιδί ἀποκτᾶ: τὸν Ἰσαάκ, καὶ δι' αὐτοῦ εὐλογοῦνται ὅλα τὰ ἔθνη: ὁ Μεσσίας προέρχεται κατὰ σάρκα ἀπὸ αὐτόν. Ἔτσι ὁ Θεός δὲν εἶναι σάν τοὺς ἀνθρώπους, πού κύριο γνώρισμα ἔχουμε τὴν μεταβλητότητα καὶ τὴν ἀστάθεια – ποιὸς μπορεῖ ἐπὶ γῆς νὰ ἐγγυηθεῖ τὴν πιστότητα τῶν ἀνθρώπων; Μὲ τὸν Ἀβραάμ φανερώνεται ὅτι ὁ Θεός ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἀκαθαίρετο πύργο πάνω στὸν κόσμον τοῦτο καὶ τὸ μόνον ἀπόλυτα σταθερὸ ἔδαφος. Ἡ πίστη τοῦ Ἀβραάμ θεωρήθηκε ἔκτοτε ὡς πρότυπο γιὰ ὅλες τῖς γενιές τῶν ἀνθρώπων, κι ὅπου ἐνεργοποιήθηκε μία παρόμοια πίστη, ἰδιαίτερος στά πρόσωπα τῶν ἁγίων μας, ἐκεῖ διαπιστώθηκαν τὰ ἴδια συγκλονιστικὰ ἀποτελέσματα: ἡ πίστη θριάμβευσε.

3. Ὁ ἀπόστολος ὅμως ἐπισημαίνει μαζί μὲ τὴν πίστη τοῦ Ἀβραάμ καὶ τὸ συνοδευτικὸ αὐτῆς γνώρισμα: τὴν μακροθυμίαν ὡς ὑπομονή. «Οὕτω μακροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας». Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ἀρετὴ πού ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως, πού σημαίνει ὅτι χωρὶς αὐτὴν ἡ πίστη δὲν διακαίωεται. Κι εἶναι εὐλόγο: ὁ Θεός εἶναι πιστός, ὅ,τι ὑπόσχεται τὸ πραγματοποιεῖ

εἶ, ἀλλά μέσα στό πλαίσιο τῆς ἀπόλυτης καί ἐν ἀγάπῃ ἐλευθερίας Του. Ἐκεῖνος ξέρεי πότε θά ἐνεργήσει στόν ἄνθρωπο, ὥστε νά γίνει τό καλύτερο δυνατόν. Συνεπῶς ὁ πιστός πού θέλει νά ἀκουμπᾶ τήν ὑπαρξή του στόν Θεό, ἀλλά μέ τόν τρόπο τόν δικό του, δηλαδή μέ τρόπο πού δείχνει ἀλαζονικά καί ἐωσφορικά ὅτι αὐτός θά ἔχει τήν πρωτοβουλία τῶν κινήσεων, δέν εἶναι πιστός.

Ὁ ἀληθινά πιστός σάν τόν Ἀβραάμ εἶναι πιστός γιατί ὑπομένει. «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν» λέει ὁ Κύριος. Κι ἡ ὑπομονή συνιστᾶ ὄχι μόνο τό θεμέλιο τῆς πίστεως, ἀλλά καί τό ὕλικό μέ τό ὁποῖο κτίζεται αὐτή. «Κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη πρό πάντων ἀπό ὑπομονή, ὅπως ἡ γῆ ἀπό βροχή, γιά νά βάλει πάνω σ' αὐτήν τό θεμέλιο, πού λέει ὁ ἀπόστολος, δηλαδή τήν πίστη, καί πάνω στήν πίστη κτίζει σιγά-σιγά ἡ διάκριση σάν ἔμπειρος οἰκοδόμος τό σπίτι τῆς ψυχῆς... Ἡ ὑπομονή εἶναι ἡ συγκρότηση ὅλων τῶν ἀρετῶν, καμμία ἀρετή δέν στέκει χωρίς τήν ὑπομονή» (ὁσιος Πέτρος Δαμασκηνός).

4. Τί σημαίνει λοιπόν ἀληθινή ἐν ὑπομονῇ πίστη; Νά βλέπουμε τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ σέ ὅλες τίς διαστάσεις τῆς ζωῆς μας, καί στίς εὐχάριστες καί στίς δυσάρεστες. Ἀκόμη καί μέσα στίς μεγαλύτερες θλίψεις καί δοκιμασίες μας, πρέπει νά «διαβάζουμε» τήν ἰδιαίτερη χάρη τοῦ Θεοῦ πού μᾶς ἐπισκέπτεται.

Γιατί ἄραγε τίς ὅποιες δοκιμασίες καί τούς πειρασμούς οἱ ἅγιοί μας τά θεωροῦν ὡς ἐπισκέψεις τοῦ Θεοῦ; Διότι ἀκριβῶς ἐκεῖ σφυρηλατεῖται ἡ πίστη. «Ἐπαρον τούς πειρασμούς καί οὐδείς ὁ σωζόμενος». Λοιπόν ἡ ὑπομονή μας φανερώνει τήν ποιότητα τῆς πίστεώς μας, πού θά πει ὅτι πάντοτε ἔχουμε ἀνοικτά τά μάτια μας γιά νά βλέπουμε τό πατρικό βλέμμα τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος πρῖν ἐπιτρέψει τόν ὅποιο σταυρό μας «τόν κοίταξε μέ τά πάνσοφα μάτια Του, τόν ἐξέτασε μέ τήν θεία λογική Του, τόν ἔλεγξε μέ τήν ἀτέλειωτη δικαιοσύνη Του, τόν θέρμανε στήν γεμάτη ἀγάπη καρδιά Του, τόν ζύγισε καλά μέ τά στοργικά Του χέρια, μήν τυχόν καί πέσει βαρύτερος ἀπό ὅσο μπορούμε νά σηκώσουμε, καί ἀφοῦ ὑπολόγισε τό θάρρος μας, τόν εὐλόγησε καί τόν ἀπίθωσε στούς ὤμους μας καί εἶπε: Μπορεῖς νά τόν σηκώσεις, κράτησέ τον κι ἀνέβαινε ἀπό τόν Γολγοθᾶ πρὸς τήν Ἀνάσταση!»

Ὁ Ἀβραάμ εἶναι μέτρο πίστεως, γιατί ὑπῆρξε μακρόθυμος καί ὑπομονετικός. Κατάλαβε ὅτι ὁ Θεός μπορεί νά φαίνεται ὅτι ἀργεῖ, ἀλλά πάντοτε εἶναι ἐκεῖ χωρίς ποτέ νά μᾶς ἀφήνει. Ἡ ὑπομονή μας δηλαδή εἶναι ὑπομονή πού ἔχει χρώμα ὄχι μαῦρο –αὐτό τῆς ἀπελπισίας– ἀλλά χρώμα φωτεινό καί γλυκό: ἐν ὄψει ἰδιαίτερως τοῦ ἐρχομοῦ Του γιά δεύτερη φορά. «Μαράν ἀθά». Ὁ Κύριος ἔρχεται.

Nikolai Bogdanov-Belsky, πασχάλιότικο τραπέζι, λεπτομέρεια

Κυριακή Ὁρθοδοξίας 20 Μαρτίου 2016

Ἄρχιμ. Παντελεήμονος Τσορμπατζόγλου
Δρος Θ., Βυζαντινολόγος
Ἰ. Προϊσταμένου Ἰ. Ν. Ἄγ. Ἀναργύρων Ψυρρή

ΤΗΝ Α΄ Κυριακή τῶν Νηστειῶν, τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει τόν θρίαμβο τῆς ἀλήθειας ἐπὶ τῆς αἰρέσεως. Ὁ ἑορτασμός αὐτός δέν ἔχει ἴχνος ἐγωιστικῆς ἐπιδείξεως, ἀλλά σεμνῆς ἐγκαυχήσεως ὅτι μέ την Χάρη τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία μπόρεσε νά ἐπιβιώσει μέσα ἀπό τόσες ἐπιβουλές καί νά διατηρήσει καθαρὴ τὴν ἀλήθεια πού τῆς ἐμπιστεύθηκε ὁ Ἐναθρωπήσας Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας μέσα στόν κόσμο εἶναι νά διατηρεῖ καί νά διαφυλάττει ὅ,τι τῆς ἐμπιστεύθηκε ὁ Κύριος· ἔτσι ἡ Ἐκκλησία ἀναδεικνύεται σέ θεματοφύλακα τῆς «ἅπαξ παραδοθείσης πίστεως» μέ ὅ,τι συνεπάγεται αὐτό.

Ὁ Θεός πού δημιουργεῖ πρῶτα τόν κόσμο καί ὕστερα τον περιούσιο λαό, τόν Ἰσραήλ, ὡς θεματοφύλακα τῶν ἐπαγγελιῶν, εἶναι αὐτός πού φροντίζει συνεχῶς τούς προπάτορες καί τόν λαό, ὥστε νά εἶναι τό κέντρο τῆς παραδόσεως, ἀφοῦ Αὐτός δίδει τίς ἐπαγγελίες καί ὁ λαός λαμβάνει. Φορεῖς τῆς παραδόσεως αὐτῆς ἦσαν ἄνθρωποι μέν, ἀλλά τοῦ Θεοῦ δέ, τό ὁποῖο μεταφράζεται ὅτι ὁ Θεός ἀπευθύνεται στούς ἀνθρώπους μέ ἄλλους ἀνθρώπους, τονίζοντας ἔτσι τὴν ἱστορικότητα τῆς σωτηρίας. Οἱ τελευταῖοι, διακρίνονται γιατί ἀνταποκρίθηκαν θετικά στό ἐρώτημα τοῦ Θεοῦ, «τί-

να ἀποστείλω καί τίς πορεύσεται πρός τόν λαόν τοῦτον», ὅπως ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὁ ὁποῖος τόλμησε καί ἀπάντησε, «ἰδοῦ ἐγὼ ἀπόστειλόν με» (Ἡσαΐας 6, 8). Ἡ μακρὰ ἀλυσίδα τῶν προφητῶν, πολλῶν τῶν ὁποίων τά ὀνόματα ἀναφέρει ὁ ἀπ. Παῦλος σήμερα, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ μέσος ἄνθρωπος ὅταν τολμήσει νά ἀναλάβει τίς εὐθύνες τοῦ Θεοῦ, ἀναδεικνύεται σέ Ἀπόστολο καί Συνεργάτη τοῦ Θεοῦ. Τό κοινό χαρακτηριστικό ὅλων τῶν προσώπων αὐτῶν εἶναι ἡ πίστη στό ἔργο καί τὴν ἀποστολή τοῦ Θεοῦ· γιὰ τόν λόγο αὐτό τιμῶνται ἀπό τόν Θεό καί ἀναγνωρίζονται ὡς πρόγονοι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος, «Ἀβραάμ ὁ πατήρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καί εἶδε καί ἐχάρη» (Ἰωάν. 8,56).

Μετά τὴν δημιουργία, τό ὕψιστο ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀναδημιουργία, ἡ ἐν χρόνῳ ἀποστολή τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου Του. Μετά ἀπό πολύ καιρό ὁ Θεός δέν μίλησε πλέον μέ προφήτες, ἀλλά ἀπέστειλε τόν Μονογενῆ Υἱό Του, «ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καί τούς αἰῶνας ἐποίησεν» (Ἐβρ. 1,1-2), γιὰ νά μᾶς φανερώσει τό ὄνομά Του, δηλ. ὅτι εἶναι Πατέρας καί θέλει τὴν σωτηρία ὅλων· «ἐφανέρωσά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδω-

κάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου... ἐγνώρισα αὐτοῖς τό ὄνομά σου καί γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἦν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἧ, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς». (Ἰωάν. 17, 6-26).

Ὁ Χριστός, μέ τό κήρυγμα καί τήν ὅλη δράση του μᾶς παρέδωσε ἕναν «καινό» τρόπο ζωῆς· μᾶς ἔδειξε δηλ. τό δρόμο καί τόν τρόπο τῆς συμφιλιώσεως μέ τόν Πατέρα, «τά δέ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διά Ἰησοῦ Χριστοῦ καί δόντος ἡμῖν τήν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι Θεός ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσων ἑαυτῷ, μή λογιζόμενος αὐτοῖς τά παραπτώματα αὐτῶν, καί θέμενος ἐν ἡμῖν τόν λόγον τῆς καταλλαγῆς» (Β' Κορ. 5, 18). Ἡ Ἐκκλησία παρέλαβε αὐτό πού τῆς παρέδωσε ὁ ἰδρυτής της Ἰησοῦς Χριστός κι ἀπό ἐκεῖ καί πέρα βιώνει αὐτό πού τῆς παραδόθηκε, «ὑπέρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπέρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ· τόν γάρ μή γνόνη ἀμαρτίαν ὑπέρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' Κορ. 5, 20), ἔτσι ὥστε ἡ ζωή τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας, καί τό ἀντίστροφο! Αὐτή τήν ἀλήθεια διατηρεῖ καί διακονεῖ ἡ Ἐκκλησία μέσα στόν κόσμο καί γιά τόν λόγο αὐτό νιώθει ὑπεύθυνη καί ἀγωνιᾷ γιά τήν καθαρότητά της, τήν Ὁρθοδοξία. Ἡ Ὁρθοδοξία, λοιπόν, δέν ἀποτελεῖ μεταγενέστερη ἐπινόηση, οὔτε ἱστορικό δημιούργημα ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιθέσεων Ἀνατολῆς - Δύ-

σεως, ἀλλά παρακαταθήκη καί παράδοση τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιά τόν λόγο αὐτό γράφει ὁ ἀπόστολος Ἰούδας, «ἀνάγκην ἔσχον γράφαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἀπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἀγίοις πίστει» (στχ. 3).

Συνεπῶς, τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀνάμεσα στούς ἄλλους πανηγυρισμούς καλό θά ἦταν νά ἀναρωτηθοῦμε τί εἶναι Ὁρθοδοξία καί πῶς τήν ὑπηρετοῦμε; Τί εἶναι αὐτό, ἄραγε πού κάνει κάποιον Ὁρθόδοξο; Τό ἐρώτημα εἶναι εὐκολο καί δύσκολο ταυτόχρονα, διότι ἐκεῖνο πού ἐγγυᾶται τήν Ὁρθοδοξία μας δέν εἶναι ἡ προσωπική μας ἀρετή, ἀλλά ἡ παραμονή μας μέσα στην Ἐκκλησία καί ἡ μυστηριακή σύνδεση μαζί της. Ἡ Ἐκκλησία «ἐνθυμεῖται» καί «ἐρμηνεύει» τήν ζωή τοῦ Χριστοῦ καθοδηγούμενη «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» ἀπό τόν Παράκλητο. Μόνον τό «ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» Ἅγιο Πνεῦμα μπορεῖ νά μαρτυρήσει γιά τό «ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ» Πνεῦμα πού ὁμιλεῖ. Ἐκεῖνο πού μᾶς διασώζει εἶναι αὐτή ἡ ζωντανή σχέση μέ τήν τροφό μας Ἐκκλησία τό ὁποῖο ἄλλωστε συνιστᾷ καί τήν ἔμπρακτη Ὁρθοδοξία. Ἡ Ὁρθοδοξία, λοιπόν, δέν εἶναι ἕνα καύχημα, ἀλλά μία εὐθύνη καί ἀποστολή μέσα στόν κόσμο, δηλ. νά παραδώσουμε ἀκέραιο καί ἀλώβητο αὐτό πού παραλάβαμε· τό σωτηριῶδες ἔργο τοῦ Χριστοῦ.

Μίμησις Χριστοῦ: ὁ μεγαλομάρτυς Ἀλέξανδρος [14/3, 9/11] καί ἡ Ροτόντα τῆς Θεσσαλονίκης

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Ο ΑΓΙΟΣ Ἀλέξανδρος, ἀναφέρεται στοῦ λατινικό μαρτύριό του, ἐτμήθη τὴν κεφαλὴν «in medio Macedoniae et Thessalonicae» (=Thessaliae)...»¹. Δηλαδή στὰ σύνορα δύο περιοχῶν, πού χωρίζαν οἱ ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ. Ἐν ἐκ τῶν ὑστέρων, στοὺς ἀγιογράφους τοῦ 10^{ου} αἰ., ὡς τόπος μαρτυρίου θεωρήθηκε ἡ παρακείμενη Πύδνα / Κίτρος, συνέβη λόγω τῆς ὑπαρξῆς τῆς τότε γνωστῆς ἐπισκοπῆς τῆς Πιερίας. Ἡ σορός τοῦ μάρτυρα, μέ βάση τό ἐλληνικό μαρτύριο πού ἀντιγράφει τό λατινικό, ἐτάφη στή Θεσσαλονίκη, στίς «Θωργίαι», πού ἐρμηνεύεται εἴτε ὡς Θεουργίαι εἴτε ὡς Θεωρίαι (=τοποθεσία μέ θεάματα). Πάντως τόπος ἄξιος μιᾶς ἐπίσημης πράξεως ὁμολογίας τονίζει ὁ ἐλληνόγλωσσος μεταφραστής².

Ἡ ἐπισημότητα τοῦ ἀνδρός φαίνεται ἀπό τό ὅτι ὑπῆρξε παλατιανός (palatinus), ἀκόλουθος τοῦ Γαλερίου³, τοῦ ρωμαίου καίσαρα (τετράρχη ἀπό τό 293 κ.έ.) μέ ἔδρα τή Θεσσαλονίκη (298-311)⁴. Μέ τὴν ιδιότητα αὐτὴ μετέβη στήν Πιερία μέ κάποιο ἄγλημα –ὁ στρατός τότε βρισκόταν στὰ σύνορα. Ἐδῶ ὑπῆρχαν σημαντικοί τόποι ἱστορικῆς-τελετουργικῆς μνήμης: 1) τό ρωμαϊκό τρόπαιο τῆς Πύδνας, τῆς νίκης τῶν Ρωμαίων κατά τῶν Μακεδόνων (168 π.Χ.), 2) τό Δίον, ἡ ἱερὴ πόλη τῶν Μακεδόνων, τότε ρωμαϊκὴ ἀποικία. 3) τό Ἱερό τοῦ Ἀπόλλωνα Τε-

μπεΐτη στίς ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ, ὅπου κατέληγε ἡ «Πυθιάς ὁδός» τῶν Δελφῶν, καί κατά τόν μῦθο ὁ Ἀπόλλων καθάρθηκε γιὰ τόν φόνο τοῦ Πύθωνα.

Ἡ ἡμέρα μαρτυρίου ἦταν ἐπίσημη. Στίς 14 Μαρτίου, παραμονή τῆς παλαιᾶς ἐποχικῆς πρωτοχρονιάς, τῶν Εἰδῶν Μαρτίου (15/03), ἡμέρα ἐκδίωξης τοῦ φαρμακοῦ, Μαμουρίου, ὁ καίσαρ τόν κατηγόρησε: «Ἐμαθα Ἀλέξανδρε ὅτι εἶσαι Χριστιανός...». Καί τόν διέταξε νά θυσιάσει στὰ Ἱερά (sacrificia). Ἐδῶ ὅμως συνέβη κάτι ἀνήκουστο γιὰ ἕναν Γαλέριο. Ὁ Ἀλέξανδρος ὄχι μόνο δέν θυσίασε, ἀλλά ἔριξε κατά γῆς τὴν τράπεζα προσφορῶν! Συνήθως οἱ κλητευόμενοι γιὰ θυσία Χριστιανοὶ δήλωναν ἀπλή ἄρνηση. Ὁ Ἀλέξανδρος δέν ὑπολόγιζε τόν τρομερό καίσαρα, πού ἔτρεμαν ὅλοι στήν Αὐλή του, καί ἔμελλε νά ἐξελιχθεῖ στόν πιό φανατικό διώκτη τῶν Χριστιανῶν στόν ἐπικείμενο Μεγ. Διωγμό (303/4-311). Οἱ παριστάμενοι στή δίκη ἔβλεπαν πιθανάτα ἕνα πρῶτο, ἐπίσημο μάλιστα, θύμα του, πρὶν ἀρχίσουν οἱ διωγμοί! Αὐτό συμπεραίνεται ἀπό τὴν παρουσία κι ἄλλων Χριστιανῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ στρατιώτης Βικτωρίνος ἢ Βίκτωρ, ἐνῶ ἀμέσως ὁ Γαλέριος ἔδωσε ἐντολή σέ θεσσαλονικεῖς ὑπεύθυνους σωματοῦ ταφῆς Χριστιανῶν νά ἔλθουν μέ ὄχημα νά παραλάβουν τὴ σορό του. Ὁ

Γαλέριος μπορεί να ἐφάρμοζε αὐτό πού συνέβη τό 299 στήν αὐλή τοῦ ἄλλου τετραρχῆ Διοκλητιανοῦ στή Νικομήδεια, ὅπου κλήθηκαν νά θυσιάσουν οἱ αὐλικοί γιά νά κρίνει ἄν θά τοὺς κρατήσει ἢ ὄχι⁵. Ἡ καταδίκη μέ ἀποκεφαλισμό γιά προσβολή τοῦ καίσαρα συνέβη ἐπί τόπου, ἴσως τό 299/300).

Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεύς τοῦ ἀρχικοῦ λατινικοῦ κειμένου δημιούργησε ἕνα μοναδικό κείμενο. Κατ' ἀρχήν τό συνέταξε ἔχοντας πρόσβαση στό ἀρχεῖο τῶν πράξεων τοῦ Γαλερίου, πού θά βρισκόταν στήν Ἀνάκτορα Θεσσαλονίκης. Ἐκεῖ ἐντόπισε τίς δύο πράξεις, τῆς δίκης (acta martyrii) τοῦ Ἀλεξάνδρου καί τῆς διαταγῆς γιά ταφή, τίς ὁποῖες ὡς ἕνα σημείο παρέφρασε, ἀντιγράφοντας καί ὀρισμένα τμήματα. Σπάνια περίπτωση γιά τέτοια πρῶμα ἀγιολογικά κείμενα. Ταυτόχρονα διαπιστώνεται ἡ ὅλη διαδικασία μετατροπῆς αὐθεντικοῦ ἀρχεῖου ὕλικου σέ λειτουργικό κείμενο μέ τίς ὁποῖες ποιητικές ἐξάρσεις του. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι περιγράφεται ἕνα ὑπερφυσικό, δηλ. ὑποκειμενικό στοιχεῖο: ὁ Γαλέριος εἶδε ὄραμα τέσσερις ἀγγέλους νά μεταφέρουν τήν ψυχή τοῦ Ἀλεξάνδρου στόν οὐρανό! Δέν τίθεται θέμα παραχάραξης, δημιουργίας φανταστικοῦ κειμένου. Ὁ συγγραφεύς ἀποδίδει τήν ἱστορική, ὀπτική πραγματικότητα, τήν ἱστορία τοῦ μαρτυρίου (θανάτου) καί τοῦ τάφου (Μαρτυρίου), δημιουργώντας δική του ἀφήγηση, γιά καθαρά λειτουργική χρήση. Συμπυκνώνει πρῶτα τόν χρόνο. Περιγράφει τό συμβάν, ὅμως δέν βρίσκεται πιά στόν τόπο τοῦ μαρτυρίου, στήν Πιερία, ἀλλά στόν τόπο ταφῆς τοῦ μάρτυρα στή Θεσσαλονίκη, στόν εἰδικά ἀφιερω-

μένο ναό-Μαρτύριο, ὅπου τά ἐξιστορεῖ ὄλα: τό μαρτύριο-θανάτωσιν, τόν χρόνο, τόν τόπο, τό ὄραμα, τή μεταφορά τοῦ λειψάνου στόν χῶρο ταφῆς. Διαβάζοντας κανεῖς τό κείμενο, διαπιστώνει σαφῆ λεξιλογική καί νοηματική ἐπίδραση ἀπό τά εὐαγγέλια, ὅποτε εἶναι σάν νά βλέπει ἐπανάληψη τῆς δίκης καί ταφῆς τοῦ Ἀρχιμάρτυρος Χριστοῦ. Ἔτσι βλέπει τόν μάρτυρα, λίγο πρῶτα κατατομηθεῖ, νά ἐκφωνεῖ μία σειρά προσευχῶν, ἐπαναλαμβάνοντας 25 φορές (!) λατινιστί «Benedictus...», ἀνακαλώντας ποιητικά τό σχετικό χωρίο (Ἀποκάλυψις 4.8) τῆς αἰώνιας λατρείας γύρω ἀπό τόν θρόνο τοῦ Θεοῦ μέ τοὺς 24 Πρεσβυτέρους. Λειτουργική-ἀποκαλυπτική ταυτότητα ἐμφανίζουν πρῶμα εἰκονογραφικά προγράμματα πού σώθηκαν κυρίως στήν Αἴ-γυπτο. Ἡ ἄνοδος, ἀνάληψις, τῆς ψυχῆς στόν οὐρανό μέ τέσσερις ἀγγέλους ἀποδίδει τρισδιάστατη, δηλαδή σέ ἐσωτερικό θολωτό χῶρο, εἰκαστική διατύπωση, ὅπως ἀκριβῶς ἀποδίδεται στόν ψηφιδωτό διάκοσμο τῆς Ροτόντας Θεσσαλονίκης. Ἡ παράδοση τέτοιων θεμάτων ἀνάγεται στήν αὐτοκρατορική εἰκονογραφία [π.χ. ἡ στήλη τοῦ Ἀντωνίνου Πίου στό Πεδίον τοῦ Ἄρεως στή Ρώμη], πού διαμόρφωσε τή γνωστή σύνθεση τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ στηρίζεται στήν ἰδέα τῆς αὐτόματης ἀνυψώσεως στόν οὐρανό ἐπίσημου νεκροῦ, divus. Τό κείμενο ἀποσκοπεῖ νά ἀποδώσει Ἐκφραση (περιγραφή, ἐγκώμιο) τοῦ χώρου τοῦ τάφου (Μαρτυρίου) στή Θεσσαλονίκη, περιλαμβάνοντας καί τή διήγηση τοῦ μαρτυρίου του. Ἦταν συνηθισμένο νά παριστάνεται ἡ εἰκόνα τοῦ μάρτυρα πάνω ἀπό τόν τάφο του, ἐδῶ ὡς ἵπταμένου⁶.

Κατ' επέκταση μπορεί νά θεωρήθηκε καί ἡ ἡμερομηνία (14 Μαρ.), ὅτι ἐμφανίζει ἀναλογίες πρὸς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τὴν 14^η Νισσάν, παραμονή τοῦ Πάσχα. Συγκρίνονται ἀνοιξιάτικοι μῆνες δύο ἡμερολογίων. Ὁ μάρτυρας, ἦταν σάν νά βίωνε τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Τό σῶμα τοῦ νεκροῦ μάρτυρα στόν νέο τόπο ταφῆς νοεῖται ὡς ἀγία τράπεζα, ὅπου θυσιάζεται ἀναβιώνοντας τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καί ἀνυψώνεται στόν οὐρανό.

Τό Μαρτύριο τοῦ Ἀλεξάνδρου μπορεί κάλλιστα νά εἶναι ἡ γνωστή Ροτόντα, πού ὁμοίως κατασκεύασε ὁ Γαλέριος, προφανῶς ὡς νά τῆς αὐτοκρατορικῆς λατρείας του, ὅπως ἦταν τὸ ἀρχιτεκτονικό της πρότυπο, τὸ Πάνθεον τῆς Ρώμης (c.115-125). Κατὰ τὸν καθηγητὴ Ν. Μουτσόπουλο ἡ Ροτόντα ἀρχικά ὑπῆρξε Μαρτύριο⁷. Οἱ λόγοι εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) Οἱ *Θωργία* ἦταν ἐπίσημος τόπος, ἄρα δημόσιος, προφανῶς ἐντός ἢ ἐγγὺς τοῦ ἄστεως Θεσσαλονίκης. Ὁ ἐντοπισμὸς τῶν *acta martyrii* στό Ἀρχεῖο τοῦ Γαλερίου ὑποδηλώνει ἐγγύτητα μέ τὰ ἀνάκτορα, ὅπως συμβαίνει με τὴ Ροτόντα. 2) Οἱ τέσσερις ἄγγελοι ὁμοιάζουν νά

ὑψώνουν ὀλόσωμη μορφή πού ὡς τώρα θεωρήθηκε ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, ἀλλὰ μπορεί νά εἶναι μάρτυρας, ἀνυψωμένος στόν οὐρανό, σύμφωνα μέ τὴν παράδοση τῆς ρωμαϊκῆς ἐκθέωσης. Ἀνάλογο παράδειγμα σώζεται στόν Ἅγιο Βίκτωρα Μιλάνου. 3) Ἡ ἡμέρα μνήμης τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου εἶναι ἡ 9^η Νοεμβρίου (ἐλληνικό μαρτύριο, Συναξάριο Κων/πόλεως, Μηνολόγιο Βασιλείου Β'), κάτι πού ἐρμηνεύει λειτουργικῶς τὴ βυζαντινὴ παράδοση τῆς Ροτόντας ὡς ναοῦ τῶν Ἀσωμάτων (8 Νοεμβρίου), κι ὄχι ἡ ὑπαρξὴ παραστάσεων ἀγγέλων. 4) Στό ὄραμα εἶναι παρὼν ὁ Γαλέριος, δηλαδή κάποιος ἄγαλμά του πού θά ὑπῆρχε στόν ναό του ὡς κτίτορος. 5) Ἡ προσευχή τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναβιώνοντας τὸν λειτουργικό χρόνο, σχετίζεται μέ τὸ πρόγραμμα τῆς Ροτόντας, ὅπου εἰκονίζεται μία σύναξη 20 μαρτύρων τῆς Ἀνατολῆς καί τῶν 24 Πρεσβυτέρων τῆς Ἀποκαλύψεως. Τώρα ποιὸς αὐτοκράτορας χρηματοδότησε τὸ μοναδικό αὐτὸ εἰκονογραφικό πρόγραμμα, πού δέν εἶχε οὔτε προηγούμενο οὔτε ἐπόμενο, εἶναι μία ἄλλη ἱστορία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: 1. AASS Martii, II, στ. 344-345. Ὁ τύπος «Thessal{on}i{c}ae», συγκρίνοντας Μακεδονία καί Θεσσαλονίκη, δηλαδή ὅλον καί μέρος, εἶναι λανθασμένος. Βλ. Στ. Γουλούλης, *Τὰ Acta martyrii* τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Θεσσαλονίκης: Ἀναζήτησις τοῦ τόπου ἀθλήσεως καί μία εἰκαστική ἔκφρασις τοῦ Μαρτυρίου», *Μνημεῖο καί Περιβάλλον*, 12 (2015), 11-38. (Προσφέρεται στό ἀνεξάρτητο δίκτυο Academia.edu.) Ἡ χάρα τοῦ μάρτυρα ἀπὸ τὸν 10^ο αἰῶνα βρίσκεται στή Μεγίστη Λαύρα Ἁγίου Ὁρους. 2. Φ. Δημητρακόπουλος, Ἅγιος Ἀλέξανδρος Πύδνης ἢ Θεσσαλονίκης, *Ἑλληνικά* 29.2 (1976), 267-275: «ἀνέλαβον τὸ σῶμα τοῦ ... μάρτυρος ... ἔθηκαν εἰς ἄξιον τῆς ... ὁμολογίας τόπον καλούμενον *Θωργία*». 3. Μαρτυρολόγιο Ἱερωνύμου (14/3) (AASS, Novembris, II.2, Bruxelles 1931, στ. 144: «In Tesselonica Frontonis, Alexandri, Dionysi et ... palatini»). 4. Συμ. Πασχαλίδης, *Τὰ ἀγιολογικά καί ὑμνογραφικά κείμενα γιὰ τὸν ἅγιο Ἀλέξανδρο Πύδνης*. Διερεύνησις τῶν σχετικῶν προβλημάτων, *Ἡ Πιερία στὰ βυζαντινὰ καί νεότερα χρόνια*, 2^ο Ἐπιστημονικό Συνέδριο, Κατερίνη 2002, 279-296. 5. Chr. Mackay, *Ἀρχαία Ρώμη. Στρατιωτικὴ καί πολιτικὴ ἱστορία*, ἐκδ. Δ. Παπαδήμα, Ἀθήνα 2008, σ. 402. Κ. Μπουρδάρη, *Τὸ δίκαιο στὰ ἀγιολογικά κείμενα*, ἐκδ. Ἄντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα 1987, σ. 41. 6. A. Grabar, *Martyrium*, II, Paris 1946, κεφ. 1-3. 7. Ν. Μουτσόπουλος, Ἡ παλαιοχριστιανικὴ φάσις τῆς Ροτόντας τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Θεσσαλονίκης, *Πρακτικά 10^{ου} Διεθνοῦς Συνεδρίου Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας*, Β', Θεσσαλονίκη, 1980, 1984, 355-375.

Ἡ Βιβλική πόλη Ἰόππη

Πρωτ. Σπυριδωνος Ν. Λόντου,
Ἐφημερίου Παραεκκλησίου Ἁγ. Παντελεήμονος Βουλιαγμένης
Ὑποψ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Η ΑΡΧΑΙΑ παραθαλάσσια βιβλική πόλη τῆς Ἰόππης (Γιάφα) βρίσκεται νότια τοῦ Τέλ Ἀβίβ. Εἶναι ἓνα ἀπό τὰ ἀρχαιότερα λιμάνια τῆς Ἁν. Μεσογείου. Ἀνήκε στή φυλή τοῦ Δάν¹ καί ὑπῆρξε ἐπίνειο τῆς Ἱερουσαλήμ. Σύμφωνα μέ τήν παράδοση χτίστηκε ἀπό τό γιό τοῦ Νῶε, τόν Ἰάφεθ. Κατά μία ἄποψη, σύμφωνα μέ τή μυθολογία, ἡ Ἰόππη ἦταν μυθική σύζυγος τοῦ Κηφέα. Ἀναφέρεται γιά πρώτη φορά στίς αἰγυπτιακές πηγές τῆς 2^{ης} χιλιετίας π.Χ. (Harris Papyrus, el Amarna letters, Papyrus Anastasi I) μέ τό ὄνομα Ya-Pho, καί ἀργότερα σέ ποικίλες ἱστορικές πηγές.

Ἡ Ἰόππη ἦταν ὑπό αἰγυπτιακή κατοχή τό 1440 π.Χ. ἕως καί τό 800 π.Χ. καί εἶχε μετατραπεῖ σέ αἰγυπτιακό διοικητικό κέντρο μέ μόνιμη φρουρά. Τό 701 π.Χ. κατακτήθηκε ἀπό τόν Σενναχερίμ, βασιλιά τῆς Ἀσσυρίας, ἐνῶ τήν περσική περίοδο δόθηκε στούς Σιδώνιους. Τό 332 π.Χ. κατακτήθηκε ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί μετά τό θάνατό του ἀπό στρατηγό του, τόν Ἀντίγονο (315 π.Χ.). Ἐπειτα, πέρασε στήν κατοχή τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α'. Στίς ἀρχές τοῦ 2^{ου} π.Χ. αἰ. κατακτήθηκε ἀπό τόν Ἀντίοχο τόν Γ'.

Ὁ θαλάσσιος ρόλος τῆς Ἰόππης εἶναι ἐμφανής σέ πηγὴ τῆς ἐλληνιστικῆς περιόδου, μιά ἐπιστολή ἀπό συγγραφέα πού ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ὁ Ἀριστέας,

ἀξιωματοῦχος τῆς αὐλῆς τοῦ Πτολεμαίου Β', πού φέρεται νά γράφει στόν ἀδελφό του Φιλοκράτη (πιθανότατα γράφτηκε ἀπό ἀλεξανδρινό Ἰουδαῖο στά τέλη τοῦ 2^{ου} ἢ στίς ἀρχές τοῦ 1^{ου} αἰ. π.Χ.): «ἔχει γάρ καί λιμένας εὐκαίρους χορηγοῦντας, τόν τε Ἀσκάλωνα καί Ἰόππην καί Γάζαν, ὁμοίως δέ καί Πτολεμαῖδα τήν ὑπό τοῦ βασιλέως ἐκτισμένην»².

Τήν ἐποχὴ τῶν Μακκαβαίων οἱ κάτοικοι τῆς Ἰόππης βύθισαν τά σκάφη στά ὁποῖα ἐπέβαιναν οἱ Ἰουδαῖοι³, ὁ Ἰωνάθαν κατέκτησε τήν πόλη⁴, καί ἀργότερα ὁ Σίμων ὁ Μακκαβαῖος τήν κατέλαβε καί πλάτυνε τά ὄρια τῆς⁵. Κατά τήν περίοδο τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἡ πόλη ἄλλαξε συνεχῶς κατακτητὴ καί ἀποτελοῦσε γιά πολλά χρόνια τό σημαντικότερο λιμάνι τῆς νότιας ἀκτῆς, προτοῦ κατασκευαστοῦν αὐτά στή Χάιφα καί τήν Ἀσνῶτ.

Στό βιβλίον τῶν Β' Χρονικῶν (Παραλειπομένων)⁶ ἀναφέρεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Τύρου ἔστειλαν ξύλα κέδρου ἀπό τόν Λίβανο μέ σχεδίες πού ἔφτασαν στήν Ἰόππη καί μεταφέρθηκαν στήν Ἱερουσαλήμ γιά νά χρησιμοποιηθοῦν στό Ναό τοῦ Σολομώντα. Ἀργότερα, ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἐπιβιβάστηκε σέ πλοῖο στήν Ἰόππη μέ προορισμό τή Θαρσίς⁷. Μετά τή βαβυλωνιακή ἐξορία χρησίμευσε ξανά ὡς τό λιμάνι στό ὁποῖο ἔφταναν

τά ξύλα κέδρου από τόν Λίβανο, τά όποια έπρόκειτο νά χρησιμοποιηθούν στήν άνοικοδόμηση τοῦ δεύτερου ναοῦ⁸.

Στήν Κ. Διαθήκη ἡ Ἰόππη ἀναφέρεται στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἐκεῖ ἔλαβε χώρα ἡ ἀνάσταση τῆς Ταβιθά ἀπό τόν Ἀπόστολο Πέτρο⁹, τό ὄραμα τοῦ Κορνηλίου καί ἡ ἔκσταση τοῦ Πέτρου¹⁰. Στήν πόλη βρίσκονται ὁ ἑλληνορθόδοξος Ἱ. Ν. Ἀγίου Γεωργίου καί ἡ Ἱ. Μ. τῶν Ἀρχαγγέλων.

Ὁργανωμένες ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές διεξήχθησαν στήν ἀρχαία Ἰόππη (Tel Jafo) στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1940 ἀπό τό Israel Department of Antiquities and Museums, ὑπό τή διεύθυνση τοῦ P.L.O.Guy. Τό 1952, συνεχίστηκαν ἀπό τούς J. Bowman¹¹ and B.S.J.Isserlin γιά τό Πανεπιστήμιο τοῦ Leeds. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1955-1974 ἀνασκαφές διεξήχθησαν ἀπό τόν J. Kaplan¹² γιά λογαριασμό τοῦ Μουσείου Ἀρχαιοτήτων τοῦ Τέλ Ἀβίβ-Γιάφα.

Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων ἦσαν πύλη τῆς Ὑστερης ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, ναός τῶν λαῶν τῆς θαλάσσης, ἐρείπια τῆς ἐποχῆς

τοῦ σιδήρου, τῆς περσικῆς καί ἑλληνιστικῆς περιόδου, ἐπιγραφές, κεραμικά καί νομίσματα. Τό 1998 γιά λογαριασμό τοῦ Institute of Archaeology of Tel Aviv University ὁ Z. Herzog ἀνακάλυψε τμήματα τοῦ δαπέδου τῆς πύλης εἰσόδου καί καθάρισε τμήματα τῆς κορυφῆς τῶν τοιχῶν στά βόρεια τῆς Πύλης. Τό 1999 ὁ Kaplan ἀποκάλυψε ἀρχαῖο πύργο καί κανάλια ἀποχέτευσης. Ἀνασκαφές ἀπό τόν Yoav Arbel στήν ὑπαίθρια ἀγορά τῆς πόλης τό 2007 ἀνακάλυψαν τοίχους καί ἀγωγούς νεροῦ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Σιδήρου, ἑλληνιστικῶν χρόνων, τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσλαμικῆς περιόδου, καί τῆς Ὀθωμανικῆς ἐποχῆς. Εὐρήματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ βρέθηκαν στίς ἀνασκαφές τοῦ Peilstöcker¹³.

Τό 2011 τό Jaffa Cultural Heritage Project ὑπό τή διεύθυνση τῶν A. A. Burke (UCLA) καί M. Peilstöcker (IAA) συνέχισαν τίς ἀνασκαφές στήν περιοχὴ Α, στό πλαίσιο τῆς ἐφαρμογῆς 5ετοῦς σχεδίου γιά τή διερεύνηση τῶν πτυχῶν τῶν εὐρημάτων τῆς ἐποχῆς τῆς Ὑστερης Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: **1.** Ἰησ. Ναυῆ 19:46. **2.** Letter of Aristeas 115. **3.** Β' Μακ. 12:3. **4.** Α' Μακ. 13:11. **5.** Α' Μακ. 14:5-6. **6.** Β' Χρον. 2:16. **7.** Ἰωνά. 1:3. **8.** Β' Ἐσδρα 3:7. **9.** Πράξ. 9:36-43. **10.** Πράξ. 10:1-48. **11.** Bowman, J./ Isserlin, B.S.J./ Rowe, K.R., 1955: The University of Leeds, Dep. of Semitics. Archaeological Expedition to Jaffa 1952. Proceedings of the Leeds Philosophical and Literary Society 7, 231-250. **12.** Kaplan J., 1961. Jaffa. Israel Exploration Journal 11:191-192, 1964a. Jaffa's history revealed by the spade. Archaeology 17:270-276, 1964b. Jaffa. Israel Exploration Journal 14:285-286, 1970. Jaffa. Israel Exploration Journal 20:225-226, 1972 "The Archaeology and History of Tel-Aviv-Jaffa" Biblical Archaeologist 35 (3), 66-95. **13.** Peilstöcker, M. 2000a. Yafo. Explorations and Surveys in Israel 20, 47*-49*. 2000b. Tel Yafo (Jaffa): A key site of the central coastal plain re-discovered. Preliminary results from new excavations in the 1990s. In: Matthiae, P., Enea, A., Peyronel, L. and Pinnock, F., eds. Proceedings of the First International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East Rome, May 18th-23rd 1998. Vol. II. Rome, pp. 1345-1352. Peilstöcker, M. and Sass, B. 2001. A Hebrew seal from Jaffa and the Hebrew script in the post-First Temple period. Atiqot 42:199-210. Peilstöcker, M. Urban archaeology in Yafo (Jaffa): Preliminary planning for excavations and research of a Mediterranean port city.- In: Palestine Exploration Quarterly 139, 2007, 149-165. Peilstöcker, M., and Aaron A. Burke (editors) 2011 The History and Archaeology of Jaffa 1. The Jaffa Cultural Heritage Project 1. Monumenta Archaeologica 26. Cotsen Institute of Archaeology, Los Angeles. 15. Burke, A., and Katherine Strange Burke 2008, Investigating a Forgotten Port: The Jaffa Cultural Heritage Project. Backdirt 2008:70-75.

Θεανθρώπινες ψηφίδες του Πάθους σέ δημοτικούς θρήνους τῆς Μ. Παρασκευῆς

Πρωτ. Χρίστου Κυριακοπούλου

Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου

Ἱ. Μητροπόλεως Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ

ΤΗ Μεγάλη Παρασκευή ὀλόκληρη ἡ Χριστιανοσύνη ἀναπνέει στούς ἀναβαθμούς ἑνός πένθους γιά τόν Ἐσταυρωμένο Κύριον τῆς Δόξης· μιᾶς δόξας ἰσόκυρης μιᾶς πρωτόγνωρης ἀγάπης: τοῦ Πλάστη πού νεκρώνεται στό σταυρό χάριν τοῦ πλάσματός Του. Δίπλα Του ἡ ἄχραντος μητέρα Του, μέ τήν πύρινη ρομφαία νά τρώει τά σπλάγχνα της καί μέ τόν βυζαντινό ποιητή νά τήν βάζει νά ἀναρωτιέται μέ τό παράπονο κάθε μάνας: «Υἱέ μου, πού τό κάλλος ἔδυ τῆς μορφῆς σου». Στά ἐπεισόδια συγκλονιστικοῦ σπαραγμοῦ τῆς Παναγίας μητέρας Του, ὅσο κι ἂν ὁ ἐκκλησιαστικός ὕμνογράφος ἀπαντᾷ «Μή ἐποδύρου μου, μήτερ», ἡ λαϊκή μουσα συμμετέχει ὀλόθερμα. Μπορεῖ ὁ θρήνος γιά τόν μεγάλο νεκρό νά κορυφώνεται μέ τά γλυκύτατα ἐγκώμια τοῦ ἐπιταφίου θρήνου, ὅπου οἱ λεπτομέρειες τῆς ἀφήγησης παραπέμπουν σέ νεώτερα δημοτικά τραγούδια / μοιρολόγια, ὅμως ἡ δημοτική μουσα παραστέκει στή θρηνωδοῦσα Μαριάμ μέ τόν δικό της τρόπο. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 6^{ου} αἰῶνα μέ τό κοντάκιο τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ «Εἰς τόν θρήνον τῆς Θεοτόκου», ὅπου ἀναπτύσσεται δραματικός διάλογος μεταξύ τῆς Παναγίας καί τοῦ πάσχοντος Θεανθρώπου, μέχρι τά Σταυροθεοτόκια πού ἀποδίδονται στή γραφίδα τοῦ αὐτοκράτορα Λέ-

οντα ΣΤ' κατά τόν 9^ο αἰῶνα, ζωντανεῖται μία ἀντίληψη λαϊκῆς εὐλάβειας γιά τόν πόνο τῆς μητέρας τοῦ Χριστοῦ· ὕστερα ἀπό 5-6 αἰῶνες ἀπαντᾶται στή δημώδη παράδοση ὁ θρήνος τῆς Παναγίας, καί κατόπιν μία σειρά δημοτικῶν θρησκευτικῶν ἀσμάτων πού ἀναλύουν ἐρμηνευτικά αὐτή τή διάθεση συμμετοχῆς στό πένθος τῆς Θεοτόκου μέ ἀνθρωποποιητικά στοιχεῖα –καί τοῦτο γιατί ἡ λαϊκή μουσα εἶναι ἀνυπόκριτη καί ἀνθρωπολογικά προσγειωμένη· χωρίς νά περιφρονεῖ τήν ἱεροπρέπεια τοῦ Θείου Πάθους, ἀναφέρεται μέ γοερό παράπονο καί εἰλικρινῆ σπαραγμό στήν ἐξόδια πομπή τοῦ Χριστοῦ: *Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα, / σήμερα ὄλοι θλίβονται καί τά βουνά λυποῦνται.* Ἀπό αὐτό τό καταπληκτικό στήν εἰκονοπλασία καί τίς ἀφηγηματικές παραστάσεις ψηφιδωτό τῶν σχετικῶν δημοτικῶν ἀσμάτων τῆς πατρίδας μας θά ἀποκολλήσουμε λίγες ψηφίδες παρακάτω, πρὸς παραμυθίαν τῶν ἐραστῶν τῆς θύραθεν δημώδους στιχουργίας.

Στό τραγούδι «Κάτω στά Ἱεροσόλυμα» ἀπό τόν ὄρεινό Βάλτο Αἰτωλοκαρνανίας, μέ ἄσημο ρυθμό, ἀγγελική φωνή ἀναγγέλλει τά διαδραματιζόμενα στή γῆ. Ἐδῶ οἱ ἱστορικοί ἀναχρονισμοί ὑποτάσσονται στή θρηνωδία. Τό δέντρο τῆς ζωῆς συμπλέκεται μέ τόν Μυστικό

Δείπνο καί τόν κῆπο («περιβόλι») τῆς ἄγωνίας στή Γεθσημανή, κι ὅλα αὐτά μέ τήν κακία τοῦ σιδηρουργοῦ σταυρωτῆ: Κάτω στά Ἱεροσόλυμα, κάτω στή Βηθανία, / ἐκεῖ δέντρος δέν ἦτανε, δέντρος ἐφανερώθη. / Ὁ δέντρος ἦταν ὁ Χριστός κι ἡ ρίζα ἡ Παναγία / κι αὐτά τά ριζοκλώνονα ἦτανε οἱ ἀγγέλοι, / πού μαρτυροῦσαν κι ἔλεγαν γιά τοῦ Χριστοῦ τά πάθη. / Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα. / Ὁ Κύριος ἠθέλησε νά μπῆ σέ περιβόλι, / νά λάβῃ Δείπνο Μυστικό, γιά νά τόν λάβουν ὅλοι. / Κι ἡ Παναγία ἡ Δέσποινα καθόταν μοναχή της, / τάς προσευχάς της ἔκανε γιά τόν μονογενῆ της. Στόμα ἀρχαγγέλου ὥστόσο τῆς μνηύει τή λυσσώδη μανία τοῦ Φαραῶ τῆς ἀνομίας, ὅταν φωνές ἀντιθέων βοοῦν κατά τοῦ εὐεργέτη τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων: «Καί τόν ὑγιό σου πιάσανε καί στόν χαλιῶ τόν πᾶνε, / καί στοῦ Πιλάτου τίς αὐλές, ἐκεῖ τόν τυραννᾶνε». / «Χαλιῶ, Χαλιῶ, φκιάξε καρφιά, φκιάξε τρία περόνια». / Κι ἐκεῖνος ὁ παράνομος βαρεῖ καί φκιάνει πέντε. / «Σύ Φαραέ πού τά φκιάξες πρέπει νά μᾶς διατάξῃς». / «Βάλτε τά δυό στά πόδια Του, τ' ἄλλα τά δυό στά χέρια, / τό πέμπτο τό φαρμακερό βάλτε το στήν καρδιά Του, / νά τρέξῃ αἷμα καί νερό, νά πληρωθῇ ἡ καρδιά Του».

Ὁ λαϊκός ποιητής μέ τήν ἀπροσποίητη εὐγένεια ἀλλά καί ὑπεριστορική ἀφέ-

λεια ραίνει τούς στίχους του μέ τό μῦρο τῶν μυροφόρων: Σάν τ' ἄκουσε ἡ Δέσποινα πέφτει λιγοθυμαί. / Τρία σταμνιά ροδόνερο, τρία σταμνιάκια μόσχο, / καί τρία σταμνιά ἀνθόνερο ὡς νά τή συνεφέρῃ. Στά περισσότερα ἄσματα τῆς Μεγάλῃς Παρασκευῆς συγχέεται ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, ὁ ἡγαπημένος μαθητής πού ἄκουσε τήν παρακαταθήκη «Ἰδοῦ ἡ μήτηρ σου», μέ τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Πρόδρομο πού τήν πληροφορεῖ γιά τό θέαμα: Βλέπεις Ἐκεῖνον τόν γυμνό, τόν παραπονεμένο, / ὅπου φορεῖ στήν κεφαλή τ' ἀκάνθινο στεφάνι; / Ἐκεῖνος εἶν' ὁ γιόκας σου καί μένα ὁ Δάσκαλός μου. Μερικές φορές ἀκολουθεῖ ἡ παραμυθία τῆς σπαραζούσης μητρὸς ἀπό τόν ἴδιον τόν Υἱό της: «Δέν μοῦ μιλεῖς, παιδάκι μου, δέν μοῦ μιλεῖς, παιδί μου»; / «Τί νά σοῦ πῶ, μανούλα μου, πού διαφορά δέν ἔχεις; / Μόνο τό μέγα Σάββατο, κοντά τό μεσημέρι, / πού θά λαλήσει ὁ πετεινός, σημαίνουν οἱ καμπάνες».

Βεβαίως ἡ ὑπερφυῆς ἐκκλησιαστική ὑμνογραφία τῶν ἡμερῶν δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό λυρικό συνήγορο. Ἄλλά ἡ χαροκαμένη γυναίκα, μητέρα, σύζυγος τοῦ λαοῦ μας αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά κλάψῃ λυτρωτικά τό Τέκνον τῆς Παναγίας λίγο πρὶν μυρίσει Ἀνάσταση. Κι ὅπως μᾶς θυμίζει ὁ ποιητής, «ὅμοια κι ὁ λόγος Του πιστός, κι ἐμεῖς ν' ἀναστηθοῦμε».

Kostantin Stahi, πασχάλιατικο φαγητό, 1916

Ὁ ἱερέας μπροστά στήν «ἱστορία»

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἱ. Μ. Χαλκίδος

Μνημόσυνο Ἀρχιμ. Παγκρατίου Μπρούσαλη

ΕΧΩ τήν ταπεινή γνώμη, ὅτι ἀνάμεσα σέ αὐτά πού πρέπει νά ἐνδιαφέρουν ἕναν ἐφημέριο εἶναι καί ἡ ἱστορία τῆς ἐνορίας ὅπου κλήθηκε νά ἀναλάβει καθήκοντα.

Ἡ λέξη ἱστορία, πού παράγεται ἀπό τό ρῆμα *οἶδα* σημαίνει «τήν γνῶσιν τῶν πάσης φύσεως συμβάντων καί τήν ἔκθεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους» (Τ. Α. Γριτσόπουλος). Ἐδῶ χρειάζεται νά σταθεῖ κάθε ἐφημέριος πού καλεῖται νά διακονήσει μιὰ ἐνοριακή κοινότητα μέ ἱστορία αἰώνων ἢ καί μέ πρόσφατο, ὀλιγόχρονο παρελθόν. Κάθε περίπτωση ἔχει τή «γοητεία τῆς», ἐπειδή καί στίς δύο συνυπάρχει τό ρίγος τῆς μνήμης, μέ ἀρκετή ἢ ἐλάχιστη πατίνα τοῦ χρόνου. Χρονική διάρκεια μέ πολλά ἢ καί λιγοστά γεγονότα, τά ὁποῖα συνθέτουν τήν ἱστορική μαρτυρία τῆς κοινότητας αὐτῆς.

Ὡστόσο, αὐτό πού ἀπαιτεῖται νά συνειδητοποιήσει κάθε ἐφημέριος, εἶναι τά τεκμήρια πού διαθέτει. Τεκμήρια πού πιστοποιοῦν αὐτή τήν ἱστορία καί συνάμα ἀποτελοῦν τοὺς κρίκους ἀλυσίδας, πού ἀρχίζει ἀπό τό χθές καί φθάνει ἴσαμε σήμερα καί συνεχίζει ... Γιατί τά ἔσχατα κάθε ἐνοριακῆς κοινότητας εἶναι

θέλημα Ἄλλου, ὁ ὁποῖος καί ρυθμίζει τά ὅσα συντελοῦνται καί συμβαίνουν. Καί ὅσα συμβαίνουν εἶναι πού κληρονομοῦνται στοὺς μεταγενέστρους, ὡς πολὺτιμα περιουσιακά στοιχεῖα. Ἀλήθεια τί εἶδους μπορεῖ νά εἶναι αὐτά τά κληροδοτήματα; Ἀναμφίβολα τά ὅσα κληρονομεῖ κάποιος ἀποτελοῦν πιστοποιητικά παρουσίας ἀνθρώπων καί γεγονότων. Ἔτσι καί μέσα στήν ἐνοριακή κοινότητα ὅσα κληρονομοῦνται εἶναι τά τεκμήρια ὅσων κατὰ καιροὺς ἔχουν συναχθεῖ καί ἀρχειοθετηθεῖ. Μπορεῖ δηλαδή νά εἶναι φωτογραφίες, ἐπιστολές, ἐνδύματα, ἱερά σκεύη, βιβλία καί διάφορα σημειώματα, πού ἀνῆκαν σέ παλιότερους ἐφημερίους, ἀλλά καί ἐνορίτες πού τά ἀφιέρωσαν.

Πληγώνεται ὁμως περισσότερο ἡ ψυχὴ καί δακρύζει γι' αὐτά πού ἀπόμειναν στίς ἀρχαῖες τίς ἐνορίες, κάποιες ἀπό τίς ὁποῖες μπορεῖ σήμερα νά ψυχορραγοῦν ἢ ἄλλες νά εἶναι ἔρημες καί σιωπηλές (βλ. ἐνορία τοῦ Χριστοῦ στό Κάστρο τῆς Σκιάθου). Ὡστόσο, πρέπει νά γνωρίζουμε, πὼς σέ ὅλες αὐτές ὑπάρχει ἀκόμα ἢ παλαιὰ αἴγλη καί ἡ νοσταλγία πού ἀνεβαίνει ἀπό τό βάθος τοῦ χρόνου μέσα σέ μιὰ ὀμίγλη, σ' ἕνα σύθαμπο –λές κι εἶναι βαρὺ χειμωνιάτικο πρωινό– μέσα

στό οποίο δυσδιάκριτα αναδύονται πρόσωπα και γεγονότα.

Πρόσωπα πού τά φωτίζουν ισχνά άγιοκέρια και γεγονότα μέ τή σφραγίδα τής χαρμολύπης πάνω τους. Κι ὅλ' αὐτά μπορεῖ νά μήν ἔχουν άποτυπωθεῖ σέ φωτογραφίες, ακόμα και σέ σκίτσα. Ὅμως ἔχουν σημαδευτεῖ από μιὰ παρουσία ὀλόφωτη και περίεργα ζωντανή. Παρουσία, πού τή συναντᾶς σέ κηροσταγμένα παλαιύτα Εὐαγγέλια ἢ Εὐχολόγια, σέ παλιωμένα ἄμφια, σέ Ἄντιμήνια μέ τό ἐκτύπωμα τῶν χεριῶν πάνω τους σέ ἰδρωμένες ἄκρες, ἀλλά και σ' ἐκεῖνα τά πολύχρονα σφραγισμένα σεντούκια, πού ὅταν τά ἀνοίγεις ὀσμίζεσαι κλεισμένες ἀνάσες, πού συγκινοῦν ἀλλά και διδάσκουν. Ἄν κοιτάξεις μέ προσοχή και φαντασία πίσω από τά σκουριασμένα κηροστάγματα και τά μαυρισμένα ἄμφια, θά δεῖς λαμπροφωτισμένους Χριστουγεννιάτικους Ὅρθρους και μυρωμένες Πασχαλιές. Συνάμα θά καταλάβεις, γιατί σέ κάποιες εὐαγγελικές περικοπές ἔχουν πυκνώσει οἱ κηλίδες από κηροστάγματα. Τότε θά προσέξεις πῶς από αὐτές τίς σελίδες ἀνασταίνονται χαρές περισσεις, ἀλλά και φαρμακωμένα περιστατικά, καθῶς στίς σελίδες αὐτές ἀφοροῦν σέ εὐαγγελικές περικοπές πού λέγονται στό Γάμο, στή Βάπτιση ἢ στήν Κηδεία, ἀλλά και στό Μνημόσυνο.

Ὅλα αὐτά φανερώνουν και θυμίζουν ἄλλο κόσμο, ταπεινό και εὐαίσθητο, ἀνθρώπινο, μέ τό μεγάλο προνόμιο τής

πτωχείας ὡς οἰκόσημο. Γι' αὐτό και τά ἔργα τους εἶναι ὅλα ἔργα στολισμένα μέ ἀπέριττη ὀμορφιά, δίχως ἔπαρση και ξιπασμό, χωρίς ἐντυπωσιασμό και αὐτόπροβολή. Ἐγνοια τους δέν ἦταν νά διασώσει ὁ καθένας τήν ὀποια του στιγμή διακονίας, ἀλλά νά παραδώσει στούς μεταγενέστερους μαθήματα νοικοκυροσύνης και ἀγνῆς ἀρχοντιᾶς στούς μισοφωτισμένους, ὑγρούς και ταπεινοῦς ἐκείνους ναοῦς, πού, ὠστόσο, εὐωδίαζαν ἄγιοσύνη και ἱεροπρέπεια, και στά μικροκαμωμένα σπίτια, πού ἐπίσης εὐωδίαζαν από τά φυλαγμένα για τό χειμῶνα κυδῶνια και μῆλα, ἀλλά και από τά καμένα τά ξύλα τής παρασιτιᾶς.

Μέ ὅλα αὐτά γράφεται ἡ ἱστορία. Προπάντων ἡ ἱστορία τῶν ἐνοριῶν, πού καλεῖται νά σεβαστεῖ ἀλλά και νά βιώσει κάθε ἐφημέριος. Κυρίως νά βιώσει, γιατί μέσα από αὐτήν τήν λειτουργία τής ψυχῆς εἶναι δυνατό νά καταλάβει τοῦς κόπους και τίς θυσίες τῶν προκατόχων του και νά διδαχτεῖ ἀπ' αὐτές. Διαφορετικά θά περάσει ὁ καιρός και μαζί μέ αὐτόν κάθε τί, πού μπορούσε νά εἶναι για τίς ἐπόμενες γενιές ἕνα ἐφαλτήριο προόδου και πνευματικῆς ἀνάτασης. Γιατί πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ ἱστορία εἶναι μάθημα, τό πρῶτο, μάλιστα, μάθημα πού καλεῖται ὁ κάθε ἐφημέριος νά διδαχτεῖ, ἀφοῦ μέσα του εἶναι ταμειυμένη ἡ Πίστη τῶν πατέρων του, ἀλλά και δικιά του πίστη, πού καλεῖται νά διακονήσει και νά προβάλλει μέ εὐθύνη και ἀψευδῆ παρησιᾶ.

Nikolai Bogdanov-Belsky, πασχάλιατικο τραπέζι, λεπτομέρεια

Ἀποστολικοί Κανόνες (στ')

Παναγιώτη Μπούμη

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

ΚΑΝΟΝΑΣ Θ' (9ος)

Κείμενο: Πάντας τούς εἰσιόντας πιστούς, καί τῶν γραφῶν ἀκούοντας, μή παραμένοντας δέ τῇ προσευχῇ καί τῇ ἀγία μεταλήψει, ὡς ἀταξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφορίζεσθαι χρή.

Μετάφραση: Ὅλοι οἱ πιστοί, πού εἰσέρχονται (στό ναό) καί ἀκοῦνε τίς γραφές (τά ἀναγνώσματα), ἀλλά δέν παραμένουν στήν ὥρα τῆς προσευχῆς καί τῆς ἀγίας μεταλήψεως, ἐπειδή δημιουργοῦν ἀταξία στήν ἐκκλησία, πρέπει νά ἀφορίζονται.

Παράλληλοι κανόνες: Τῆς ΣΤ' ὁ ξς', τῆς Ἀντιόχειας ὁ β'.

ΚΑΝΟΝΑΣ Ι' (10ος)

Κείμενο: Εἴ τις ἀκοινωνήτω κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὗτος ἀφορίζέσθω.

Μετάφραση: Ἄν κάποιος συμπροσευχθεῖ μέ ἀκοινωνήτο, ἀκόμα καί σέ οἰκία, αὐτός ἄς ἀφορίζεται.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοί οἱ ια' καί ιβ', τῆς Ἀντιόχειας ὁ β', τῆς Καρθαγένης ὁ θ'.

Σχόλιο: Κατά τόν ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη, τό ὄνομα ἀκοινωνήτος ἔχει τρεῖς σημασίες:

α) ... δηλοῖ τόν συνεστῶτα μέν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καί συμπροσευχόμενον μέ

τούς λοιπούς χριστιανούς, μή κοινωνοῦντα δέ τά θεῖα Μυστήρια...

β) ... δηλοῖ τόν μήτε κοινωνοῦντα, μήτε συνιστάμενον καί προσευχόμενον μέ τούς πιστούς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλά ἀφορίζόμενον ἀπό αὐτούς...

γ) ... δηλοῖ κάθε κληρικόν ὁποῦ γένῃ ἀπό τόν κληρον ἀκοινωνήτος.

Οἱ Ζωναράς καί Βαλσαμών εἶναι πιό ἀπόλυτοι, ταυτίζοντας τόν ἀκοινωνήτο μέ τόν ἀφορισμένο. Κατά τόν ἅγιο Νικόδημο, ὁ κανόνας ἀναφέρεται στή β' περίπτωση.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΙΑ' (11ος)

Κείμενο: Εἴ τις καθηρημένῳ, κληρικός ὢν, κληρικῶ συνεύξηται, καθαιρείσθω καί αὐτός.

Μετάφραση: Ἄν κάποιος, ἐνῶ εἶναι κληρικός, συμπροσευχθεῖ μέ καθηρημένο κληρικό, νά καθαιρεῖται καί αὐτός.

Παράλληλοι κανόνες: Ἀποστολικοί οἱ ι' καί ιβ', τῆς Ἀντιόχειας ὁ β', τῆς Καρθαγένης ὁ θ'.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΙΒ' (12ος)

Κείμενο: Εἴ τις κληρικός, ἤ λαϊκός, ἀφωρισμένος, ἦτοι ἄδεκτος, ἀπελθών ἐν ἐτέρα πόλει προσδεχθῆ ἄνευ γραμμάτων συστατικῶν, ἀφορίζέσθω καί ὁ δεξάμενος, καί ὁ δεχθείς.

Μετάφραση: Ἐάν κάποιος, κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, πού εἶναι ἀφορισμένος, δηλαδή δέν γίνεται δεκτός (ἀπό τόν οἰκεῖο ἀρχιερέα), ἀφοῦ ἀπέλθει σέ ἄλλη πόλη, γίνεῖ δεκτός χωρὶς συστατικές ἐπιστολές, νά ἀφορίζεται καί ἐκεῖνος ὁ ἀρχιερέας πού τόν δέχτηκε καί αὐτός πού ἔγινε δεκτός.

Παράλληλοι κανόνες: Ἐποστολικοί οἱ ιγ', λβ' καί λγ', τῆς Δ' οἱ ια' καί ιγ', τῆς ΣΤ' ὁ ιζ', τῆς Ἐντιόχειας οἱ ζ', ζ', η' καί ια', τῆς Λαοδίκειας οἱ μα' καί μβ', τῆς Σαρδικῆς οἱ ζ', η' καί θ', τῆς Καρθαγένης οἱ νδ'/ξγ', ο'/οή καί ρε'/ριζ'.

Σχόλιο: Ὁ κανόνας αὐτός προφανῶς ὀρίζει γενικῶς καί γιά τούς κληρικούς καί γιά τούς λαϊκούς πού θέλουν νά καταλάβουν κάποια ἱερατική θέση σέ ἄλλη ἐπισκοπή. Τά συστατικά γράμματα ἀναφέρονται στήν πίστη, τή ζωή καί τή χειροτονία τῶν ἤδη κληρικῶν. Λεπτομέρειες στούς παράλληλους κανόνες.

ΚΑΝΟΝΑΣ ΙΓ' (13ος)

Κείμενο: *Εἰ δέ ἀφορισμένος εἶη, ἐπιτείνεσθω αὐτῷ ὁ ἀφορισμός, ὡς ψευσαμένῳ, καί ἀπατήσαντι τήν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.*

Μετάφραση: Ἐάν τυχόν εἶναι ἀφορισμένος, νά ἐπιτείνεται (ἐπαυξάνεται καί ἐπιβεβαιώνεται) σέ αὐτόν ὁ ἀφορισμός, γιάτί εἶπε ψέματα καί ἐξαπάτησε τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.

Παράλληλοι κανόνες: Βλ. στό Ἐποστολικὸς ὁ ιβ', τῆς Καρθαγένης ὁ ρε'/ριζ'.

Σχόλιο: Ὁ κανόνας αὐτός εἶναι συνέχεια τοῦ προηγουμένου καί ἀναφέρεται σέ ἐκεῖνους πού, ἂν καί εἶναι ἀφορισμένοι, πηγαίνουν σέ ἄλλη ἐκκλησία, ὅπου καί ἀποκρύπτουν τό γεγονός τοῦ ἀφορισμοῦ τους. Ἐφοῦ ἐπιτείνεται ὁ ἀφορισμός, αὐτό σημαίνει ὅτι γίνεται λόγος γιά τό μικρό ἀφορισμό.

(συνεχίζεται)

Nikolai Bogdanov-Belsky, πασχάλιατικο τραπέζι

Τρεῖς ἅγιοι τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα προστάτες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης

Κωνσταντίνου Π. Χαραλαμπίδη

Ὁμότ. Καθηγ. Ἀριστοτελείου Πανεπ. Θεσσαλονίκης

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

ΓΕΝΙΚΑ, ὁ ἅγιος Βενέδικτος παρίσταται σέ μετωπική στάση, ὥριμος ἄνδρας ἢ καί νέος, μέ ὑπογένειο, μαῦρο ὤμοφόριο, κουκούλιο καί ἀνοικτό βιβλίο ἢ ἀκόμη μέ τή μοναχική πάντοτε ἐνδυμασία του εὐλογώντας τόν Κανόνα του πού συντάξε ὁ ἴδιος ἢ καί μέ ἄλλες στάσεις καί χειρονομίες. Πλήθος ἄλλων ὡραίων ἀπεικονίσεων τοῦ ἁγίου μόνου ἢ καί σέ σύνθετες σκηνές ἀναγνωρίζει κανεῖς σέ ζωγραφικά καί γλυπτικά μνημεῖα χωρῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης⁸.

Ἐκτός τῆς διαφορᾶς τοῦ φύλου, τό ὁποῖο στή ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία ἔχει ἐξέχουσα σημασία ἀκριβῶς σέ σχέση μέ τήν ἐκκλησιαστική ἐμπειρία, μεταξὺ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου πού περιγράψαμε ἤδη, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης καί τῆς ἁγίας Μπριτζίντας πού θά ἀναφερθοῦμε εὐθύς ἀμέσως, ὑπάρχει ἓνα κοινό στοιχεῖο, δηλαδή τό γεγονός, ὅτι ἀνήκουν καί οἱ τρεῖς σέ θρησκευτικά τάγματα (μοναστικές κοινότητες).

Ἡ Αἰκατερίνη⁹ (Catharina Senensis, τῆς Σιένας) (1347-1380) ἦταν μοναχή τοῦ τριτογενοῦς τάγματος τῶν Δομηνικανῶν¹⁰. Τό νεότερο ἀπό τά εἴκοσι καί πλέον παιδιά ἑνός βαφέα ἀπό τή Σιένα, ὀνόματι Giacomo Benincasa (Γιάκωβος, κατά λέξη τό καλό στό σπίτι) ἐνωρίτατα ἀφιέρωσε τή ζωή της στήν προσευχή καί

στή μετάνοια. Ἦταν ἀναλφάβητη καί βαθιά ριζωμένη στήν ἀστική πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς της. Μετά τό 1363, ὅταν εἰσῆλθε στό μοναχισμό μέ τό ἐνδυμα τῆς οἰκογένειας ἐπιδόθηκε σέ ἔργα εὐποιΐας, δηλαδή σέ νοσοκομεῖο, λεπροκομεῖο καί σέ μία σειρά ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν πού τήν θεωροῦσαν πνευματική μητέρα τους. Ἀνήκοντας στήν ὁμάδα τῶν «caterinati» (ὀπαδοί τῆς Αἰκατερίνης) διοργάνωνε διάφορες μορφές εἰρήνευσης μεταξύ τῶν πολιτῶν πού ἦσαν θύματα πολιτικῶν ἀγῶνων καί ἀντεκδίκησης. Ἐάν καί ἦταν ἀναλφάβητη, ἀλλ' ἔχοντας τή μόρφωση τῆς εὐσεβείας, ἔγραφε ἐπιστολές μέ θάρρος καί δύναμη στούς ποντίφηκες πού ἔμεναν τότε στή γαλλική πόλη Avignon¹¹, γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ πάπα στή Ρώμη, ὅπως καί δοκίμια. Κατέβαλε προσπάθειες γιά τήν ἐπικράτηση εἰρήνης μεταξύ τῆς Φλωρεντίας καί τῆς παπwsύνης, μέ ἔδρα τόν καιρό ἐκεῖνο στήν Avignon. Ἀργότερα προσέφερε τή συμβολή της στήν ἐπιστροφή τοῦ πάπα Γρηγορίου ΙΑ' (1370-1378) στή Ρώμη καί ἔθεσε τέλος στή λεγόμενη «Βαβυλώνεια αἰχμαλωσία». Τό 1376, τήν ἴδια ἡμέρα ἀναχώρησης τοῦ ὡς ἄνω ποντίφηκα διά θαλάσσης γιά τή Ρώμη, ἡ ἁγία Αἰκατερίνη καί ἡ ἀκολουθία της ἄρχισαν τό ἴδιο ταξίδι ὀδικά. Οἱ δύο ἀποστολές, δηλαδή ἡ πα-

πική και τῆς ἁγίας, συναντήθηκαν στήν Γένουα (Genova) τῆς βόρειας Ἰταλίας, ἀλλά ἢ ἐν λόγῳ ἁγία πῆγε στή Φλωρεντία. Τό 1378 μετά τόν θάνατο τοῦ Γρηγορίου ΙΑ΄ συνέβη τό μέγα παπικό σχίσμα (1378-1389), ἀνῆλθε στόν παπικό θρόνο τῆς Ρώμης καί ἕνας ἀντίπαλος ἐγκαταστάθηκε στήν Avignon. Ἡ ἁγία Αἰκατερίνη ἔγραψε μερικές ἐπιστολές στόν Οὐρβανό ΣΤ΄ γιά τήν διευθέτηση τοῦ θέματος, ὁ ὁποῖος τήν προσκάλεσε στή Ρώμη, ὅπου αὐτή ἐργάστηκε ἀκριβῶς γιά τή μόνιμη ἐπιστροφή τῶν παπῶν στή ρωμαϊκή πρωτεύουσα. Λόγω αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν της κατέστη γνωστή στή Σιένα καί σέ ὄλο τόν ρωμαιοκαθολικό κόσμο. Μετά τόν θάνατό της στή πόλη αὐτή, τό σῶμα της τοποθετήθηκε σέ τάφο πλησίον ἐκείνου τοῦ Fra Angelico¹².

Πλησίον τῆς ὀνομαστῆς Via Giulia (Ἰουλία ὁδός)¹³ τῆς Ρώμης ὑφίσταται τό ἐκκλησίδιο τῆς Santa Caterina di Siena¹⁴.

Ὡς πρός τήν εἰκονογραφία της μνημονεύουμε μερικά, ἐκ τῶν πολλῶν, μνημεῖα, ὅπως ζωγραφικό πίνακα στήν Ἐθνική Πινακοθήκη τῆς Ὀμβριακῆς χώρας (Umbria), στήν Perugia, ἔργο τοῦ Fra Angelico, περί τό 1437, μέ ἀκάνθιο στεφάνι καί φωτεινή δόξα, ὡς χαρακτηριστικά τῆς ἁγίας, ξύλινο ἄγαλμα, στόν οἶκο τῆς ἁγίας στή Σιένα, τοῦ ΙΔ΄ αἰ., ζωγραφικό πίνακα στό Κολλέγιο τοῦ Πατριάρχου, στή Valencia τῆς Ἰσπανίας, τοῦ ΙΣΤ΄ αἰ., μέ στεφάνι ἀπό τριαντάφυλλα ἢ ἄλλες σύνθετες παραστάσεις, ὅπως μέ τόν ἅγιο Φραγκίσκο (κήρυγμα καί λήψη στιγμάτων) σέ πίνακα τῆς ἐκκλησίας San Spirito (Ἄγιον Πνεῦμα), στή Σιένα, ἔργο τοῦ M. Balducci, τοῦ

ΙΣΤ΄ αἰ., μέ τήν ἁγία Αἰκατερίνη Ἀλεξανδρείας (δύο ὁμώνυμες ἁγίες), ζωγραφικό ἔργο κύριας ἁγίας τράπεζας, τοῦ Fra Bartolomeo (1472-1517), στό ἔτος 1512, τῆς Φλωρεντιανῆς Ἀκαδημίας ἢ μέ τήν ιδιότητα τῆς νοσηλεύτριας σέ εἰκονογραφικό κύκλο τῆς εὐσπλαχνίας, ζωγραφικό ἔργο στήν ὀλλανδική πόλη Antwerpen (Ἀμβέρσα) τῶν ἐτῶν 1470-1480. Πολλά ἄλλα ἔργα ἀπεικόνισης τῆς ἁγίας αὐτῆς ἀπόκεινται σέ ἐκκλησίες, μουσεῖα καί πινακοθήκες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ Μπριτζίντα¹⁵ (beata-ὁσία Birgitta, Bricida, Brigitta) (περίπου 1303-1380), προερχόμενη ἀπό μία πριγκιπική σουηδική οἰκογένεια πού συνῆψε γάμο σέ ἡλικία δέκα τριῶν ἐτῶν, πολύ μορφωμένη, ἦταν μητέρα ὀκτώ παιδιῶν καί ζοῦσε στήν αὐλή τοῦ βασιλιᾶ Eriksson τοῦ Μεγάλου (ΙΔ΄ αἰ., ὁ Magnuson 1356-1359). Ἡ ἐμπειρία τῆς Μπριτζίντας ἦταν πολύ διαφορετική. Ὁ κοσμικός βίος της ἔκλεισε τό 1341, ὅταν αὐτή καί ὁ σύζυγός της ἦταν, γιά τήν ἐποχή ἐκείνη, σέ προχωρημένη ἡλικία.

Ἡ Μπριτζίντα εἶχε τήν πείρα ὑπερφυσικῶν ἀποκαλύψεων. Πραγματοποίησε προσκύνημα στόν τάφο τοῦ ἁγίου Olaf τῆς νορβηγικῆς πόλης Trondheim. Μέ τόν σύζυγό της προσκύνησαν στήν ἰσπανική πόλη Santiago de Compostela τά λείψανα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Μεγάλου, ἀποστόλου καί μάρτυρα, πού κατά τήν παράδοση ἀπό τόν Ζ΄ αἰ., ὁ ἀπόστολος αὐτός κήρυξε τό εὐαγγέλιο στήν Ἰσπανία πρὶν ἀπό τόν μαρτυρικό θάνατό του. Μετά τήν ἱερή αὐτή ἐπίσκεψη ὁ σύζυγός της Μπριτζίντας εἰσῆλθε στό μοναχικό τάγμα τῶν Κιστερκιανῶν¹⁶ καί

ἀπεβίωσε λίγο ἀργότερα, τό 1344. Ἡ Μπριτζίντα μόνασε ὡς μετανοοῦσα στή μονή Alvastra τῆς χώρας της (Σουηδία) καί κατόπι στήν Vadstena, ὅπου καί δώρισε ὅλα τά ὑπάρχοντά της στούς πτωχοῦς. Τό 1349 κατέφθασε στή Ρώμη γιά νά ἐπιτύχει τήν ἔγκριση ἴδρυσης τοῦ μοναστικοῦ τάγματός της μέ τήν ὀνομασία Brigettine. Ἀπό τότε παρέμεινε στήν Ἰταλία καί πραγματοποίησε διάφορα προσκυνήματα, μεταξύ τῶν ὁποίων, στούς Ἁγίους Τόπους.

Ὁ βίος της χαρακτηρίζεται γιά τήν αὐστηρότητά του, τά προσκυνηματικά τα-

ξίδια, τήν βοήθεια τῶν πτωχῶν καί τῶν ἀσθενῶν. Τότε ἦταν ἡ ἐποχή τοῦ ὀνομαστοῦ δημάρχου Cola di Rienzo (1313-1354)¹⁷ τῆς Ρώμης, ὅταν ἄρχισε ἡ Μπριτζίντα τήν ἀποστολή στούς πάπες τῆς Avignon πυρίνων μηνυμάτων πού προσκαλοῦσαν καί ἐπέβαλαν τήν ἐπιστροφή τους στή Ρώμη. Ἐπίσης ἔγινε γνωστή γιά τά χριστολογικά ὀράματά της, τίς Revelationes (Ἀποκαλύψεις), πού εἶχαν συντεθεῖ στή σουηδική γλῶσσα καί μεταγραφεῖ στή λατινική. Ἦταν μία ἀληθινή προφῆτις, ὅπως καί ἡ προηγούμενη Αἰκατερίνη τῆς Σιένας. (συνεχίζεται)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

8. Γιά ἐκτενῆ εἰκονογραφική πληροφόρηση περί τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου τῆς Norcia βλ. LCI, V (1973), λήμμα Benedikt von Nursia, σ. 353-364.
9. Βλ. περισσότερα EC, III (1949), ἄρθρο Caterina da Siena, santa, σσ. 1151-1158. BS, III (1961), ἄρθρο Caterina da Siena, Santa, σσ. 996-1035, LCI, VII (1974), ἄρθρο Katharina (Caterina) von Siena OSD Terziarin, σσ. 300-301 (βίος καί λατρευτικές τιμές ἀπόδοσης στήν ἁγία). ODS, ἄρθρο Catherine of Siena, virgin, member of the Dominican Third Order, σσ. 70-72.
10. Τό θρησκευτικό τάγμα τῶν Δομηνικανῶν (Domenicani ἢ Frati Predicatori) (Ἀδελφοί-μοναχοί Ἱεροκήρυκες Ordo Fratrum Praedicatorum (O.P.), Τάγμα Ἀδελφῶν Ἱεροκηρύκων) πού ἰδρύθηκε ἀπό τόν ἅγιο Δομήνικο (San Domenico) (γεννήθηκε στήν Caleruega τῆς Ἰσπανίας περίπου τό 1170 καί ἀπεβίωσε στή Bologna τῆς Ἰταλίας τό 1221) εἶχε ὡς κύριο σκοπό τό κήρυγμα τοῦ θείου λόγου.
11. Ἡ ὀνομασία αὐτή δηλώνει τήν ἐγκατάλειψη τῆς Ρώμης ἀπό τούς πάπες καί τήν ἐγκατάστασή τους στή γαλλική πόλη Avignon, κατὰ τά ἔτη 1309-1377.
12. Οἱ τάφοι τοῦ Fra' Angelico (Fra<te> ἢ Fratello, ἀδελφός-μοναχός Ἀγγελικός), ἡ ἀκόμη Giovanni da Fiesole (τοσκανική πόλη, πλησίον τῆς Φλωρεντίας), περίφημου δομηνικανοῦ ζωγράφου, (περίπου κατὰ τό 1387-1455) καί τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Σιένας εἶναι τοποθετημένοι στό ἀριστερό κλίτος τῆς βασιλικῆς Santa Maria sopra Minerva (ὑπεράνω τῶν ἐρειπίων ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς). Αὐτή ἰδρύθηκε τόν Η' αἰ. καί κατόπιν ἔγιναν ἐκεῖ οἰκοδομικές ἐργασίες γοτθικοῦ ὕφους στό 1280 καί μεταγενέστερες στόν ΙΕ' αἰ. Ἡ ἐκκλησία βρίσκεται στό ἱστορικό κέντρο τῆς Ρώμης, πλησίον τοῦ Pantheon (Πάνθεο). Βλ. Guida d' Italia, Roma e Dintorni, Touring Club Italiano (Roma e Dintorni), Milano 1962, σσ. 192-195.
13. Ἡ περίφημη via Giulia (Ἰουλία ὁδός) εἶναι ἡ πρώτη στή Ρώμη πού χαραχθηκε εὐθύγραμμη, στίς ἀρχές τοῦ ΙΣΤ' αἰ., ἐπί πάπα Ἰουλιού Β' (1503-1513), ἀπό ὅπου καί ἡ ὀνομασία της. Ὁραιότατα κτίρια τήν πλαισιώνουν.
14. Τό ἐκκλησίδιο τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Σιένας ἰδρύθηκε τό 1526 καί οἰκοδομήθηκε ἐκ νέου τό 1760. Στήν κύρια ἁγία τράπεζα τῆς ἐκκλησίας διακρίνεται ἡ παράσταση τῆς μνηστείας τῆς ἁγίας, ἔργο τοῦ Gaetano Lapis (1706-1758), ζωγράφου ἀπό τή μικρή πόλη Cagliari, πλησίον τοῦ Pesaro, στό γεωγραφικό διαμέρισμα Marche. Βλ. Roma e Dintorni, σ. 244.
15. Βλ. περισσότερα EC, III (1949), ἄρθρο Birgitta (λατινικά καί σουηδικά Brigida), Santa fondatrice dell' Ordine Brigidino di San Salvatore, σσ. 92-99. BS, III (1961), ἄρθρο Brigitta (Birgitta) di Svezia, σσ. 439-530. LCI, V (1973), ἄρθρο Birgitta von Scheden, σσ. 400-401 (γιά τόν βίο της). ODS, ἄρθρο Bridget (Birgitta) of Sweden, foundress and visionary, patron of Sweden, σσ. 56-57.

16. Τό θρησκευτικό τάγμα τῶν Κιστερκιανῶν μοναχῶν (Ordo Cisterciensis <O. Cist.>) προέρχεται ἀπό τή γαλλική πόλιν Cîteaux τοῦ δήμου St. Nicolas des Cîteaux, ὅπου ὁ ἅγιος Ροβέρτος (San Roberto) στίς 22 Μαρτίου 1098, ἀββᾶς τοῦ Molesme (1075-1098) ἔδρυσε τό πρῶτο ἀββαεῖο τοῦ μοναχικοῦ αὐτοῦ τάγματος. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἐπεκτάθηκε εὐρέως στή Γαλλία καί σέ ὅλη τήν Εὐρώπη καί μέ ἄλλες παραφυάδες, ὅπως τούς μεταρρυθμισμένους Κιστερκιανούς (Cistercensi Riformati), δηλαδή τούς Τραππίστες (Ordo Cisterciensium Strictioris Observantiae <O.C.S.O.>), τάγμα Κιστερκιανῶν Αὐστηρότερου Κανόνα), πού ἔλαβαν τήν ὀνομασία τους ἀπό τό ἀββαεῖο Trappe τῆς Γαλλίας στόν 1Β΄ αἰ. Βλ. EC, III (1949), ἄρθρο Cistercensi (Sacro Ordine Cistercense), σσ. 1737-1744 καί Cirtencensi Riformati (Trappisti), σσ. 1745-1749.
17. Ὁ Cola di Rienzo πού γεννήθηκε καί ἀπεβίωσε στή Ρώμη (1313-1354) ὑπῆρξε συμβολαιογράφος καί κάτοχος κλασικῆς παιδείας μέ πολιτική δραστηριότητα. Κατ' ἀρχάς στή γαλλική πόλη Avignon, ὅπου ἦταν ἡ ἔδρα τῶν «αἰχμαλώτων παπῶν» (βαβυλώνεια αἰχμαλωσία) ὁ Cola di Rienzo ἐργάστηκε γιά τήν ἐπιστροφή τῶν παπῶν στή Ρώμη καί κατόπι στήν πόλη αὐτή ὡς παπικός βικάριος (rector Urbis et districtus) διοργάνωσε τά πολιτικά, τά διοικητικά, τά νομικά καί ὅλα τά συναφῆ θέματα τῆς αἰώνιας πόλης μέ ἐνθουσιασμό, ἰδεαλισμό, ἀλλά ἀποκτώντας ἐχθρούς καί ἀντιπάλους. Ἡ ὡς ἄνω προσωπικότητα ὑπῆρξε θῦμα τῶν προβλημάτων μιᾶς ἐποχῆς διάβασης ἀπό τήν χριστιανική-ρωμαϊκή παγκοσμιότητα στήν πνευματιστική ἀτομοκρατία καί δολοφονήθηκε σέ λαϊκή ἐπανάσταση στίς 8 Ὀκτωβρίου 1354. Βλ. EC, III (1949), ἄρθρο Cola di Rienzo, σσ. 1941-1943.

Ἀπόστολος Γεραλῆς, τό αὐγό τῆς Λαμπρῆς, 1938

Κύριε Διευθυντά,

πολλοί πιστεύουν ότι ο αρχάγγελος Γαβριήλ βαστούσε, κατά τόν Εὐαγγελισμό τῆς Παρθένου Μαρίας, ἕναν κρίνο, τόν ὁποῖο καί προσέφερε στήν Παναγία. Αὐτή ἡ λαθεμένη ἄποψη, ἡ ὁποία δέν ἔχει ἔρρισμα οὔτε στήν Καινή Διαθήκη οὔτε στή χριστιανική γραμματεία, κατέστη πρό πολλοῦ ἀστικός μῦθος, ὁ ὁποῖος ἀναπαράγεται, δυστυχῶς, ἀκόμα καί στά σχολεῖα ἀπό δασκάλους καί –χειρότερα– ἀπό θεολόγους. Ἡ πλάνη αὐτή προέρχεται ἀπό τήν ἀνάγνωση, μέ ἀνατολικά κριτήρια, τῆς μετά τήν Ἀναγέννηση δυτικῆς ζωγραφικῆς τέχνης.

Ἡ ἀνατολική ὀρθόδοξη εἰκονογραφία, ἡ ὁποία ἔχει ἐπικρατήσει νά ὀνομάζεται «βυζαντινή» ἀκόμα καί ἐάν ἀναφέρεται σέ ἔργα σύγχρονα, ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο μέρος τῆς λατρείας. Κατά συνέπεια, ἐπειδὴ «Ἡμῖν δέ σύμφωνος τῇ γνώμῃ ἡ εὐχαριστία καί ἡ εὐχαριστία βεβαιοῖ τήν γνώμην» (ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος), καί ἡ εἰκονογραφία ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καί διδασκαλίας, ὅπως περίττρανα διακήρυξε ὁ Μ. Βασίλειος (ὁμιλία στόν ἅγιο μάρτυρα Θεόδωρο). Ἡ εἰκόνα, ἐπομένως, διηγεῖται τό κάθε τί μεταχειριζόμενη τίς δικές της περιγραφές καί ἀλληγορίες καί ζωγραφίζει τούς ἀγγέλους ἀνθρωπόμορφους,

ἐπειδὴ ὡς ἄνθρωποι ἐμφανίστηκαν καί συνομίλησαν μέ τά διάφορα πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης· τούς εἰκονίζει μέ φτερά, γιά νά δείξει ὅτι δέν εἶναι ἐπίγεια ἀλλά ἐπουράνια πλάσματα· κρατᾶνε ραβδί, τό διακριτικό τοῦ ἀγγελιοφόρου ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων καί φέρουν φωτοστέφανο, πού δηλώνει τόν παρά τοῦ Θεοῦ φωτισμό.

Τά ἴδια χαρακτηριστικά παρατηροῦμε καί στόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, στή βυζαντινὴ εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· ὁ Γαβριήλ ἀπεικονίζεται σέ διπλή κίνηση· κατεβαίνει ἀπό τόν οὐρανό, μέ τό ἕνα φτερό χαμηλωμένο καί τό ἄλλο ἀνασηκωμένο, καί βαδίζει πρὸς τήν Θεοτόκο, μέ τό ἕνα πόδι προτεταμένο καί τό ἄλλο ἀρκετά πίσω ἀπό τό κέντρο βάρους τοῦ σώματός του. Στό ἀριστερό του χέρι βαστᾶ τό ραβδί καί μέ τό δεξιὸ ἀνασηκωμένο χαιρετᾶ τήν Παναγία. Ἀντίστοιχη μέ τήν περιγραφή τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι καί ἡ στάση τῆς Παναγίας· ἀπορεῖ μέ τό παράδοξο τῆς εἵδησης καί συναινεῖ στήν κλήση τοῦ Θεοῦ.

Στή δυτικὴ παράδοση ἡ εἰκονογραφία δέν συνδέθηκε μέ τή λατρεία, οὔτε ἔκανε ἀποδεκτὴ στό σύνολό της τὴ θεολογία τῶν εἰκόνων· τό 599 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μασσαλίας Σεβῆρος, γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία, προέβη σέ καταστροφὴ τῶν εἰκόνων. Ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ

Διάλογος του γράφει, ότι οι εικόνες δέν πρέπει νά προσκυνούνται οὔτε ὅμως καί νά καταστρέφονται, γιατί εἶναι διδακτικές γιά τούς ἀγράμματους. Ἡ σύνοδος τῆς Φραγκφούρτης (794) ἀπέρριψε ὡς αἰρετική τήν Ἑβδομη Οἰκουμενική Σύνοδο καί ἔτσι ἡ εἰκονογραφία περιορίστηκε ὡς τέχνη κυρίως διακοσμητική καί δευτερευόντως διδακτική, ἡ δέ γοτθική ἀρχιτεκτονική τῆς ἐποχῆς, μέ τά μεγάλα ἀνοίγματα καί τίς ἐλάχιστες καί σέ μέγαλο ὕψος ἐπιφάνειες, ἔθεσε αὐτή στό περιθώριο.

Ἀπό τόν Καρλομάγνο ὡς τίς ἀρχές τοῦ 14^{ου} αἰ., στήν εἰκονογράφηση τῶν ναῶν ἡ δύση δανεῖζεται τήν τέχνη τῆς ἀνατολῆς εἴτε ἀπευθείας, προσκαλώντας βυζαντινούς καλλιτέχνες, εἴτε ἀντλώντας ἀπό τή βυζαντινή μνημειακή ζωγραφική καί τά ψηφιδωτά τῆς περιόδου. Ἀπό τό β' μισό τοῦ 13^{ου} αἰῶνα, ἀρχίζει ἡ δυτική τέχνη νά ἀποσυνδέεται ἀπό τίς βυζαντινές ἐπιδράσεις, μιμούμενη τό «ζωντανό πρότυπο τῆς φύσεως».

Στήν οὐσία, προορισμένη στόν διακοσμητικό κυρίως χαρακτήρα, ἀφοῦ ἀκόμη καί ὁ μέγας θεολόγος τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας Θωμᾶς Ἀκινάτης (1225-1274) δέν ἀναφέρει τίποτα σχετικά μέ τήν τιμή καί προσκύνηση τῶν εἰκόνων (μέ ἐξάιρεση τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ), ἡ δυτική εἰκονογραφία ἐνδιαφέρεται περισσότερο νά συγκινήσει τούς θεατές μέ τή χρήση τῆς καλαισθησίας καί τοῦ συναισθήματος. Στό πλαίσιο αὐτό, ἡ παρουσία κάπου στήν εἰκόνα ἑνός βάζου μέ κρίνους (ἄνθη πού ἀπό τήν ἀρχαιότητα συμβολίζουν τήν ἀγνότητα) ἢ ὁ μετασχηματισμός τῆς ράβδου

—σύμβολο τοῦ ἀγγελιοφόρου— σέ μίσχο πού φέρει κρίνους, ἐναλλάσσεται καθ' ὅλη τήν περίοδο ἀπό τόν 13^ο αἰῶνα καί ἐξῆς, χωρίς ἰδιαίτερο λόγο, ἀνάλογα προφανῶς ἀπό τά πρότυπα πού εἶχε στή διάθεσή του ὁ κάθε καλλιτέχνης. (Ἀρκετὰ παραδείγματα βυζαντινῶν καί δυτικότερων εἰκόνων τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀπό διάφορες περιόδους, μπορεῖ κανεῖς νά δεῖ στή διεύθυνση: https://en.wikipedia.org/wiki/Annunciation_in_Christian_art)

Ἡ εἰκονογραφία στήν Ἑλλάδα ὡς καί τόν 19^ο αἰ. ἀκολουθεῖ τή βυζαντινή παράδοση· ἀκόμα καί οἱ εἰκόνες τῆς λεγόμενης «λαϊκῆς τέχνης» ἀγνοοῦν παντελῶς τόν κρίνο. Στίς χῶρες ὅπως ἡ Ρωσία, πού διατηροῦσαν δεσμούς μέ τήν δύση γιά λόγους πολιτικούς ἢ θρησκευτικούς (οὐνία), παρατηροῦνται σποραδικά εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, στίς ὁποῖες ὁ Γαβριήλ κρατᾷ κρίνο ἀντί γιά ράβδο. Μέ τήν ἄφιξη τῶν Βαυαρῶν, ἦλθε φυτευτή μαζί μέ τήν ἀρχιτεκτονική καί ἡ ζωγραφική τῆς πατρίδας τοῦ νέου βασιλέως, παραμερίζοντας τήν «κακότεχνη» λαϊκή τέχνη. Ἐπρεπε νά περάσουν πάνω ἀπό ἑκατόν χρόνια, ὥσπου νά ἀρχίσει ὁ Κόντογλου νά φωνάζει γιά τήν ἐπιστροφή στή διαχρονική παράδοση τῆς εἰκονογραφίας μας. Ἡ ἐξάπλωση, ὡστόσο, τῆς δυτικότερης θρησκευτικῆς ζωγραφικῆς, μέσω τῆς καθιέρωσης τῆς βαυαρικῆς ζωγραφικῆς, σέ συνδυασμό μέ τή διάδοση τῆς ἐπίσης δυτικότερης ρωσικῆς τεχνολογίας, μέσω τῆς καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν ἐργαστηρίων τοῦ Ἁγίου Ὅρους, συνετέλεσαν στό νά γεμίσουν οἱ ναοί καί τά σπίτια, γιά μακρά περίοδο, ἀπό εἰκόνες τοῦ Εὐαγγε-

λισμοῦ, στίς ὁποῖες ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ κρατᾷ κρίνο ἀντί γιά ράβδο. Ἐάν μάλιστα προσθέσουμε καί τίς ἔντυπες χάρτινες εἰκόνες, οἱ ὁποῖες μέχρι καί τή δεκαετία τοῦ 1980 προέρχονταν ἀπό δυτικά τυπογραφεῖα ἢ δανείζονταν ἀντίστοιχα πρότυπα (γιά λόγους πού συνδέονται μέ τήν καθ' ἡμᾶς ἀργοπορία στήν υἰοθέτηση τῶν νέων μεθόδων τυπογραφίας), γίνεται ἀντιληπτό τό μέγεθος τῆς ἀκούσιας παραπληροφόρησης.

Συνηθισμένος ὁ ὀρθόδοξος χριστιανός στή λειτουργική χρήση τῶν εἰκόνων, ὅπου πίστη, τέχνη καί λατρεία μαρτυροῦν τό ἴδιο γεγονός, ἐρμήνευσε μέ ἀνατολικά κριτήρια τή δυτικότερη ζωγραφική, μέ ἀποτέλεσμα νά θεωρεῖ, ἐσφαλμένα, ὅτι ὄντως ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ προσέφερε στήν Παναγία ἕνα κρίνο. Κάτι τέτοιο, ὅμως, δέν ἀναφέρεται στά Εὐαγγέλια, δέν ἀποτελεῖ πίστη τῆς Ἐκκλησίας καί δέν τό ὑπαινίσσεται οὔτε μία φορά κάποιος ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς.

Ἡ διαιώνιση μιᾶς ἀναληθοῦς πληροφορίας δέν ἐξυπηρετεῖ κανένα θρησκευτικό, κοινωνικό ἢ ἐκπαιδευτικό σκοπό· ἀντίθετα, σέ βάθος χρόνου, συνιστᾷ τεκμήριο ψεύδους σέ ὅ,τι καί ἔάν ποῦμε ἢ κάνουμε. Ἐάν φροντίσουμε, ἐπομένως, νά μή διαδίδουμε αὐτό τό λαθεμένο παραμῦθι, εἰδικά στά παιδιά τῆς προσχολικῆς ἡλικίας ἢ τῶν πρώτων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ, γιάτί ὅ,τι τυπώνεται στίς πρώτες ἡλικίες θέλει μετά πολύ κόπο νά ἀλλάξει καί γιά τόν ἐπιπρόσθετο λόγο ὅτι ἀργότερα, ὡς σκεπτόμενοι ἄνθρωποι, θά πέσουν σέ πολλές παρανοήσεις ξεκινώντας ἀπό μιᾶ τέτοια ἀφετηρία. Ἐάντι αὐτοῦ ὅλοι μας, γονεῖς, δάσκαλοι, θεολόγοι, ἱερεῖς, δοθείσης εὐκαιρίας ἄς φροντίσουμε νά ἀναιροῦμε τοῦτο τό μῦθο, παροτρύνοντας στή μελέτη τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας καί παρακινούμενοι καί μεῖς οἱ ἴδιοι σέ αὐτή.

π. Χερουβεῖμ Βελέτζας
Ἱεροκήρυκας τῆς Ἱ. Μ. Κερκύρας.

ΕΚΔΗΜΙΑ

† π. Χαρίτων Χαραλαμπίδης ὁ χαριτωμένος

Στίς 10.12.2015 ἀναχώρησε γιά τήν αἰωνιότητα ὁ π. Χαρίτων Χαραλαμπίδης, προϊστάμενος τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Κοίμησης τῆς Θεοτόκου Γιαννιτσῶν ἀπό τό 1963 ὡς τό θάνατό του. Ἡ κηδεῖα του ὑπῆρξε πάνδημη μέ συμμετοχή μεγάλου ἀριθμοῦ κληρικῶν τῶν ὁποίων προεξῆρχε ὁ Μητροπολίτης Ἐδέσσης κ. Ἰωήλ. Γόνος Ποντίων ἀπό τό Ἄκ Ντάγ Ματέν, πού μετακόμισαν ὅμως ἀπό τό Σταυρίν, μιᾶ ἀπό τίς πλέον ἱστορικές καί πολύπαθες κωμο-

πόλεις τῆς Χαλδίας, γεννήθηκε τό 1934 στόν Αἰμιλιανό Γρεβενῶν. Σπούδασε μέ ἔξοδα τοῦ τότε Μητροπολίτη Ἐδέσσης Διονυσίου στήν Ἐκκλησιαστική Σχολή τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας καί στήν συνέχεια στή Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης. Τό 1962 νυμφεύθηκε τήν θεολόγο Παρθένα Ἀβραμίδου, στίς 26 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους χειροτονήθηκε διάκονος στόν Ναό τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτήρος Κρύας Βρύσης Πέλλης καί τήν 1^η Ἰανουαρίου 1963 πρεσβύτερος στόν Ἱ. Μ. Ναό Κοιμ. Θεοτόκου Γιαννιτσῶν, ὅπου ὑπηρέτησε ἐπί 53 χρό-

νια, από τά όποία περισσότερα από 40 χρόνια ύπῆρξε προϊστάμενος. Ἡ αγάπη του γιά τόν εὐαγγελισμό φυχῶν δέν περιοριζόταν μόνο στήν ἐνορία του, ἀλλά ἔφτανε ὡς τήν Ἀφρική καί σέ ἄλλες ἠπείρους. Ἐνίσχυε ποικιλοτρόπως τήν ὀρθόδοξη ἐξωτερική ἱεραποστολή. Ἡ Ἐνορία του λειτουργοῦσε ὑποδειγματικά. Λειτουργοῦσαν διάφορα τμήματα κατηχητικῶν. Ἦταν ἀφοσιωμένος στό μυστήριο τῆς ἐξομολόγησης καί στή λατρεία. Λειτουργοῦσε τελευταία φορά δέκα ἡμέρες πρίν πεθάνει. Ἦταν ἡ μοναδική φορά πού δέν μπόρεσε νά συνοδεύσει τούς ἄλλους ἱερεῖς στή Μεγάλη Εἵσοδο.

Ἀπό τόν γάμο του μέ τήν πρεσβυτέρα του απέκτησε μόνο ἕνα παιδί, τόν Λευτέρη, τόν όποιο ἀξιώθηκε νά δεῖ διδάκτορα Θεολογίας καί συνεφημέριό του. Ἰδρυσε τό 1978 τό Ἰδρυμα Παιδικῆς Προστασίας Ἰ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Γιαννιτσῶν «Πανα-

γία ἡ Ὁδηγήτρια», όπου βρίσκουν περιθαλψη καί χριστιανική ἀνατροφή σέ ὄλη τή διάρκεια λειτουργίας του ἑκατοντάδες παιδιά ὡς σήμερα. Σέ συνεργασία μέ ἄλλους κληρικούς τῶν Γιαννιτσῶν πρωτοστάτησε στήν ἴδρυση καί λειτουργία τῶν πρώτων ἐκκλησιαστικῶν κατασκηνώσεων στό ὄρος Παίικο, τίς Κατασκηνώσεις τῆς ἐνορίας του ἀρχικά στήν Ὁρμύλια καί ἀργότερα στήν Μεταμόρφωση Χαλκιδικῆς. Τό 2005 ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τόν τίμησε μέ τό παράσημο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί τό 2014 μέ εἰδική ἀπόφασή του ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας. Τοῦ χαριτωμένου αὐτοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, π. Χαρίτωνος Χαραλαμπίδη, ἡ μνήμη καί τό παράδειγμα θά λάμπουν γιά πάντα στόν ἐκκλησιαστικό ὀρίζοντα.

Γεώργιος Τσακαλίδης
Δρ Θεολογίας - Θρησκευοπαιδαγωγός

Vladimir Makovski, Ἀνάσταση, 1887

- ᾽Απαντα ᾽Αγίου ᾽Αθανασίου τοῦ Παρίου.** ᾽Εκδοση ᾽Ι. Μ. Παροναξίας, ᾽Ι. Προσκύνημα Παναγίας Ἐκατονταφυλιανῆς Πάρου. Τόμος Α΄ Γραμματική, τόμος Β΄ Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Πάρος 2006. Πολύτιμο ἔργο τοῦ διακεκριμένου ἡσυχαστῆ, λογίου καί διδασκάλου τοῦ Γένους, ἡγετικοῦ καί μαχητικοῦ στελέχους τῆς κολλυβαδικῆς (ἡσυχαστικῆς) παρατάξεως τοῦ ᾽Αγίου ᾽Ορους, προμάχου τῆς ὀρθόδοξης πατερικῆς παράδοσης καί πολεμίου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ διαφωτισμοῦ.
- ᾽Από τὴν θεία Οἰκονομία στὴν Οἰκονομία τῆς Ἐκκλησίας.** Πρακτικά Ἐπιστημονικῆς Διημερίδας Μ.Φ.Θ.Σ. ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ᾽Ι. Μ. Ἡλείας, ᾽Αθήνα 2015. ᾽Ι. Μ. Ἡλείας-Ἡρόδοτος. Περιέχει τίς ἀνακοινώσεις τῆς Διημερίδας πού πραγματοποιήθηκε τὸν Μάιο τοῦ 2012, μέ τίς ὁποῖες ἐπιχειρήθηκε νά δοθεῖ ἀπάντηση στό «δίλημμα»: κανονικὴ οἰκονομία στὴν Ἐκκλησία ἢ ἀκρίβεια τοῦ Εὐαγγελίου; Πῶς φθάσαμε ἀπὸ τὴν θ. Οἰκονομία στὴ «διακριτικὴ εὐχέρεια». Τό δόγμα ἐπιδέχεται κάποια συγκατάβαση;
- «Εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ Εὐαγγελίου».** ᾽Απαντήσεις σέ σύγχρονες προκλήσεις. Πρακτικά Ἡμερίδος. ᾽Ι. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Συν. Ἐπιτροπὴ Θ. Λατρείας καί Ποιμαντικοῦ ᾽Εργου. ᾽Αποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ᾽Αθήνα 2010. Τό θέμα τῆς Ἡμερίδας ἀφοροῦσε στὴ θέση τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν λειτουργῶν της στό κρίσιμο καί δύσκολο κοινωνικὸ γίγνεσθαι τῆς ἐποχῆς μας.
- Ἐνορία, ἡ ἀμόλευτη φλέβα ζωῆς.** Ζαμπέλη Γερασίμου Πρωτοπρεσβυτέρου: Λευκάδα 2016. ᾽Αναφορὰ στὴ σημασία τῆς ἐνορίας στὴν ἐκκλησιαστικὴ καί θρησκευτικὴ ζωὴ, μέ στόχο τὴν ἐπανασύσταση ἀδιάκοπα ζωῆς καί ἀμείωτα δρώσης Ἐνορίας καί ὄχι μόνον.
- Νεοναζιστικὸς παγανισμὸς καί ᾽Ορθόδοξη Ἐκκλησία. Παρεμβάσεις καί τεκμήρια.** Ζουμπουλάκης Σταῦρος (ἐπιμέλεια συλλογικοῦ τόμου): Ἐκδόσεις ᾽Αρτος Ζωῆς, ᾽Αθήνα 2013. Τὰ κείμενα προέρχονται κυρίως ἀπὸ ὁμοτίτλη ἐκδήλωση τῶν ἐκδόσεων μέ προσθήκη κειμένων τριῶν Μητροπολιτῶν καί στό δεύτερο μέρος δημοσιεύεται ἀπάνθισμα κειμένων τῆς Χρυσῆς Αὐγῆς
- Οἱ ᾽Αγιοὶ τῆς Βοιωτικῆς Ἐκκλησίας,** βιβλίον β΄. ᾽Αθανασοῦ Μελετίου, Πρεσβυτέρου. ᾽Εκδοση Μαμάκου, Θήβα 2014. Περιλαμβάνονται οἱ τοπικοὶ ᾽Αγιοὶ Νίκων ὁ Μετανοεῖτε, ᾽Οσιος Νικήτας ἐκ Θηβῶν (δύο κείμενα), ᾽Οσιος Δαβίδ ὁ Γέρων καί ᾽Απόστολος Παῦλος (δύο κείμενα), δεδομένου ὅτι συναντήθηκε μέ τὸν Κύριο

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί πίστευσε σ' αὐτόν «κατά τὰς Θήβας τῆς Βοιωτίας».

Θεραπεία Ψυχῆς. Πρακτικά Γ' Ἡμερίδος. Ἔκδοσις Ἰ. Ν. Ἀγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς, Ἀθήναι 2015. Θέμα τῆς Ἡμερίδος τὰ Μυστήρια τῆς μετανοίας καί τῆς ἐξαγορεύσεως τῶν ἁμαρτιῶν καθῶς καί ἡ θεραπευτική δύναμη καί ἐπίδρασή τους στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀσματική Ἀκολουθία τοῦ Γάμου. Θερμοῦ Βασιλείου Πρωτοπρεσβυτέρου: Ἐκδόσεις Ἀρμός, Ἀθήνα 2013. Βασισμένη στή δειλή ἀλλά σταθερή ἀρχαία πρακτική τελέσεως τοῦ γάμου στή Θ. Λειτουργία, καρπό τῆς θεολογικῆς ἀφυπνίσεως πού συντελεῖται στόν τόπο μας.

Καλλίνικος, Μητροπολίτης Ἐδέσσης, μιά «ὀσία μορφή». Ἱεροθέου, Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου. Ἰ. Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 2015. Ἐκτενής προσωπογραφία τοῦ Γέροντος τοῦ συγγραφέως, μακαριστοῦ Μητροπολίτη Ἐδέσσης Καλλινίκου, σημαντικῆς μορφῆς τῆς σύγχρονης Ὁρθοδοξίας.

Ἐνιαύσιον 2014. Ἱεροθέου, Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου. Στή σειρά πού ἐγκαινιάσθηκε τό 1996 δημοσιεύονται ἄρθρα, ὁμιλίες, σχόλια, κηρύγματα τοῦ καλοκαιριοῦ 2014 καί ἄλλα κείμενα, σχετικά μέ πρόσωπα, ἐκκλησιαστικά καί ἄλλα γεγονότα, προσφωνήσεις, ἐπικηδεῖους λόγους, χαιρετισμούς, συνεντεύξεις, ἐπικαιρότητες κ.ἄ.

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καί οἱ φοβίες τῶν ἀνθρώπων. Παρακλητικός Κανὼν εἰς τόν Ἄρχοντα τῆς εἰρήνης Ἰησοῦν Χριστόν καί τρεῖς εὐχές γιά τίς φοβίες τῶν ἀνθρώπων. Ἰωήλ Φραγκάκου, Μητροπολίτου Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας. Ἰ. Μ. Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας.

Ἄκουσε μέ Κύριε. Κοντογιάννη Νικηφόρου Θ. Ἀρχιμ. 188 προσευχές ἀπό τό Ψαλτήρι. Λάρισα 2015. Προσευχές γιά κάθε εἶδους προβλήματα βασισμένες σέ χαρακτηριστικά σχετικά ἀποσπάσματα ἀπό τό Βιβλίον τῶν Ψαλμῶν.

Νέα ἐποχή, Μασωνία καί Σιωνισμός. Κωνσταντίνου Γρηγορίου, Ἀρχιμανδρίτου. Θεσσαλονίκη 2013. Μέ ἀφορμή, ὅτι τό φαινόμενο τῆς «Νέας Ἐποχῆς» ἀποτελεῖ τή βάση καί τή δομή ὄλων τῶν συγχρόνων αἱρέσεων, ὁ συγγραφεύς ἀσχολεῖται κυρίως ὅσον ἀφορᾷ μέ αὐτές στήν παρουσία τους στό σύγχρονο γίγνεσθαι καί τούς κινδύνους πού κρύβονται κάτω ἀπό τίς δράσεις τους.

Δεῦτε λάβετε Φῶς. Μελετίου Μητροπολίτου Νικοπόλεως (†). Ἔκδοσις Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα 2015. Ὁμιλίες τοῦ μακαριστοῦ ἱεράρχου στίς Κυριακές τοῦ Πεντηκοσταρίου.

Ὁ Θεός ἐπί γῆς. Μελετίου Μητροπολίτου Νικοπόλεως (†). Ἔκδοσις Ἰ. Μονῆς Προφήτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα 2015. Κηρύγματα τοῦ μακαριστοῦ ἱεράρχου, πού ἀναφέρονται κυρίως στήν περίοδο τοῦ Δωδεκαημέρου, μέ πρόσθετο παράρτημα τίς Κυριακές πρό καί μετά τήν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ καί τήν Κυριακή τῶν Πατέρων τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου.

Οἱ Ἀκολουθίες τοῦ Νυχθημέρου. Πρακτικά τοῦ ἸΕ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλη-

σίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2015. Στό Συμπόσιο ἐπιδιώχθηκε διά τῶν εἰσηγήσεων νά ἐπισημανθοῦν μεταξύ τῶν ἄλλων ἡ ἀδειάλειπτη λατρεία τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἐπιτέλεση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Νυχθημέρου, ἡ θεολογία καί ὁ συμβολισμός τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, ἡ ποιμαντική ἀξιοποίησή τους, τά προβλήματα κατά τήν τέλεσή τους καί ἡ συμμετοχή τῶν πιστῶν.

Ἡ πέμπτη ἐντολή «Τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου...». Σπυροπούλου Μερόπης Ν. Ἐκδόσεις Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2015. Κείμενα γιά τήν σχέση γονέων καί παιδιῶν στούς καιρούς μας μέ προτροπή γιά τή φροντίδα, τήν τιμή καί τόν σεβασμό πού ὀφείλουμε πρός τούς γονεῖς.

Ἱστορικό τῆς Ἱερῆς Εἰκόνας καί τῆς Μονῆς Παναγίας Σουμελαῶ. Τανιμανίδη Στεφάνου Π.

«Τό Πνεῦμα ὁπου θέλει πνεῖ». Ἰ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Συνοδική Ἐπιτροπή Θ. Λατρείας καί Ποιμαντικοῦ Ἔργου. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2011. Ὁρθόδοξη πνευματική ζωή - Σύγχρονοι πνευματικοί προβληματισμοί. Πρακτικά Ἡμερίδος. Ἀνίχνευση τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο ἡ ὀρθόδοξη παράδοση βιώνει τήν πνευματική ζωή ὡς ζωή ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι.

Τσεσνοκώφ Ζηνοβίου: Στάρετς Ζηνόβιος. Στή χαρά καί στή λύπη δόξα τῷ Θεῷ. Ἐκδόσεις Ἰαθως, Ἀθήνα 2015. Ὁ στάρετς Ζηνόβιος, Ἅγιος τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, ἔζησε σέ ἐξαιρετικά δύσκολη περίοδο γιά τή Ρωσική Ἐκκλησία καί ὑπέφερε πολλά. Ἀφηγεῖτο τά πλέον δύσκολα γεγονότα τῆς ζωῆς του μέ ἰλαρή διάθεση πρός οἰκοδομήν τῶν ἄλλων.

Χόπκο Θωμᾶ π. Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2014. Ὁ Α' τόμος, Δόγμα καί Λατρεία, ἀναφέρεται στίς πηγές τῆς χριστιανικῆς πίστεως, στά βασικά δόγματα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στόν χριστιανικό ναό, στά μυστήρια, στόν ἡμερήσιο κύκλο τῆς προσευχῆς, στό ἐκκλησιαστικό ἔτος καί στή θεία Λειτουργία Ὁ Β' τόμος, Βίβλος καί πνευματικότητα, ἀναφέρεται στό περιεχόμενο καί τήν σημασία τῆς Π. καί τῆς Κ. Διαθήκης.

Οἰκογενειακό Κυριακοδρόμιο. Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως. Ἐκδοσις Ἰ. Μ. Ἐλευθερουπόλεως, Ἐλευθερούπολη 2014. Σύνολο γραπτῶν κατὰ Κυριακή Κηρυγμάτων ἑνός ὀλοκλήρου ἔτους μέ μοναδικό κεντρικό θέμα τήν Οἰκογένεια καί περιεχόμενο μία μόνον πτυχῆ, ὅποια ἐμφανίζει ἡ ἐκάστοτε Εὐαγγελική περικοπή.

Τῆς παιδείας τό οὐράνιο τόξο. Χρυσοπούλου Χρυσοστόμου, Ἀρχιμ. Ἰλιον 2015. Ὁμιλία γιά τούς Τρεῖς Ἱεράρχες καί τή σύγχρονη νεολαία.

Ὁ «ἐπαναστάτης Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Χρυσοπούλου Χρυσοστόμου, Ἀρχιμ. Ἀνάτυπο ἀπό τό περιοδικό τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου «Ἀπόστολος Βαρνάβας», Ἀθήνα 2015. Ἀναφορά στή διδασκαλία τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί στήν ἀνάγκη γιά ἀγιοπνευματικό φῶς μέσα ἀπό τήν καθολική ἡ ἀτομική προσευχή καί ἀγώνα.

ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΑ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικού Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιγῶν καί Νευροκοπίου

ΟΠΩΣ εἶχαμε δημοσιεύσει σέ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Ἐφημερίου» καί ἐνημερώσαμε τούς ἀγαπητούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας ἀπό τήν 1.1.2016 ἰσχύει νέο Μισθολόγιο γιά ὅλους τούς Δημοσίους Ὑπαλλήλους καί λειτουργούς τοῦ Κράτους. Βάσει τοῦ νέου νόμου 4354/2015 ἔχουμε νέα μισθολογική ἐξέλιξη γιά ὅλους τούς Δημοσίους Ὑπαλλήλους-Κληρικούς βάσει τοῦ ὁποῦ ὀρίζονται νέα Μισθολογικά Κλιμάκια πού καθορίζουν τήν μισθολογική ἐξέλιξη τοῦ κάθε Ὑπαλλήλου-Κληρικοῦ.

Σύμφωνα μέ τά νέα δεδομένα παγώνει ἡ μισθολογική ἐξέλιξη ὅλων τῶν Ὑπαλλήλων-Κληρικῶν ἀπό βαθμό σέ βαθμό, καί ἰσχύει ἡ μισθολογική προαγωγή βάσει τῶν Μισθολογικῶν Κλιμακίων ἡ ὁποία καί ἀποσυνδέεται πλήρως ἀπό τήν μισθολογική ἐξέλιξη ἀπό βαθμό σέ βαθμό. Τά Μισθολογικά Κλιμάκια γιά τούς Ὑπαλλήλους-Κληρικούς τῶν Μισθολογικῶν Κατηγοριῶν Πανεπιστημιακῆς Ἐκπαίδευσης ΠΕ μέ δίπλωμα ἢ πτυχίο ἡμεδαπῆς ἢ ἄλλης ἰσότιμης σχολῆς τῆς ἀλλοδαπῆς, καί Τεχνολογικῆς Ἐκπαίδευσης ΤΕ ὀρίζονται σέ δεκαεννέα. Τά μισθολογικά Κλιμάκια τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπαίδευσης ΔΕ, καί Ὑποχρεωτικῆς Ἐκπαίδευσης ΥΕ ὀρίζονται σέ δεκατρία.

Τά Μισθολογικά Κλιμάκια τῶν Μισθο-

λογικῶν Κατηγοριῶν ΠΕ καί ΤΕ ἐξελίσσονται σέ αὐτά μέ εἰσαγωγικό Κλιμάκιο 1 καί καταληκτικό 19. Τῶν Κατηγοριῶν ΔΕ καί ΥΕ ἐξελίσσονται μέ εἰσαγωγικό 1 καί καταληκτικό 13.

Κάτοχοι μεταπτυχιακῶν τίτλων καί σπουδῶν ἐτήσιας τουλάχιστον φοίτησης γιά τίτλους πού ἔχουν χορηγηθεῖ μετά τή λήψη τοῦ πτυχίου τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης προωθοῦνται κατά δύο μισθολογικά κλιμάκια. Ἐνῶ κάτοχοι διδακτορικῶν διπλωμάτων προωθοῦνται κατά ἕξι μισθολογικά κλιμάκια. Γιά τήν χορήγηση τῶν ὡς ἄνω μισθολογικῶν κλιμακίων ἀπαιτεῖται γιά τούς Ὑπαλλήλους-Κληρικούς τῶν κατηγοριῶν ΔΕ καί ΥΕ ὑπηρεσία τριῶν ἐτῶν σέ κάθε μισθολογικό κλιμάκιο. Γιά τούς Ὑπαλλήλους-Κληρικούς τῶν ΠΕ καί ΤΕ κατηγοριῶν ἀπαιτεῖται ὑπηρεσία δύο ἐτῶν σέ κάθε μισθολογικό κλιμάκιο.

Γιά τή μισθολογική ἐξέλιξη ἀπό τό κατώτερο στό ἀνώτερο μισθολογικό κλιμάκιο ἀπαιτεῖται νά ἔχει συμπληρωθεῖ ὁ καθορισμένος χρόνος ὑπηρεσίας στό κατώτερο μισθολογικό κλιμάκιο. Ἐπίσης πρέπει νά γνωρίζουν οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί μας πώς οἱ μνηαῖες ἀποδοχές τους καθορίζονται ἀπό τό βασικό τους μισθό, τό οἰκογενειακό ἐπίδομα καί τό ἐπίδομα παραμεθορίων περιοχῶν. Ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ προβληματικές καί παραμεθόριες περιο-

χές θά καθοριστοῦν ἐκ νέου μετά τήν 31.3.2016.

Βασικός μισθός τοῦ Μ.Κ.1 τῆς ΥΕ μισθολογικῆς κατηγορίας εἶναι τά 780,00 €. Ὁ βασικός μισθός τῶν ὑπολοίπων κλιμακίων τῆς ἴδιας κατηγορίας διαμορφώνεται μέ πρόσθεση στό ἀμέσως προηγούμενο μισθολογικό κλιμάκιο τοῦ ποσοῦ πού προκύπτει ἀπό τόν πολλαπλασιασμό τῶν 780,00 μέ τό συντελεστή 0,0551. Τό προστιθέμενο ποσό στρογγυλοποιεῖται στό πλησιέστερο €.

Ὁ βασικός μισθός τοῦ Μ.Κ. 1 τῶν ΔΕ, ΤΕ, ΠΕ, κατηγοριῶν προσδιορίζεται μέ βάσει τό ποσό τῶν 780,00 €, πολλαπλασιαζόμενο μέ τούς ἀκόλουθους συντελεστές στρογγυλοποιημένους στήν πλησιέστερη μονάδα €. Συντελεστής τῆς ΔΕ κατηγορίας εἶναι τό 1,10, τῆς ΤΕ εἶναι τό 1,33 καί τῆς ΠΕ εἶναι τό 1,40. Ἄν πολ-

λαπλασιαστεῖ μέ τό 780,00 βρίσκουμε τό βασικό μισθό ἀνάλογα στήν κατηγορία πού ἀνήκει ὁ Κληρικός.

Ὁ βασικός μισθός τῶν λοιπῶν μισθολογικῶν κλιμακίων τῶν ὡς ἄνω τριῶν κατηγοριῶν διαμορφώνεται μέ πρόσθεση στό ἀμέσως προηγούμενο Μ.Κ. τοῦ ποσοῦ πού προκύπτει ἀπό τόν πολλαπλασιασμό τοῦ ποσοῦ τῶν 780,00 € μέ τούς ὡς ἄνω συντελεστές καί στή συνέχεια μέ τό συντελεστή 0,00699 γιά τή ΔΕ, 0,0530 γιά τήν ΤΕ καί 0,0540 γιά τήν ΠΕ.

Διευκρίνιση: Οἱ τυχόν αὐξήσεις πού θά προκύψουν βάσει τῶν νέων Μ.Κ. σέ ὀρισμένους Κληρικούς θά δοθοῦν σέ τέσσερις ἰσόποσες δόσεις μέσα στά ἐπόμενα τέσσερα χρόνια. Στό ἐπόμενο τεῦχος θά δημοσιεύσουμε ἀντιπροσωπευτικό πίνακα τῶν Μ.Κ. ὅλων τῶν κατηγοριῶν βάσει τῶν χρόνων ὑπηρεσίας.

Ἄργυρος Οὐμβέρτος, Ἄνάσταση, 1932

Προτείνουμε :

Καθημερινά

02.00: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ - Προσεγγίσεις στους όρους τής πίστεως. Μέ τον Δημήτρη Μαυρόπουλο (Ε)

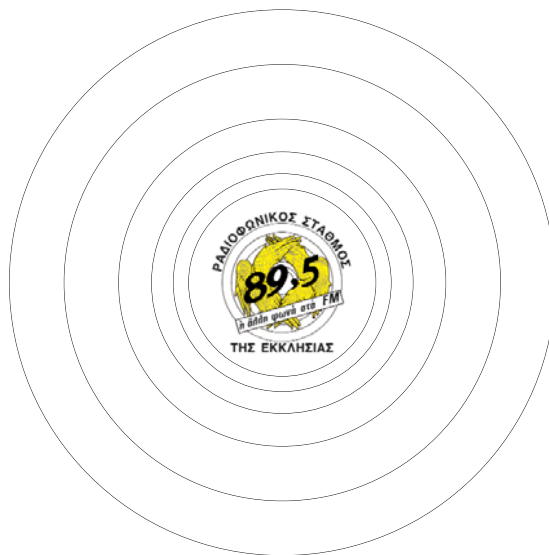
12.00: ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ - Παραδοσιακή μουσική. Μέ τον Λάμπρο Λιάβα.

17.30: ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ - Ύμνοις και ώδαϊς, Ἐκκλησία καί τέχνη, Ἐκκλησία καί ἐπιστήμη, Ἐκκλησία καί περιβάλλον, ἼΑνθρωπος καθ' ὁδόν).

22.00: ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ 89.5.

23.00: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ 89,5.

00.00: ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ. Ἐποσπάσματα ἀπό κείμενα Πατέρων μέ μουσικές γέφυρες. Μέ τήν Κυριακή Αἰλιανού.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203